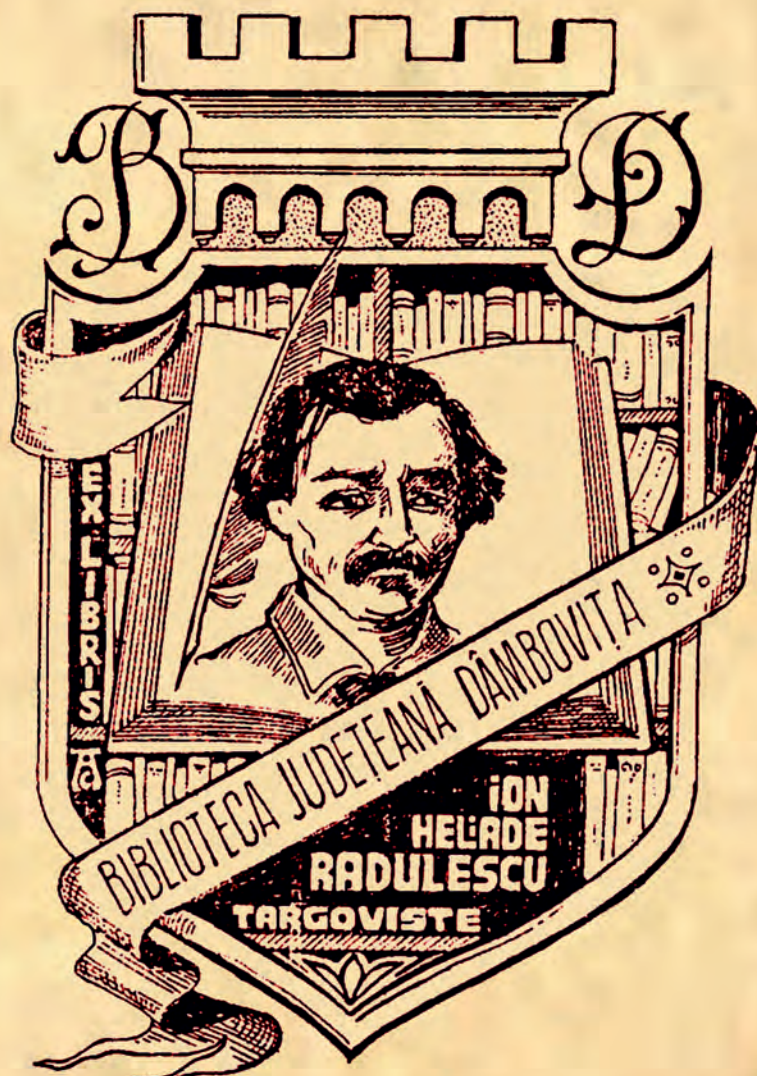

CURIER

Revistă de cultură și bibliologie

Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița
Târgoviște • An XXVII – Nr. 2 (54) 2021

CUPRINS

INTERFERENȚE CULTURALE

- Mesajul Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Nifon cu ocazia manifestărilor legate de Salonul Editorial / 2
- Învățăturile lui Neogoe Basarab către fiul său Teodosie – Model de cultură politică – Agnes Terezia Erich / 3
- Zbuciumata domnie a unui voievod adolescent, Alexandru Ștefănescu / 6
- Neogoe Basarab și excepționalul început al poeziei creștine românești, George Coandă / 9
- Elena Văcărescu. Liant între două culturi, Victor Petrescu / 12

DEMERS BIBLIOTECAR MODERN

- Valoarea bibliotecii. Un punct de vedere economic, Dragoș Neagu / 14
- Dezvoltarea serviciilor de bibliotecă prin realizarea unor programe complexe de colaborare instituțională, Manuela Ancuța Radu / 17
- Bibliotecarii publici aduc poveștile mai aproape de copiii din medii defavorizate, Vlăduț Andreescu / 18
- ERASMUS – o poveste frumoasă și în Biblioteca Municipală Moreni, Daniela Florea / 19

DIN VIAȚA BIBLIOTECILOR

- Salonul Editorial „Ion Heliade Rădulescu” – XX, Daniela Iordache / 20
- „Nocturna bibliotecilor – ediția 2021” la Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița, Florina Rotaru; Raluca Rusu / 22
- Biblioteca Publică Valea-Mare la 130 de ani, Aurora Loliceru / 24
- 111 ani de lectură publică în Comuna Conțești, Ana Georgiana Antohi / 25

PATRIMONIU

- Stolnicul Constantin Cantacuzino, Istoria Țării Românești și problema aromânilor, Radu Ștefan Vergatti / 27
- Biserica Vărzaru – ctitoria lui Matei Basarab, dărmată între 1900-1905, Cornel Mărculescu / 35
- Interviu cu bibliologul: Victor Petrescu, la 80 de ani, Agnes Terezia Erich / 39

REMEMBER

- Ioan Bianu. Creator al școlii românești de biblioteconomie și bibliografie / 44
- Gabriel Ștrempel. Cărturar și slujitor al cărții, de excepție / 45

TABLETĂ DE SCRITOR

- Istoria celor mari / Istoria celor mici, Sultana Craia / 47

TINERE CONDEIE

- Steluța din Marea Moartă, Cristian Bîrdeș / 50

- **Notă:** Autorii își asumă cele prezentate în cadrul articolelor din punctul de vedere al resurselor bibliografice consultate

INTERFERENȚE CULTURALE

Mesajul Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Nifon cu ocazia manifestărilor legate de Salonul Editorial

Distins eveniment cultural anual, **Salonul Editorial, organizat de către Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” din Târgoviște**, în cadrul **Zilelor Municipiului Târgoviște**, reprezintă un deosebit

prilej de a **celebra cultura și cartea în special**. Iar, aici la Târgoviște acest fapt capătă rezonanțe profunde, fiindcă ne aflăm în **capitala tiparului românesc**, unde a apărut **prima carte de la noi – cel dintâi Liturghier ortodox din lume**, dar și binecuvântat spațiu în care și-au manifestat creativitatea: *Ieromonahul Macarie, Dimitrie Liubavici, Diaconul Coresi, Sf. Ier. Martir Antim Ivireanul*, precum și mulți alții.

Cultura este darul pe care Dumnezeu ni-l oferă în permanență, ca mediu propice al dezvoltării creativității umane și ca ajutor pe calea aprofundării și a trăirii spiritualității noastre. De altfel, **Creștinismul reprezintă modelul fundamental al culturii și al civilizației**, cel care a ctitorit actuala paradigmă din întreg spațiul nord-atlantic și nu numai.

Atât în cultura românească și cea europeană, cât și în marea cultură a lumii **valorile Evangheliei lui Hristos sunt reperele absolute ale binelui și ale frumosului**, germenii cu ajutorul cărora apar mereu fascinante ipostaze ale voinței, cunoașterii și căutării umane.

În pofida faptului că unii extremiști neagă și încearcă să elimine **fundamentele creștine ale culturii și ale civilizației noastre**, din răutate sau din profundă ignoranță, totuși ele vor continua să fie pilonii pe care se sprijină existența noastră și de acum înainte, fiecăruia

dintre noi revenindu-ne sarcina de a fi promotori, sprijinitori și apărători ai acestei viziuni despre lume și despre viață.

Apreciez foarte mult **colaborarea cu Biblioteca Județeană din Târgoviște**, de-a lungul timpului, în mod special cu **managerul ei, Prof. univ. dr. Agnes Erich**, în cadrul a numeroase proiecte, folositoare și foarte necesare comunității noastre locale.

În mod deosebit, la împlinirea recentă a vârstei de **80 de ani**, apreciez **activitatea prestigioasă și jertfelnică a domnului Prof. univ. dr. Victor Petrescu**, director în trecut al Bibliotecii, căruia pentru merite culturale deosebite i-am conferit **Ordinul Sf. Ier. Nifon, Patriarhul Constantinopolului și Mitropolitul Țării Românești**, ca **omagi adus întregii sale activități**.

În mod cu totul special, **încurajez** pe reprezentanții editurilor prezente aici și pe locuitorii orașului nostru preocupați de carte și de cultură, în general, să nu înceteze a promova și a dezvolta, în contemporaneitate, **valorile noastre creștine, românești și europene!**

Să ne bucurăm de lectură, în special din **cărți tipărite** și nu numai de pe rețelele de socializare, care prezintă riscul de a rarefia bucuria autentică a lecturii, și mai ales **să încurajăm tinerele generații să citească și să se aprecieze înțelepciunea extraordinară cuprinsă în universul livresc!**

Tuturor vă doresc sănătate, pace și bucurie, invocând, binecuvântarea Bunului Dumnezeu peste toți cei prezenți!

† NIFON,
ARHIEPISCOP ȘI MITROPOLIT

ÎNVĂȚĂTURILE LUI NEAGOE BASARAB CĂTRE FIUL SĂU TEODOSIE – Model de cultură politică –

Ilustrul domnitor Neagoe Basarab, printre multiplele sale preocupări în domeniul cultural, a lăsat posterității un adevărat tratat de politică scris în vederea educării tânărului aspirant la tron, după modelul "ad usum Delphini", înlăturând însă conotația peiorativă de operă supusă epurării.

Prin realizarea acestei cărți de înțelepciune, de sinteză politică și totodată îndreptar practic, destinată viitorului domn al Țării Românești, Neagoe Basarab urma o tradiție a sud-estului european, ilustrată prin opere de necontestată autoritate. Cu un secol înaintea voievodului român, împăratul Bizanțului, Manuel al II-lea, redactase *Sfaturi pentru educația unui principe* – pentru fiul și urmașul său, viitorul Ioan al VIII-lea Paleologul. Cam în același timp, către anul 1415, cărturarul filosof Georgios Gemistos Plethon alcătuiuse două relatări despre situația din Peloponez incluzând și o sumă de considerente de ordin teoretic. Trebuie specificat faptul că gândirea politică bizantină a fost profund influențată de vechea gândire politică grecească aparținând lui Isocrate, Platon sau Aristotel, conform căreia un stat (cetate) ideal este acela în care fenomenul politic se identifică cu cel moral. În sufletul omului virtutea poate fi sădită prin educație. Aceasta este marea lecție de gândire politică pe care Antichitatea o transmite Bizanțului. Însă, opera voievodului Neagoe ar prezenta un interes totuși limitat dacă s-ar mărgini numai să reia modele din literatura bizantină.

Literatura politico-moralizatoare din Europa secolului al XVI-lea reflectă următoarele tendințe: existența unor organizări de viață feudală pe

baza unor reglementări juridice specifice, tendința de concentrare a autorității în persoana monarhului, păreri privind puterea exercitată de aceștia și despre eventuala ei îngrădire, acțiuni de reformă gândite în baza unor principii moral-politice, și nu în ultimul rând ideile doctrinale alcătuite de Jean Bodin¹, Johannes Althusius² sau Francisco Suarez³, care reflectă situația politică din Franța, Germania sau Spania. Ca arie geografică, această literatură acoperă îndeosebi Europa Centrală și de Vest, unele țări mediteraneene, iar la răsărit, prin scrierile lui Ivan Semionovici Peresvetov, Rusia.

Concepția lui Neagoe despre politică este una indisolubil legată de creștinism, izvorâtă din faptul că politica trebuie să fie în primul rând un act moral (idee tributară concepției bizantine, dar inspirată și din realitățile sociale ale vremii sale). Unul dintre cele mai importante concepte politice este acela că domnitorul este „unsul lui Dumnezeu”, reprezentantul Lui pe pământ. Pentru a susține această concepție despre domnia de drept divin, Neagoe recurge la panegiricul lui Constantin cel Mare, modelul domnului creștin, care a fost numit de Eusebiu de Cezareea „episcop al treburilor din afară ale Bisericii” și „întocmai cu apostolii”. Această idee a monarhiei de drept divin este inspirată nu numai din dreptul bizantin ci și din Vechiul Testament, din care Neagoe redă pasaje întinse, mai ales în prima parte a lucrării. Astfel, Domnul este unsul lui Dumnezeu nu alesul oamenilor: *"că nu te-au ales nici te-au unsu oamenii spre domnie, ci Dumnezeu te-au ales și te-au unsu și a aceluia plăcere să faci"*.⁴ De aceea domnul are autoritate deplină asupra oamenilor pe care îi conduce și nu trebuie să dea socoteală decât lui Dumnezeu. Domnul autocrat este cel care își alege boierii și își formează Curtea așa cum dorește el și nu

impus de puterea boierilor, fapt dovedit prin comparația boierilor cu o grădină: *"Că eu, feții miei, am o grădină și această grădină, cu darul și cu ajutorul lui Dumnezeu între multele mele ostenințe și nevoințe, o am făcut și o am crescut frumos și bine"*⁵ Puterea asupra boierilor îl obligă însă pe Domn, care trebuie să fie responsabil față de aceștia: *"și am îngrădit cu gard ca cu un zid de piatră și grădina mea o am apărat ca nu cumva să îndrăznească cineva să intre într-însa și să strice ceva din ostenelele mele"*.⁶ Iar această grijă față de boieri este necesară domnului pentru că boierii buni și capabili asigură acestuia o stăpânire sănătoasă și benefică: *"și eu tot sub umbra lor și a florilor lor m-am răcorit și ochii miei să răveneau de soare și de veselia florilor lor"*.⁷ În caz că vreun boier ar da dovadă de necredință sau ar fi nefolositor, Neagoe sfătuiește pe viitorul conducător *"să curețe grădina sa de toate nuielele cele uscate care nu fac rod, însă cu lege și cu judecată"*.⁸ Atitudinea și stăpânirea domnului asupra supușilor săi este condiționată de dreptatea divină și voievodul va da răspuns înaintea lui Dumnezeu de faptele sale la *"Înfricoșătoarea judecată"*.

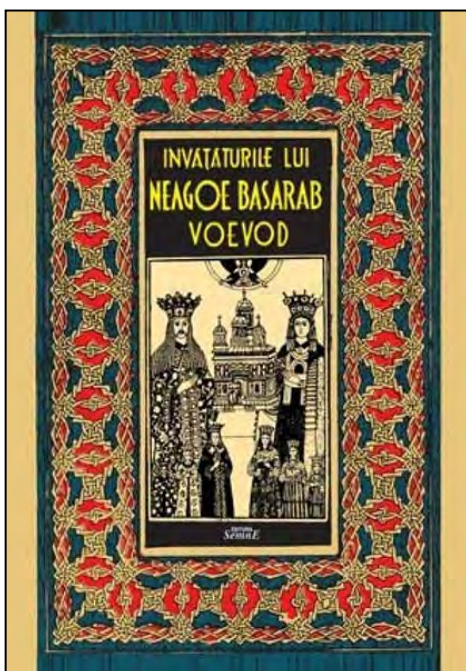
Simțul dreptății este foarte important pentru viitorul domn, care trebuie să se poarte întotdeauna drept și nefățarnic față de supuși: *"judecați cu dreptate și prietenii și străinii și pe cei mari și pe cei mici, de nimenea să nu vă fie rușine că judecata a lui Dumnezeu este"*.⁹ De aceea relațiile dintre el și boieri se bazează pe responsabilitate, dreptate, dragoste și milă, astfel încât aceștia din urmă să se atașeze nu din interes, ci așa cum precizează Neagoe *"erau bucuroși pentru mine și capetele să și le puie și sângele să și-l verse toți"*.¹⁰ Neagoe subliniază că acest lucru nu se va întâmpla decât dacă "tocmirea" acestora a fost făcută după meritul lor. Întâlnim aici formulată,

pentru prima dată în gândirea politică românească, ideea potrivit căreia alegerea dregătorilor trebuie să se facă în funcție de valoarea personală a celui ales, în pofida rangului boieriei. De aceea, este de preferat un sărac capabil decât un boier incapabil: *"Iar pe acei săraci cari se silesc și să nevoiescu de vă slujăscu, nici pre aceia sa nu-i depărtați și să-i dăzlupiți de lângă voi, ci să fie și ei aproape de feciorii de boiari (...) și de va fi mai harnicu unul din cei săraci decât unul din feciorii de boiari sau decât o rudă de ale voastre, voi să nu dați acelora cinstea și boieria în fățarnicie, ce să o dați aceluia mai sărac, dacă iaste vrednic și harnic și și-o păzi dregătoria cu cinste. Că mai bun îți iaste săracul cu cinste decât boierul cu ocară"*.¹¹

Toate aceste atitudini sunt, în concepția politică a lui Neagoe, temeuri ale unei domnii așezate și sigure.

Politica externă dusă de Neagoe Basarab era una prudentă, cel mai bun mijloc de susținere a acesteia fiind diplomația care în timpul domniei sale a avut un succes nemaiîntâlnit. De aceea, Domnul își instruește fiul în privința ceremonialului primirii și trimiterii solilor. Astfel, aceștia trebuie întâmpinați chiar de la intrarea în țară cu

alai, *"cu cinste și bucate și băuturi den destul până va veni la scaunul cel domnesc"*.¹² După două – trei zile de odihnă la o gazdă, care nu trebuie să fie aproape de Curtea domnească, timp în care sunt tratați cu o cinste deosebită, solii sunt chemați să-și spună solia lor. Domnul trebuie să țină minte toate cuvintele solului *"măcar bune, măcar rele, măcar cu blândețe, măcar cu mânie"* și să se poarte rezervat și echilibrat, nerăspunzând nici unui cuvânt, căci *"cuvântul iaste ca vântul, dacă iase din gură nici într-un chip nu-l mai poți opri și măcar de te-ai căi ziua și noaptea, nimic nu vei folosi"*.¹³ A doua zi, după ce domnul, luminat de darul

divin, a cugetat la ceea ce trebuie să răspundă solului, să-l ospăteze, arătându-i tot fastul curții domnești: „scoate pâhară de argint frumoase și siliți să așezați toate frumos ca să să mire și solul de acea podoabă și rânduială bună, care să nu o fi văzut el la stăpână – său niciodată, ci să laude pretutindenea ce au văzut și să povestească.”¹⁴ Viitorul principe trebuie să domine prin capacitatea interioară superioară, forța sa stând în rațiunea dreaptă, în puterea de a discerne faptele, în cumpătul pe care-l dovedește în acțiuni, cu alte cuvinte în înțelepciunea sa. Pentru prima dată se vorbește de democrație în luarea deciziilor: ”Să luați sfat și de la cei mari și de la cei ai doilea, și de la cei mai de jos, că așa să cade. Să mergi cu dînșii într-un loc de taină și să sfătuiți toate sfaturile, și care vor fi mai bune să le primiți în inimile voastre, iar care nu vor fi de folos voi le lăsați. Și să nu oprești pe nimeni să grăiască la sfat zicînd «iată că cuvintele tale nu sunt nici de o treabă, că grăiși niște cuvinte în zadar. » Ce toate cuvintele, ale tuturor le primește a fi bune...”¹⁵

Din expunerea lapidară a principalelor năzuințe și metode care au pecetluit politica externă a lui Neagoe Basarab rezultă, impresionant, că într-o epocă în care războiul era un fapt cotidian, domnul român preconiza pacea. Este demn de reținut, ca o formă avansată a gândirii lui Neagoe Basarab, că atunci când în Europa apuseană, în special în Veneția, se punea problema creării ambasadelor permanente, domnul român s-a ridicat hotărât pentru folosirea frecventă, chiar neîntreruptă a solilor și soliilor.

Observăm că în *Învățăturile...* întâlnim expuse în mod clar și sistematic concepția politică și militară a domnului care a stat la baza politicii Țării Românești față de Imperiul Otoman. Principiile politice și militare ale lui Neagoe sunt strâns împletite, formând un tot organic perfect valabil pentru o societate în care războiul era ocupația de bază atât a clasei dominante cât și pentru un stat forțat să se apere. Sfaturile de politică militară se referă în primul rând la lupta împotriva turcilor. Recomandarea stăruitoare

este ca viitorul domn să se lase condus de sentimente pașnice iar dacă dușmanul vrea să pornească război asupra țării și este mai puternic, voievodul să caute să evite conflictul prin acțiuni diplomatice, să-l împace cu „cuvinte dulci”, oferindu-i chiar daruri. Acest punct de vedere nu presupune umilință sau semne de slăbiciune, ci judecata obiectivă a unei situații de fapt care se rezumă la un principiu elementar de politică a războiului: nu trebuie, din imprudență, să te expui unor pierderi materiale și umane zadarnice.¹⁶ În cazul în care însă dușmanul nu poate fi înduplecat cu mijloace pașnice, Neagoe îl sfătuiește pe fiul său să ducă războiul până până la zdrobirea totală sau la izgonirea invadatorului pentru că „...mai bună este moartea cu cinste, decât să aveți numele cu rușine”.

Lucrare alcătuită într-o perioadă dificilă, *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* constituie o operă complexă, un veritabil document istoric având un puternic caracter moralizator.

NOTE

1. Jurist francez, membru al parlamentului din Paris și profesor de Drept la Toulouse, considerat părintele științelor politice datorită contribuțiilor sale în dezvoltarea teoriei despre suveranitate.
2. Jurist german și teoretician politic.
3. Preot iezuit spaniol, filosof și teolog.
4. Neagoe Basarab. *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*. București: Litera Internațional, 2001, p. 176
5. *Ibidem*, p. 171.
6. *Ibidem*.
7. *Ibidem*, p. 172.
8. *Ibidem*, p. 173.
9. *Ibidem*, p. 27.
10. *Ibidem*, p. 172.
11. *Ibidem*, p. 175.
12. *Ibidem*, p. 185.
13. *Ibidem*, p. 186.
14. *Ibidem*, p. 190.
15. *Ibidem*, p. 187.
16. Manole Neagoe. *Neagoe Basarab*. București: Editura Politică, 1971, p. 190.

Prof. univ. dr. Agnes Terezia Erich

ZBUCIUMATA DOMNIE A UNUI VOIEVOD ADOLESCENT

Istoriografia românească – în care mitul național s-a împletit deseori cu cercetarea științifică – a acordat o atenție deosebită „marilor figuri” ale Evului Mediu autohton, acei domnitori care, prin acțiunile lor, susțineau componentele demersului naționalist, așa cum această ideologie era schițată în secolele al XIX-lea și al XX-lea: independența, unirea, libertatea, integritatea teritorială – idei, în general, străine omului medieval. Așa se face că, perioade foarte dinamice și interesante pentru înțelegerea epocii medievale, fascinante prin schimbările aduse, dar care nu se integrau în tiparul naționalist, au scăpat interesului cercetătorilor.

Una dintre aceste perioade este sfârșitul domniei lui Neagoe Basarab și are în centru un voievod de Târgoviște, foarte tânăr, și un puternic bey turc, de numele căruia se leagă prima încercare (din cele două) de transformare a Țării Românești în pașalâc.

Teodosie, căci despre acest voievod adolescent este vorba, a fost fiul lui Neagoe Basarab și destinatarul celebrului tratat „Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie” – lucrare asemănată de istoricii români cu „Principele” lui Macchiavelli¹.

Marele voievod, care deschide linia Craioveștilor în succesiunea la tron, elaborase în învățăturile sale o primă teorie defensivă a Țării Românești, sleită de conflicte interne și de un veac de lupte antiotomane: „să nu iubiți răzmerițele și războaiele. Nici să va ducă mintea să vă bateți cu dânșii (turcii)”².

Politica externă în cei nouă ani de domnie ai lui Neagoe Basarab se canalizează în două direcții: păstrarea păcii cu turcii, în condițiile unui tribut care nu implica amestecul acestora în treburile interne, și întreținerea de relații diplomatice cu forțele politice ostile Imperiului Otoman, în așa fel încât Țara Românească să nu fie izolată în fața colosului turcesc și să poată primi ajutor de la aceste puteri creștine. Istoricii sunt de acord că Neagoe s-a urcat pe tron cu ajutor turcesc, iar prima grijă a sa a fost aceea de a-și consolida domnia atât din interior, cât și pe plan extern, încercând în paralel să-și

creeze relații cu puterile învecinate. Politica prudentă față de Imperiul Otoman va fi justificată de evenimentele dintre 1520-1521, despre care vom vorbi în cele ce urmează.

La moartea lui Neagoe (15 septembrie 1521), urcă pe tron foarte tânărul său fiu, Teodosie, sub protecția unchiului Preda Craiovescu și a mamei sale, Despina Milița. Vârsta lui Teodosie o aflăm dintr-o scrisoare a ambasadorului venețian la Buda (datată 30 octombrie 1521): „*ilustrul voievod transalpin și valahii l-au ales pe fiul, numitul Theosodie de ani 16*³”.

Autorul *Letopiseșului cantacuzinesc* notează momentul urcării pe tron: „Iar după moartea lui Băsărab vodă s-au înălțat domn Preda, fratele lui Băsărab voevod, ca să ție domniia lui Theodosie, nepotă-său”⁴. O perspectivă ușor diferită aduce cronică lui Radu Popescu, care menționează o succesiune mai puțin lină: „Iar, când au fost leat 7029, s-au pristăvit și Neagoe-vodă, domnul rumânilor. Și în urma lui au fost multă gâlceavă pentru domnie, că feciorii lui Neagoe-vodă, Theodosie și altul, au fost mici, rămași cu muma lor Dospina. Ci o seamă de

*boiari au rădicat domnu pă Preda, ce zic să fie fost frate lui Neagoe-vodă*⁵.

La scurt timp însă, boierii fugiți în Moldova în domnia lui Neagoe Basarab, cu sprijinul celor din Buzău, au revenit în țară cu pretendentul Vlad Dragomir Călugăru⁶.

Confruntarea dintre cei doi pretendenți s-a dat la Târgoviște, la sfârșitul lunii septembrie 1521. Radu Popescu relatează astfel evenimentele: „*Iar pribegii ce au fost în domnia lui Neagoe-vodă, pribegiți în Moldova, auzind poftită de dânșii, de moartea lui Neagoe-vodă, au venit în țară, și, împreună cu buzăienii, au rădicat pe alt domnu, pă un Radul-vodă Călugăru și au mers de s-au bătut cu Preda, ce era cu ceilaltă ceată de boiar*”⁷.

Dragomir s-a îndreptat cu oastea strânsă din răsăritul Munteniei spre Târgoviște, unde i-a surprins nepregătiți pe Teodosie și banul Preda Craiovescu. Aceștia au cerut ajutorul lui Mehmed bey Mihaloglu⁸, pașa de Nicopole – protectorul tradițional al Craioveștilor - dar până la sosirea lui au fost nevoiți să primească lupta lângă Târgoviște, în condiții de inferioritate numerică, sugerate atât de *Letopisețul cantacuzinesc*, cât și de cererea de ajutor către Mehmed. Dragomir Călugăru a ieșit învingător, iar banul Preda a fost ucis în luptă. După instalarea pe tron, a trimis solii către Poartă și către voievodul Transilvaniei pentru a cere confirmarea și respectiv recunoașterea domniei sale. Sultantul însă i-a pedepsit pe soli prin tăierea nasului.

La 27 septembrie 1521, la Sibiu a ajuns vestea unor tulburări între voievozii din Țara Românească, drept pentru care au fost luate măsuri sporite de pază la Turnul Roșu și au fost trimise iscoade. La 11 octombrie cneazul Dimitrie, trimis de voievodul Transilvaniei să investigheze situația din Țara Românească⁹, se întorcea cu vești de peste munți și era trimis spre Buda, pentru a-l informa și pe regele Ludovic al II-lea. Pe 24 octombrie regele, care-l considera pe Teodosie drept domn legal, confirmat de Poartă, a dat ordin transilvănenilor să intervină cu armata în sprijinul tânărului voievod, detronat de „*Calager... Dragamir*”¹⁰.

Mehmed Bey a intervenit cu oastea peste Dunăre relativ repede, întrucât la 14 octombrie la Sibiu ajunsese deja vestea restaurării lui Teodosie și a uciderii lui Dragomir. Bătălia s-a dat lângă Târgoviște, iar voievodul împreună cu unii boieri au fost luați prizonieri. Despre sfârșitul lui Dragomir Călugăru există două versiuni contradictorii. Într-o scrisoare din 25 octombrie 1521, castelanul

de Făgăraș, Nicolae Thomory, îi comunica vicevoievodului Ștefan Báthory că prizonierii au fost uciși în Țara Românească, în timp ce cronica lui Radu Popescu pomenește despre trimiterea voievodului peste Dunăre, la Nicopole, unde a fost omorât de către comisul Radu Bădica (văr al lui Neagoe Basarab), cu permisiunea lui Mehmed bey: „*Acolo fiind și Bădica comisul...au cerșut voie de la Mehmet-bei, de au taiat capul Radului-vodă*”¹¹. Mormântul lui Dragomir Călugăru nu este cunoscut.

Teodosie este repus pe tron dar adevăratul stăpân al țării este acum Mehmed, așa cum scrie castelanul de Făgăraș vicevoievodului Transilvaniei, la 25 octombrie 1521. Cu toate acestea, Mehmed a preferat să treacă Dunărea și să ceară confirmarea sultanului pentru eventuala ocupare a tronului Țării Românești.

Interesantă este și corespondența lui Teodosie cu Transilvania și Ungaria, din care aflăm că luptele pentru tron au continuat în octombrie și noiembrie 1521: „*Iar după aceea, încă nu-mi fu cu atâta destul, ci iarăși mi s-au ridicat alți vrășmași și cu hoți, cu făcători de rele, și au prădat țară și au ars-o pe dânsa*.”¹²

După repunerea pe tron, turcii au atacat teritoriile controlate de boierii ostili lui Teodosie, „*Și Mehmetbei...încă până a nu trece la Nicopia, au trimis turci de au robit pă buzăieni și au prădat tot județul acela, pentru rădicare Radului-vodă Călugăru*”¹³.

La mijlocul lui decembrie 1521, Teodosie este dus la Nicopole, cu visteria și 32 de tunuri, sub protecția beyului, pentru a renegocia tributul și a primi confirmarea în domnie din partea sultanului. Sfârșitul său brusc (petrecut la Istanbul, după unii istorici) și evenimentele ce au urmat, i-au făcut pe majoritatea cercetătorilor să lege moartea sa de tentativa lui Mehmed bey de a ocupa tronul Țării Românești, asasinatul devenind parte a planului Pașei de Nicopole.

Unica imagine a domnului adolescent s-a păstrat într-o icoană a Fecioarei Maria, dăruită de mama sa, Despina Milița, Mănăstirii Ostrov și datată 1522. Imaginea, de o rară sensibilitate, are în centru Fecioara Maria, iar într-o parte este tânărul domn, cu coroană, în brațele mamei sale. Inscripția icoanei, „*...primește sufletul robului tău, Ion Teodosie și adu-l la judecata ta*”. Icoana este considerată unicul document ce atestă decesul voievodului în anul 1522.

Mehmed bey – făcătorul de domni – nu a reușit să-și îndeplinească visul, decât pentru puține luni. În februarie 1522 el a primit domnia

Țării Românești din partea sultanului¹⁴, dar reacția boierilor munteni a fost promptă și domnul ales de ei, Radu de la Afumați, l-a învins pe bey la Gubalvi (februarie 1522), obligându-l să se retragă peste Dunăre. Revenit în aprilie același an, Mehmed I-a înfrânt pe Radu, a pus „subpași prin toate satele și orașele” și a prădat orașul Buzău, centrul opoziției boierești. Domnia sa este considerată prima încercare de transformare a Țării Românești în pașalâc¹⁵. În jurul datei de 22 iunie 1522, Radu de la Afumați revine cu sprijinul voievodului Transilvaniei, Ioan Zapolya, și îl înlătură pe Mehmed. Luptele dintre cei doi vor continua în perioada următoare (sunt înregistrate mai mult de 10 confruntări în 1522), beyul câștigând tronul pentru alte câteva luni (august-octombrie 1522), dar, în final, intervenția voievodului Transilvaniei se va dovedi decisivă.

Personaj interesant și puțin cunoscut, Mehmed bey Mihaloglu, va continua să joace un rol important în istoria Valahiei, susținând la domnie pe Vlad Înecatul (mai 1530) – cu care organizează o expediție în Transilvania, atacând Brașovul și Făgărașul – sau Radu Paisie (iunie 1535). Nu mai puțin important a fost rolul său în Imperiul Otoman, Mehmed bey participând la marile momente ale domniei sultanului Soliman Magnificul: cucerirea Belgradului (1521), bătălia de la Mohacs (1526) și asediul Vienei (1529) și fiind numit sangeakbey al Bosniei și Herzegovinei (1524).

Nu lipsit de importanță este și faptul că, numele său apare în cel mai vechi text în limba română păstrat până la noi, *scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung*¹⁶, din 1521, prin care judele Brașovului, Hans Benkner, era informat de pregătirea unui atac de către „*acel lotru de Mahamet-Beg*”.

NOTE

1. *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, text ales și stabilit de Florica Moșil și Dan Zamfirescu, cu o nouă traducere a originalului slavon de G. Mihăilă. Studiu introductiv și note de Dan Zamfirescu și G. Mihăilă, Editura Minerva, București, 1971; *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* – versiunea originală, ediție facsimilată după unicul manuscris păstrat, transcriere, traducere în limba română și studiu introductiv de G. Mihăilă, cu o prefață de Dan Zamfirescu, Editura Roza Vânturilor, București, 1996; *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* – versiunea românească de la Curtea de Argeș, ediție îngrijită, prefață, note și comentarii de Dan Zamfirescu, Editura Roza Vânturilor, București, 2010;

2. Andrei Pippidi, *Tradiția politică bizantină în Țările Române în secolele XVI- XVIII*, Ed. Academiei RSR, București, 1983, p.154.

3. Eudoxiu Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. VIII, București, 1894, p. 50.

4. *Istoria Țării Românești 1290-1690. Letopisețul Cantacuzinesc*, ediție C. Grecescu și D. Simionescu, Editura Academiei Române, București, 1960, p. 42

5. *Istoriile domnilor Țării Românești de Radu Popescu*, în „Cronicari Munteni”, vol. I, coord. M. Gregorian, Editura pentru literatură, București, 1961, p. 271;

6. Vlad VI Dragomir Călugărul (domn în octombrie-noiembrie 1521). În izvoarele interne este cunoscut sub numele de Radu (atribuit greșit de către cronicarii secolului al XVII-lea) Călugărul (probabil îmbrăcase haina monahală, în timpul domniei lui Neagoe, pentru a-și proteja viața), iar în cele externe drept Dragomir, Vlad sau Vlăduță. A fost fiul lui Vlad cel Tânăr (1510 - 1512) și nepotul lui Radu cel Mare (1485 - 1508). Adversar al lui Neagoe Basarab (1512 - 1521) și al boierilor Craiovești (prin intriga acestora tatăl său a fost decapitat în 1512), Dragomir s-a socotit îndreptățit să pretindă tronul țării, ocupat la acea dată de Teodosie (1521 - 1522). Era susținut de către boierii buzoieni și de către alții boieri, refugiați în Moldova. Aceștia s-au aflat la rândul lor în conflict cu Neagoe Basarab, care i-a acuzat de „hiclenie” și le -a confiscat moșiile.

7. *Istoriile domnilor Țării Românești de Radu Popescu*, p.271.

8. Comandant militar otoman, cu o vastă experiență, considerat de unii istorici înrudit cu familia Craioveștilor, prin Basarab cel Tânăr. Se pare că între Mehmed bey și Craiovești au existat relații de rudenie, fapt care explică sprijinul acordat acestora din urmă de turci în confruntările cu domnia Țării Românești, ca și pretențiile celui dintâi la tron.

9. Eudoxiu Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. XI, București, 1900, p. 845.

10. Eudoxiu Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria romanilor*, vol. II, part 3, București, 1892, p. 375.

11. *Istoriile domnilor Țării Românești de Radu Popescu*, p.272.

12. *534 de documente istorice slavomâne din Țara Românească și Moldova privitoare la legăturile cu Ardealul*, coord. Gr. Tocilescu, București, 1931, p. 267.

13. *Istoriile domnilor Țării Românești de Radu Popescu*, p.267.

14. Vasile Mărculeț, Alexandru V. Ștefănescu, Stănel Ion, *Dicționarul domnilor Țării Românești și ai Moldovei*, Ed. Meronia, București, 2009, p.282.

15. A doua, și ultima încercare, este considerată campania lui Sinan pașa contra lui Mihai Viteazul din 1595, când, pentru câteva luni, se instaurează administrația otomană.

16. Scrisoarea conține și cea mai veche menționare a numelui țării „*Țeara Românească*”.

Prof. dr. Alexandru Ștefănescu

NEAGOE BASARAB ȘI EXCEPȚIONALUL ÎNCEPUT AL POEZIEI CREȘTINE ROMÂNEȘTI

Enunțând această opinie, ba mai mult, afirmând-o, sunt conștient, de bună seamă, că vor fi destui care să mă amendeze vituperator de o idee hazardată. Cum adică? Unde l-ai văzut dumneata pe poetul **Neagoe Basarab**? Păi unde altundeva decât în celebra sa carte a „*Învățăturilor*”, lăsate testamentar fiului său **Theodosie**. Cum așa? De unde până unde acest voievod **Basarab**, blând și, e adevărat, înțelept, să fii avut har poetic?

Oricum ar sta lucrurile, opera există, și chiar dacă voievodul de la Curtea Domnească târgovișteană n-a avut a lua exemplul de la ceva „pattern-uri” lirice autohtone, asta n-ar fi un inconvenient, atâta vreme cât l-a inspirat poetica *Bibliei* – pentru că ea există – și a altor lucrări religioase, și, neîndoindu-se, a avut *trăire/simțământ*, deci, **har** (NOTA BENE. S-a dovedit – și excelent a argumentat **Dan Zamfirescu** – că „*Învățăturile*” au fost *gândite* și *trăite* de domnitor în Cetatea de Scaun a Târgoviștei, fiind dictate, da, unui monah de încredere.)

Și dacă românii nu-l pot desluși în paleoslavă, au la îndemână câteva tălmăciri în românește. Iată -le: versiunea, din vremea domniei lui **Matei Basarab**, realizată, probabil, de marele învățat **Udriște Năsturel**, „*într-o splendidă limbă a poporului*” – cum apreciază academicianul **Gheorghe Mihăilă** –, parvenită din biblioteca lui **Ștefan Cantacuzino** (1714-1716); o alta, a logofătului de divan **Radu**, la 1727; a treia, prin contaminarea a trei manuscrise, în debutul secolului XIX, existente în păstrarea Bibliotecii Academiei Române, dar care nu se

revendică din versiunea mateibasarabescă (tipărită întâia oară în 1843 prin strădania lui „Ioan Ecleziarhul”, apoi în 1938, în colecția „Albina” de la Fundația Culturală Regală „Principele Carol”, sub îngrijirea cărturarului **Dimitrie Ciurezu**); în sfârșit, traducerea din 1970, aparținând academicianului **Gheorghe Mihăilă**, reeditată în 1996, ilustrată fiind de facsimilul slavon.

Pentru a-mi susține opinia, paradigmele lirice le-am prelevat din versiunea românească, presupus udriștenăstureliană, cunoscută ca „ediția Iorga”, savantul retipărind, cu adaosuri, versiunea de la 1843 a acestei opere, a cărei paternitate aparține – oricâte controverse vor fi fost/vor mai fi – lui **Neagoe Basarab**, „*ctitor mare a toată Sfetagora*” (**Gavriil Protul**), „*voievod al culturii românești*” (**Nicolae Cartojan**), dăltuitor de geniu renascentist al unui „*falnic monument de literatură, politică, filozofie și elocuență la străbunii noștri*” (**Bogdan Petriceicu Hasdeu**). Un monument pe care **Constantin Noica** l-a văzut, pe drept cuvânt, ca „*Întâia mare carte a culturii românești*”, și, de ce nu, cum ar zice **Nicolae Iorga**, „*expresia integrală a sufletului românesc*”.

Să purcedem acum la demonstrație, „desecretizând” astfel încă un **cod** al românilor.

Capitolul I „*Pentru cinstirea icoanelor*” este unul de amplă respirație, cuprinzându-te într-un halou biblic încă de la invocația dintru început a acestei – ca să rămân într-o marjă de asiguratoare probabilitate – impresionante proze poetice:

„O, iubitul meu fiu, cât este de bine a lăcui omul tot cu Dumnezeu, și a petrece cu Dânsul, și a fi cu El în veci!

O, Doamne, eu, robul Tău și fiul roabei Tale, căutai cu plecăciune asupra milei tale, și zisei către prea iubitul meu fiu, și către alți Domni, cu toată inima:

O, iubiții mei frați, voiu să vă vorbesc către voi puținele cuvinte și să vă spui. Deci vă rog cu dragoste să mă ascultați, ca să vă pot spune și eu cu dragoste.

la aduceți-vă aminte, fraților, cum a ațâțat Dumnezeu mânia Sa asupra noastră, pentru păcatele noastre, și fața Sa cea dulce și blândă și-o a întors de către noi, cari, în toată vremea și în tot ceasul, ne îndulciam de hrana Raiului. Cum ne depărtarăm de Împărăția cerului, și, în locul feței Sale cei dulci, ne dete fața Satanei, cea groaznică și întunecată; și, în loc de hrana Raiului, ne-a dat muncile cele de veci; iar, în locul Împărăției cerului, ne-a dat adâncul și temnițele ladului, de unde nu mai avem nădejde să ne mai izbăvim niciodată dintr'acel întuneric împuțit, și de groaznica fața Satanei, și de muncile cele de veci, și din temnițele ladului. Iar, apoi, mai pe urmă, numai pentru a Lui mumă și Născătoare de Dumnezeu, își luă urgia Sa de spre noi, și-și întoarse mila către noi, și iarăși ne arată fața Sa cea bună, ca să ne îndulcim de dânsa. Și ne deschide porțile Raiului, și ne dăruie Împărăția cerească, iar ladul îl sparse și-l robi, și pe Satana cu adevărat îl rușină și-l urgisi.”

Fiind o operă parenetică, este firesc să depistăm, și în textura acestui capitol, îndemnuri și sfaturi de natură etic religioasă într-un registru de poetică aplitudine ca desfășurare, limba tălmăcirii fiind cea a veacului XVII, degajând o dulce mireasmă de mixturi subtile de arhăitate și aporturi de neolatinități provenite dinspre occidentul european, ceea ce mă îndrituește să cred că traducătorul n-ar fi fost altul decât **Udriște Năsturel**:

„Pentru aceea frații mei, nu vă împleticiți în lucrurile lumii acesteia, ca să vă puteți spăsi, ci vă țineți de dreptate, și de adevăr, și de dragoste, de frica lui Dumnezeu. Și fii blând, și nepizmătareț, și ascultător, și răbdător, și urăște cuvintele cele grozave și scârnavă, și vei vedea pe Dumnezeu. Fie-ți drag a te ruga de-a pururi, și ți se va lumina inima, și va vedea pe Dumnezeu. Urăște pofta bucatelor, ca să nu te înconjoare cumva patimile Amalicului. Fii treaz în rugăciuni, ca nu cumva să te mănânce hiara. Fugi de vin, ca să nu te scapi de veselie lui Dumnezeu. lubește săracii, ca să fii miluit. lubește Sfinții, ca pofta lor să te tragă către bunătăți. Adu-ți aminte adeseori de moartea ta, și nu vei greși mult lui Dumnezeu. Adu-ți aminte de Împărăția cerului, ca să te aducă către dânsa pofta ei. Adu-ți aminte de matca focului și de muncile cele cumplite, ca să urăști lucrurile cele rele. Fii gata în toate zilele de întâmpinarea lui Hristos, că fără de veste va să vie. În toate zilele te socotește de ce poruncă de ale lui Dumnezeu ești lipsit, și totdeauna cugetă ce poftă de ale trupului ai omorât, și dă laudă lui Dumnezeu, că pentru a Lui milă fu aceea. [...] Cel ce se teme de draci, acela se arată chiar că nu este într'însul frica lui Dumnezeu; iar cel ce se teme de Dumnezeu cu toată inima lui, acela este îndrăzneț spre dânsii. Cel ce se laudă înaintea a mulți, acela se arată că nu este frica lui Dumnezeu într'însul; iar acela ce va să se spăsească, acela tot de cele dumnezeiești se îngrijește și toate poftele calcă. Că, cum este lenea ajutor pofteilor, așa este trezirea puterea bunătăților, și limba cea neînvățată numai ce umblă tocând că n'are bunătăți dinăuntru. Bunătatea face curăție, iar mânia cea iute face patimi. Mama bunătăților este mila, iar umplerea răutăților este semeția. Inima cea împietrită face mânie, iar oprirea face liniște. Săturarea somnului face învierșunarea pofteilor, iar privegherea este spăsenia sufletului. Mulțimea nălucilor este somnul cel mult, iar floarea minții este privegherea întru rugăciuni. Somnul cel mult îngroașă

gândul, iar privegherea îl suptie. Însă acea priveghere zicem care este pentru Dumnezeu și se face în cânturi și în cântece duhovnicești, iar într'alt chip mai bun este somnul cu tăcere decât privegherea cu cuvinte deșarte. Blândețea gonește poftele, iar râsul face deslipire de la Dumnezeu. Nemânia face blândeță, iar ținerea de pizmă face răutate. Cel ce iubește lărgimea acela gonește facerile de bine, iar strămtarea pleacă patimile. Dorul bucatelor hrănește patimile și poftele, iar oprirea și ținerea le gonește. Împodobirea trupului este răzvrătire sufletului, iar mârșăvirea trupului este înoirea sufletului. Obidele trupului sunt spășire sufletului, înfrumusețarea trupului este cursa sufletului. A cugeta omul totdeauna cele cerești, face dragoste cu Dumnezeu, iar grijile lumii acesteia gonesc facerile cele de bine. Acela ce-și păzește gura, acela-și ridică mintea sus la Dumnezeu. Vorbele cele multe ațâță urgie și mânie. Cel ce face pe voia vecinului înseamnă că mintea lui vede bunătățile, iar cel ce-și face voia sa însemnează neînțelepție. Învățătura cea cu frică păzește sufletele de toate răutățile”.

Nu am nicio îndoială că și exprimările în cheie metaforică – sugestivitatea fiind una realistă în spiritul epocii – există în substanța textului slavonesc, făcând ca poetica neagoeană să fie marcată de fioruri empatizante:

„Și, cum se înfășoară volbura sau curpenul de viță și pierde roada ei, așa, fățul meu, pierd trufia și mândrețele, roada Împăratului sau a Domnului. Plecăciunea cea înțeleaptă este mai întâiu de toate bunătățile și zădărârea tuturor patimilor este mîncarea cea peste sătul. Sfârșitul răutăților este a gândi omul însuși că este drept. Cum mănâncă carii copacii și gândacii îi fac fără de frunză, așa și pizma pierde sufletul călugărului. A-și pune cineva nădejde spre Dumnezeu, face să rabde batjocorile fără întristare. A cugeta cineva să nu fie grăit pe nimeni de rău, face trufie. Nu te nădăjdui în puterea ta, și va fi ajutorul lui Dumnezeu cu tine”.

Urmând cursul acestui poem sui-generis – din care para-digmatic voi oferi un pasaj mai larg la sfârșitul demersului meu –, este de văzut că domnitorul de la Târgoviște își îmbracă îndemnul și sfaturile într-o țesătură de liturgică emoționalitate și, capacitat, cititorul, într-o persuadantă împărtășanie, trăiește mesajul neagoean, așa cum ar asculta predica din fața altarului. Este, *ipso facto*, talentul, mai mult harul lui **Neagoe Basarab** de a-și fi transmis mesajele parentice fiului, urmaș la domnie, ca și celor din viitorul țării:

„Fraților, să stăm în frica lui Dumnezeu, și să nu ne silim în războaie, că nu este războiul nostru către trup și către sânge, ci este către mai marii, și puternicii, și biruitorii acestui veac întunecat, și către duhurile cele rele ce sunt supt cer. Să ne îmbrăcăm în armele bunătăților, pentru că ostenița și greutatea și patima și străinătatea și lipsa poftelor nu ne vor păzi numai de săgețile Diavolului, ci încă ne vor face de vom fi moșteni și împărăției cerului. Pentru aceea, să ne nevoim puțin în acest veac, ca să câștigăm împărăția cerului. [...] Deci, fraților, dacă vrem să ne spășim, noi să ne pocăim, până suntem vii, și să plângem, și să ne spălăm ranele cele spurcate ale inimii. Că la judecata cea groaznică și înfricoșată vor să se arate lucrurile cele rele ce sunt întru noi. Că acolo se va apropia Dumnezeu și va veni de va șede pe Scaunul slavei Sale, și se vor aduna înaintea Lui toate limbile și se vor cunoaște toți din lumânările lor. Deci cel ce nu-și va fi câștigat untul de lemn, i se va stinge candela și acela va merge întru întunerecul cel osebit.”

Nu cutez a spera că voi convinge pe cineva cu demersul aceasta prin care îl așez pe domnitorul **Neagoe Basarab** pe soclul poetului, dar, cel puțin eu, citindu-l cu luare aminte, *l-am simțit* ca atare. *L-am perceput* – și, poate, trecerea timpului îmi va da dreptate – ca pe primul mare poet creștin al românilor.

Dr. George Coandă

Professor honorificus/
Universitatea „Valahia” din Târgoviște

ELENA VĂCĂRESCU

Liant între două culturi

Autocaracterizându-și existența, creația sa, afirma că: „Am servit și eu, cu toată modestia, o idee. Am servit ideea românească. Dacă arunc o privire asupra trecutului meu, asupra trecutului generațiilor din care cobor, surprind în fiecare act manifestarea acestei idei românești. Am conștiința de a fi respectat consensul strămoșesc, străduindu-mă din toate puterile să colaborez la «creșterea limbii românești» și la a «patriei cinstire». Am încercat – vor spune alții mai târziu cât am izbutit – am încercat să răspândesc peste hotare faima numelui românesc și am servit în lume expansiunea sufletului românesc”. (Cf. Victor Petrescu, „Elena Văcărescu – o voce românească în spațiul european” (I, II). În: „Litere”, an VIII, nr. 1(82), nr. 2(83), 2007). Ceea ce trecerea timpului a confirmat pe deplin.

Poeta, prozatoarea, autoarea dramatică, publicista, se naște pe 21 septembrie 1864, în București ca fiică a lui Ion Văcărescu, fost diplomat și a Eufrosinei Văcărescu, născută Fălcoianu. Este nepoata lui lăncu Văcărescu și ultima descendentă a acestei adevărate dinastii poetice. Silită în 1891 să plece în exil, se stabilește în Franța. La Paris este eleva parnasianului Sully Prudhomme. Se va dedica unei vaste activități literare concretizată printr-o valoroasă operă de poetă și prozatoare de limbă franceză. Va evoca cu dragoste și nostalgie ținuturile natale în memorialistica sa: „*En Roumaine pendant la guerre*”, „*Mon pays*”. Elena Văcărescu și Paul Millet sunt autorii dramei lirice în două acte „*Cobzarul*”, pe muzică de Gabrielle Ferrari, prezentată pentru întâia oară la Opera din Paris (18 martie 1911) și jucată apoi la Monte Carlo și Vichy. Aduce astfel pe scena franceză atmosfera, obiceiurile, costumele și onomastica românească, cea a melegurilor dâmbovițene, ca un fior al nostalgiei după tărâmul pierdut al locurilor natale. Va reveni în țară, vizitând și Văcăreștii de care o legau atâtea amintiri, în 1912 și 1933-1934.

Era convinsă că „Văcărești, țarină a poezilor, pământ al miturilor, tărâm al născocirii” era sortit „să n-apartină decât poezilor”. Lăsa testamentar „partea mea din parc și din casa de la Văcărești și câteva hectare Academiei Române cu îndatorirea

de a găzdui la noi în fiecare vară câțiva poeți”. Ei „vor veni să-și îmbogățească lirismul lor la tine: Ei vor avea seri violete, ore trandafirii, Fântâna Cerbului și celelalte puțuri și ierburile sălbatice sub ruinele legendelor”. (Ștefania Rujan; Victor Petrescu, „Elena Văcărescu și spiritualitatea europeană a românilor”, București, Editura Dominor, 2008, p. 172)

Colaborează la numeroase reviste din țară și de peste hotare: „Lumea nouă literară”, „Adevărul”, „Convorbiri literare”, „Revista literară”, „Revista idealistă”, „Românul literar”, „Luceafărul”, „Rampa”, „Flacăra”, „Ramuri”, „Universul literar”, „Adevărul literar și artistic”, „Calendarul femeii”, „Boabe de grâu”, „Iașul literar”, „Conferencia”, „Echos de France”, „La revue de Deux Mondes” ș.a. Despre poezia populară mărturisește: „Mi-aduc aminte deodată că strămoșii mei cântăreți aveau pentru poezia care isvorăște din poporul român, o deosebită evlavie”. „«Rapsodul Dâmboviței», nu este altceva decât ecoul liric al cântecelor și obiceiurilor ascultate în nouă sate de pe această vale de râu a ținuturilor românești”. A dus o intensă activitate diplomatică în favoarea României la Liga Națiunilor încă din 1922, fiind supranumită, „bunica ligii națiunilor” după cum mărturisește Genevieve Tabouis în „Douăzeci de ani de tensiune diplomatică”.

În 1925, ca o recunoaștere națională a meritelor sale, devine prima femeie membru corespondent al Academiei Române. Tot în acest an este primită la Academia Franceză. În 1927 este distinsă de francezi cu ordinul „Cavaler al Legiunii de Onoare”. În „Discursul de primire la Academia Română”, afirma plină de mândrie că „dacă eu nu eram în țară, țara era cu mine”, deoarece: „Mă simțeam acolo, departe, în misiune. Eram un sol al sufletului românesc, sortit să-i cânte destinele, să-l împărtășească prietenilor și neprietenilor, să-l apere, să-l preamărească”. (Ștefania Rujan, Victor Petrescu, op.cit., p. 155).

Desfășurând o bogată activitate diplomatică în diverse locuri ale lumii, a schimbat idei cu mari spirite ale vremii, dintre care amintim printre alții pe: Ernest Prévost, André Gide, Lecomte de Lisle, Sully

Prudhomme. A întreținut o bogată corespondență și cu cei „de acasă”, cum îi plăcea să le spună prietenilor: I.G. Duca, Octavian Goga, Titu Maiorescu, Alexandru Macedonski, Constantin I. Nottara, George Oprescu, A.D. Xenopol, Nichifor Crainic, Mircea Eliade, Nicolae Titulescu, Cezar Petrescu, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Alexandru Vlahuță, enumerarea putând continua, ceea ce confirmă o dată în plus, interesul său pentru ceea ce se întâmpla în existența românească. Răspunzându-i pentru scrisoarea primită, Ioan Al. Brătescu-Voinești (în 1928), având calitatea de președinte al Camerei Deputaților, afirma că „Drumul pe care m-a angajat modestul meu talent, n-a mai fost atât de greu de urmat, pentru că el a fost deschis de ilustrul dvs. bunic și de către dvs. înșivă. Ceea ce pot să vă spun, este că voi păstra cu sfințenie scrisoarea dvs. pentru descendenții mei, care își vor face un titlu de noblețe din această relicvă de la marea poetă, al cărei renume a depășit de mult granițele țării (noastre)”.

A fost o neobosită și talentată conferențiară. Numeroasele discursuri sau conferințe ținute la Paris, în Italia, Olanda, Statele Unite sau la Geneva în calitatea sa de reprezentant al României, aveau drept subiect predilect probleme culturale, sociale, umanitare. Dorea de fapt pacea și cooperarea internațională, crearea unei Europe unite (în curs de realizare în vremurile noastre, dar greu și anevoios), o „apropiere intelectuală dintre popoare”, facilitată de cât mai diverse forme de colaborare culturală. Aborda și teme sociale, chiar și politice, cum ar fi criza economică a anilor '30, protecția copilului, consumul de droguri, toate acestea ducând la orizont o nouă conflagrație, cu repercusiuni mai distrugătoare asupra existenței umane. Elena Văcărescu a fost din acest punct de vedere, o luptătoare.

În 1930 devine președintă a „Comitetului Internațional pentru Difuzarea Artistică și Literară prin Cinematografie” (CIDALC), dovedind receptivitate, față de uriașele posibilități ale acestui gen de artă, încă nou pe atunci. În cadrul CIDALC filmul documentar românesc „Pelerinii artei” este încununat cu un premiu – primul succes internațional al cinematografului românesc (1933).

Participă în Târgoviște (1935) la dezvelirea bustului lui Ienăchiță Văcărescu, amplasat azi în fața Colegiului Național care-i poartă numele. Va susține interesele României la Conferința de Pace de la Paris (august 1946). Reprezintă România la Institutul de Cooperare Intelectuală (devenit apoi UNESCO). Încetează din viață la Paris (17 februarie 1947), reînhumată la București (1959).

După 12 ani de la trecerea în neființă i se îndeplinea dorința testamentară de a fi adusă în pământul patriei, fiind depusă la cimitirul Bellu din București, „lângă părintele poeziei române lăncu Văcărescu, lângă marele nostru Enăchiță, a cărei

nedemnă urmașă am fost”. În 5 septembrie 1959 Tudor Vianu, în numele Academiei Române, îi aducea un vibrant omagiu, subliniind că: „A fost în timp de cincizeci de ani și mai bine un glas al României peste hotare și o parte a binelui care a putut fi gândit despre noi, a interesului arătat străduințelor primite din partea bună a țării vechi, datorită și farmecului personal, tactului, cuminenței și activității depuse de Elena Văcărescu. Franța a devenit pentru ea o a doua patrie primitoare, binevoitoare, dar în mijlocul Franței, Elena Văcărescu a rămas româncă”. (Tudor Vianu. „La mormântul Elenei Văcărescu”. În: Ștefania Rujan, Victor Petrescu, op. cit., p. 175).

A iubit mult satul copilăriei și adolescenței sale. De asemenea, Târgoviștea îi trezea amintiri emoționale. Într-o conferință ținută în România, la „Gândirea europeană”, mărturisea: „Deunăzi, întorcându-mă de la Bran, am găsit pe biroul meu un teanc de scrisori, de tăieturi de ziare, referindu-se la conferințele, articolele și versurile mele. Rătăcită printre ele se afla o foaie umilă de provincie, al cărui titlu îmi reține atenția. Se numea „Chindia”. Chindia e turnul care domina Târgoviștea, rămășiță a vechiului castel al voievozilor, turn trandafiriu asupra căruia ochii mei de copil s-au oprit de atâtea ori. „Chindia! Târgoviște! Țara mea!”.

Și-a venerat țara unde a văzut lumina zilei, dar și Franța, cea de a doua sa patrie, integrându-se în cultura și civilizația acesteia, aducându-i o importantă zestre românească, fiind considerată pe bună dreptate o adevărată cetățeană a lumii.

Poetă de talent, îmbinând romantismul cu accente simboliste, e o cântăreață a naturii, iubitoare a plaiurilor dâmbovițene pe care le evocă cu duioșie, profundă cunoscătoare a sufletului țaranului român, a sensibilității acestuia, reliefată pregnant în folclor, pe care-l va face cunoscut întregii lumi. Prozoare, autoare a două scurte piese de teatru („*Stana*”, „*Pe urmele dragostei*”), neobosită conferențiară, evocându-și țara, pe care o iubea nespuse, obiceiurile și cultura acesteia, Elena Văcărescu are o contribuție majoră la deschiderea literaturii noastre spre valorile spiritualității universale. Întreaga sa viață și-a pus-o în slujba idealurilor nobile ale actului de cultură văzută ca parte determinantă a cooperării internaționale, alături de care creația sa dezvăluie atât propria-i sensibilitate, cât și pe cea românească pe care în orice împrejurare a servit-o cu mare venerație și responsabilitate.

Conf. dr. Victor Petrescu

DEMERS BIBLIOTECAR MODERN

VALOAREA BIBLIOTECII UN PUNCT DE VEDERE ECONOMIC

În mod curent discutăm în conferințe sau în articole de specialitate despre valoarea culturală a bibliotecii, despre numărul de utilizatori care trec pragul bibliotecii, dar discutăm destul de puțin de valoarea alocată din subvenție și chiar foarte puțin

despre o valoare economică creată de bibliotecă. Biblioteca publică și, nu numai aceasta, ci toate instituțiile similare ce constituie Sistemul Național de Biblioteci are capacitatea de a sintetiza, printr-o serie de valori, funcționarea bibliotecii prin asimilare cu o societate comercială.

Valoarea beneficiilor bibliotecii în funcție de serviciile pe care aceasta le oferă depinde de cele mai multe ori de serviciile de informare prestate și de utilizatorii săi, variind în funcție de vârstă, locație, educație, interes și carieră. Este evident că în majoritatea cazurilor în care analizăm serviciul tradițional de informare și documentare, utilizatorul are opțiunea de a achiziționa materialul, dar poate beneficia de pe urma gratuității împrumutului sau al accesului temporar la informație, prin intermediul bibliotecii. Dacă ne raportăm la un serviciu similar, dar într-un cadru comercial, acesta ar fi evaluat prin mecanismul prețurilor, pe baza prețurilor de piață sau a prețurilor stabilite diferențial.

În cazul bibliotecii publice de drept public, se pot încerca abordări alternative pentru estimarea acestei valori, luând în considerare:

- experiența istorică privind serviciul de informare și documentare;

- aceeași experiență dacă în unele cazuri au fost introduse și servicii pe bază de tarife;

- comparații cu împrumuturile audio-vizuale, în cazul în care există și servicii private similare;

- piața cărții și în general a publicațiilor, care stă la baza structurii colecțiilor destinate împrumutului;

- caracteristici/cerințe variate ale utilizatorilor.

Acest lucru a condus la formularea unui model descriptiv general al caracteristicilor economice ale cererii utilizatorilor pentru serviciile de bibliotecă și elementele impactului acestuia. În termeni economici, aceasta descrie, dacă nu definește, o curbă a cererii.

Un prim exemplu de evaluare ar fi cel prin care se poate evalua valoarea colecției bibliotecii sau valoarea bibliotecii prin prisma serviciului tradițional, acela al accesului la colecțiile de publicații. În acest caz, folosim următoarele date: numărul de cărți achiziționate, valoarea acestora și numărul de publicații împrumutate. Astfel, prin împărțirea valorii destinate achiziției de publicații în anul analizat la numărul de publicații achiziționate, aflăm valoarea medie per publicație achiziționată. Prin înmulțirea valorii medii per publicația achiziționată în anul analizat, aflăm valoarea stocului de carte împrumutat în anul respectiv. Prin raportarea dintre valoarea stocului împrumutat la valoarea stocului achiziționat, putem afla valoarea/eficiența serviciului, adăunând un număr de publicații la colecție.

Spre exemplu:

A fost achiziționat un număr de volume de publicații în anul analizat: 2.944 vol.

S-a plătit pentru acesta suma de: 68.521 lei.

A fost împrumutat un număr de publicații în anul analizat: 120.462 vol.

Prețul mediu de achiziție în anul analizat este de: 23,27 lei/vol.

Rezultatele sunt:

Valoarea publicațiilor împrumutate în anul analizat, cu preț reactualizat, este de: 2.803.150,74 lei. Prin raportarea valorii publicațiilor împrumutate la valoarea publicațiilor achiziționate în același interval de timp, rezultă un raport de: 40,91.

Cu alte cuvinte, la o investiție în colecții de 1 s -a obținut un profit prin împrumut de 40 de ori mai mare.

Împrumutarea publicațiilor pentru informarea și documentarea utilizatorilor este încă serviciul principal al bibliotecii publice. Acest serviciu permite utilizatorului să obțină avantajul economic ca prin acest serviciu să plătească o fracțiune din ceea ce ar costa în realitate cumpărarea cărții sau să aibă acces la publicații care altfel ar fi prea scumpe pentru a le cumpăra. Acest lucru poate fi definit și ia diferite forme pentru utilizatori în funcție de educația, statut economic, vârsta și interesul personal, în final rezultatul fiind un amestec de beneficii educaționale, informative, culturale și recreative.

O modalitate de calcul ceva mai laborioasă, se bazează tocmai pe analiza serviciului de bază, tradițional din bibliotecă - lectura. Baza acestui model constă în faptul că acesta are în vedere numărul de împrumuturi per copie. În nici un caz cumpărarea de publicații și tranzacțiile de împrumut al acestora într-o bibliotecă nu sunt comparabile. Lectura este modalitatea obișnuită de a acumula informațiile dintr-o carte - indiferent dacă aceasta este cumpărată de la o librărie sau împrumutată de la o bibliotecă.

Astfel costul „lecturii” unei cărți obținute în mod privat este prețul de achiziție al acesteia, cu excepția cazului în care respectiva carte a fost dăruită. Costul unei „lecturi” dintr-o bibliotecă este ceva mai complicat de definit. Deși este gratuit pentru utilizator, are totuși două elemente de cost ce vor fi luate în considerație: costurile de achiziție și costurile de circulație. Costul de achiziție al unei cărți este fix și nu depinde de numărul de „lecturi”. Acesta cuprinde prețul de achiziție, spre exemplu, 24 lei pentru un exemplar, plus 14 lei suplimentar, pentru a acoperi costurile de administrare și întreținere a exemplarului. Astfel costul de circulație al colecției poate fi calculat și ca 70%

din bugetul de cheltuieli net al bibliotecii. Presupunând că există patru lecturări pentru fiecare două cărți achiziționate (adică 2 citiri per carte achiziționată), rezultă o valoare de 19 lei/exemplar împrumutat față de 24 lei un exemplar cumpărat. Această modalitate de calcul poate fi utilizată pentru eficiența serviciului de împrumut. Prin analiza modului de calcul, împrumutul se poate eficientiza, prin raportare la achiziționarea propriu-zisă a materialului, doar prin două moduri: scăderea costului suplimentar adăugat valorii de achiziție a materialului sau prin optimizarea achiziției în raport cu cererea de informare a comunității, practic de generare a cât mai multor împrumuturi pentru un exemplar achiziționat. În acest caz, poate fi luată în considerare și eficiența împrumutului publicațiilor pe suport electronic, în comparație cu cele pe suport tradițional, pe hârtie. Publicațiile electronice sunt de obicei mai ieftine din punctul de vedere al achiziției directe și nu necesită cheltuieli suplimentare legate în primul rând de întreținerea colecției (ex. repararea și legarea exemplarelor destinate împrumutului).

Alte utilizări ale bibliotecii publice de drept public, în afara activității principale de informare și documentare, sunt cele care implică formarea continuă a unor segmente din comunitate, activități de centru integrator IT&C, precum și spațiu de dezvoltare pentru activități culturale și creative prin intermediul activităților de tip STEAM (Știință Tehnologie Inginerie Artă și Matematică), acestea devenind din ce în ce mai importante și populare în comunitate. O mare parte din valoarea bibliotecii publice constă în furnizarea integrată a cât mai multor astfel de servicii, unele dintre acesta fiind derulate în mod regulat, altele ocazional. Cu cât o astfel de varietate de servicii poate fi oferită de biblioteca publică de drept public, cu atât mai mare va fi beneficiul general al comunității. Valoarea acestor servicii este cu atât mai mare și deosebit de importantă acolo unde nu există o alternativă realistă la acestea, disponibilă comercial.

Evaluarea valorii în operațiunea de împrumut prezentată mai sus este diferită în acest caz de evaluarea valorii serviciilor tradiționale ale bibliotecii, care furnizează informații și/sau beneficii mai puțin tangibile.

Toate serviciile derulate de bibliotecă sunt importante, dar fiecare necesită o abordare și o evaluare diferite, la fel cum ar putea fi nevoie ca multe dintre acestea să fie gestionate diferit. A pretinde că serviciile și obiectivele serviciilor abordate de biblioteca publică, prin indicatori unici, necesită un tratament uniform nu este un fapt realist.

În cazul serviciilor pe care biblioteca publică le derulează, câștigul social este privit în principal ca sumă a beneficiilor pentru indivizi. Dacă o să reușim ca unele dintre beneficiile pe care membrii comunității le primesc prin intermediul serviciilor să poată fi evaluate și descrise în mod realist, atunci merită făcut acest lucru, chiar dacă altele sunt mai puțin măsurabile.

Astfel, identificăm alte modele economice prin care utilizatorii plătesc pentru servicii: în timp petrecut, în experiență și în comoditate, ceea ce în economie este definit prin *costuri economice* sau *oportunități*. Cu siguranță, oamenii nu vor mai utiliza serviciul oferit de bibliotecă în cazul în care costurile personale depășesc beneficiile așteptate. Avantajele bibliotecii pentru utilizatori ar trebui comparate cu costurile unor alternative comerciale, iar principalele caracteristici ar fi:

- Numărul de utilizatori implicați;
- Anumite „costuri” pentru utilizator cuantificate prin: timp, călătorie, neplăceri, succes probabil, locuri de muncă etc.;
- Mărirea beneficiului - prin identificare a disponibilității de alternative la servicii;
- Aspecte privind redistribuirea veniturilor.

Totuși caracteristica unică a bibliotecii publice este capacitatea instituțională de a achiziționa și de a pune la dispoziție materiale pe o bază publică, comunitară, unde împrumutul are un câștig economic distinct. Biblioteca publică este atât o întreprindere, cât și un serviciu public, iar managerii trebuie să recunoască această dualitate. Beneficiul pentru utilizator este atât în calitate de client al unei afaceri de închiriere, cât și de utilizator al serviciilor, care altfel nu ar fi viabile din punct de vedere comercial, dar care ar aduce bunuri publice și beneficii de merit.

În evaluarea valorii bibliotecii publice există un câștig direct în împrumuturi și utilizarea serviciilor de bibliotecă, așa cum am explicat prin modelele exemplificate. Între acestea, modelul de optimizare are la bază un argument economic puternic pentru extinderea operațiunii de împrumut de publicații și pentru a maximiza

volumul de împrumuturi, în timp ce modelul de beneficii generate evidențiază câștigul general din împrumuturile bibliotecii.

Valoarea economică a bibliotecilor din România se situa în anul 2019 la un număr de 33.264.231 volume împrumutate. Considerând o valoare medie de achiziție de 42 lei/volum, rezultă o valoare a serviciului de 1.397.097.702 lei.¹ Continuând cu analiza serviciului lecturii publice, constatăm că au beneficiat 3.101.970 utilizatori, ceea ce reprezintă 16.7 % din populația țării. Eficiența serviciului de împrumut fiind una deosebită, în anul 2019 poate fi sintetizată prin eliberarea a 33.264.231, valoarea stocului de carte împrumutat fiind de 1.397.097.702 lei. În același timp a fost achiziționat un număr de 1.757.503 volume cu o valoare de 73.815.126 lei, rezultând o eficacitate a serviciului de 18,92. Cu alte cuvinte, valoric, a fost împrumutată carte de 20 de ori mai mult decât a fost achiziționată.

Având în vedere că pentru o populație de 19.237.691 locuitori au fost împrumutate 33.264.231 volume, aceasta reprezentând o medie de 1.72 volume/locuitor/an, luând în considerare prețul mediu de achiziție, rezultă că prin intermediul serviciilor de bibliotecă utilizate de o familie cu o medie de 3 persoane, aceasta a făcut o economie de 217 lei/an sau echivalentul a 99 pâini/an².

Din cele prezentate mai sus, am arătat că valoarea economică a serviciilor bibliotecii publice este astfel considerabilă, instituția oferind atât bunuri publice, cât și beneficii socio-economice de care se bucură toate vârstele și toate grupurile comunității deservite. Fără îndoială, această valoare va crește pe măsură ce serviciile vor deveni mai eficiente și evoluțiile din spațiul info-documentar vor modifica rolul bibliotecilor publice în viitor.

Dragoș Neagu,

Președintele Asociației Naționale a Bibliotecarilor
și Bibliotecilor Publice din România

NOTĂ

1. Datele sunt parte al raportului sintetic al Institutului Național de Statistică din anul 2020, urmare a prelucrării chestionarelor CULT 1.

2. Prețul mediu de achiziție a unei franzele în 2019 este de 2,2 lei/buc.

Dezvoltarea serviciilor de bibliotecă prin realizarea unor programe complexe de colaborare instituțională

Biblioteca trebuie să fie deschisă tuturor, și, ca urmare, trebuie să întâmpine nevoi culturale diverse, în schimbarea societății și a statului social actual.

Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița, prin programele ei, implementează servicii prin care pune la dispoziția cetățenilor resursele proprii, dar și recrează un mediu care să vină în întâmpinarea nevoilor sale specifice, legate de dezvoltarea intelectuală, emoțională și socială a utilizatorilor și mai ales a potențialilor / cititori.

Pentru anul 2021-2022 există un proiect pilot, care a apărut din nevoia stringentă de dezvoltare și relaționare și cu alte categorii profesionale, ambiția noastră fiind depășirea spațiului de confort care ne asigură continuitate, mizând pe diversificare și prin abordarea diferită a serviciilor oferite.

ADRESABILITATE PERSONALIZATĂ este noul concept prin care elaborăm strategii de informare, cu impact, pentru diferite categorii socio-profesionale, pornind de la viziuni și nevoi individuale până la cele instituționale.

Cu o astfel de viziune ne-am adresat instituției bancare Banca Transilvania, sucursala din Str. Revoluției, obiectivul proiectului fiind acela de a spori numărul cititorilor noștri și de a ne face cunoscută disponibilitatea de servicii pentru a satisface necesitatea de confort, rapiditate și accesibilitate pe care ar avea-o orice individ al societății moderne.

PRINCIPALELE OBIECTIVE ALE PROIECTULUI vizează în special:

- formarea abilităților necesare accesării eficiente a tuturor resurselor bibliotecii și inițierea în căutarea de noi informații;
- îmbunătățirea, varietatea și sporirea fondului de carte;
- comunicarea și relaționarea mult mai atentă între noi și colaboratorii noștri, identificarea

nevoilor de extragere a informațiilor din bazele proprii de date.

- fuziuni de informații care ajută la implementarea/conceperea unor activități de interes reciproc;

- promovarea, prin mijloace multiple, a serviciilor dezvoltate de partenerii implicați;

- planificarea și implementarea unor activități și servicii ce le sunt destinate.

DETALII DE IMPLEMENTARE:

Colectarea datelor și introducerea acestora în sistem, colaboratorii devenind posesori ai permiselor de utilizatori cu drepturi depline;

furnizarea datelor de contact ale bibliotecarilor direct responsabili cu implementarea proiectului;

training cu noii utilizatori pentru accesarea bazei de date a bibliotecii și explicarea pașilor de urmat în identificarea documentelor dorite;

intrarea în posesia documentelor dorite prin solicitare on line, cu drept de rezervare prin adresă de e-mail, legată la baza noastră de date; serviciile noastre fiind completate de operațiunea de predare în 24 ore a solicitărilor și de ridicare a acestora, după încheierea termenului limită de împrumut;

expedierea săptămânală de buletinelor cu noutățile editoriale sau cu cele mai solicitate cărți;

crearea unor oferte personalizate prin stabilirea profilului fiecărui cititor.

Pentru viitor ne propunem să extindem acest tip de colaborare și cu alte instituții din Județul Dâmbovița. Biblioteca lucrează în parteneriat cu multe alte instituții și organizații comunitare, pentru a sprijini toate aspectele legate de dezvoltare sănătoasă și plină de succes a tuturor celor interesați și implicați în lungul drum al educației, pe de alta.

Manuela Ancuța Radu,

Biblioteca Județeană „I. H. Rădulescu” Dâmbovița

Bibliotecarii publici aduc poveștile mai aproape de copiii din medii

Nelson Mandela spunea că „educația este cea mai puternică armă pe care o putem folosi pentru a schimba lumea”. Astăzi, mai mult ca oricând, observăm cât adevăr există în afirmația lui. În România, importanța educației a fost și este constant neglijată, iar această tendință a contribuit la analfabetism funcțional și abandon școlar.

Conform statisticilor, românii citesc mai puțin de 5 minute pe zi. Mai mult, 35% dintre conaționalii noștri spun că nu au citit niciodată o carte, în timp ce 68,5% dintre români nu au citit nicio carte în ultimul an. Deși există numeroase studii care indică beneficiile clare ale lecturii, doar 20% citesc o dată pe lună și 8% zilnic.

În aceste condiții, nu este de mirare că rata analfabetismului funcțional este de 40% în România, iar 37,5% dintre persoanele de 15 ani nu înțeleg ceea ce citesc. Aceste date îngrijorătoare clasează România pe penultima poziție dintre statele membre UE la indicatorul „citire”. În același timp, îngreunează misiunea celor care încearcă să promoveze lectura în rândul oamenilor de toate vârstele.

Pe lângă profesori, scriitorii și bibliotecarii sunt cei care doresc să le dezvolte copiilor, tinerilor și adulților dragostea pentru citit. Pentru a fi siguri că mesajul lor ajunge la cât mai mulți cetățeni, o parte dintre aceștia și-au unit forțele în cadrul proiectului „NOI FACEM POVEȘTI” propus de Asociația De Basm și finanțat de AFCN – Administrația Fondului Cultural Național. Inițiativa s-a desfășurat la nivel național în perioada iulie-noiembrie 2021. Activitățile au avut loc față în față online cu participarea a 20 de scriitori contemporani de literatură pentru copii.

Scopul proiectului „NOI FACEM POVEȘTI” a fost acela de a promova scriitorii de literatură pentru copii din România și, implicit, de a-i conecta pe aceștia cu micii cititori din medii defavorizate. Echipa și-a propus și să facă literatura pentru copii mai accesibilă și să-i introducă pe autori în locurile unde scriitorii și cărțile copilăriei sunt rare sau lipsesc cu desăvârșire.

Activitățile au fost foarte apreciate de cei mici, în special datorită faptului că le-a dat ocazia de a cunoaște și interacționa cu scriitori care fac povești special pentru ei. Cu sprijinul Asociației De Basm copiii au urmărit filme de prezentare a scriitorilor și

operelor acestora care au fost publicate mai întâi pe Youtube (la adresa <https://www.youtube.com/hashtag/debasm>), au aflat ce cărți ar trebui să citească și au participat la diferite ateliere și dezbateri gândite și pregătite special pentru ei.

Copiii prezenți la evenimente au avut posibilitatea să participe la Concursul Național „CĂRȚI FERMECĂTOARE DOAR PENTRU O ÎNTREBARE”. Cu această ocazie, cei care au adresat cele mai ingenioase, surprinzătoare, inocente sau amuzante întrebări au primit câte un pachet cu cărți care au intrat în fondul de documente al bibliotecii din satul lor pentru a putea fi la dispoziția tuturor doritorilor.

În județul Dâmbovița proiectul s-a desfășurat în bibliotecile comunale din Conțești, Ocnița și Răciu, însă există posibilitatea extinderii lui în viitor, datorită interesului manifestat de către alte instituții. În perioada septembrie - octombrie 2021 s-au organizat 36 de evenimente în 6 județe: 6 dezbateri despre importanța literaturii pentru copii cu scriitori și bibliotecari și 18 ateliere online sau față în față pentru copii din zone defavorizate cultural. În aceeași perioadă s-a desfășurat și concurs național de întrebări adresate de către copii scriitorilor, „CĂRȚI FERMECĂTOARE DOAR PENTRU O ÎNTREBARE”. Unul

dintre premii a fost câștigat de copii din Biblioteca Comunală Conțești. Întrebări de genul „De unde vă vine inspirația?”, „Cât durează să scrii o carte?”, „Ați încercat vreodată să mâncați o coajă de banană?”, „Știți ceva despre fotbal?”, „Câte degete au extraterestrii?”, „Care este frica ta?” și câte și mai câte au intrat în finala concursului.

O altă resursă a proiectului este și Catalogul De Basm. Acesta a fost editat în lunile august-septembrie și cuprinde prezentările a 20 de scriitori contemporani români de literatură pentru copii, precum și fragmente din cele mai reprezentative cărți publicate de către ei. Catalogul este încărcat online pe o secțiune specială a site-ului Asociației De Basm la adresa <https://debasm.ro/noi-facem-povesti/>.

Vă invităm să accesați aceste materiale și să rămâneți alături de noi!

Vladuț Andreescu,

ERASMUS – o poveste frumoasă și în Biblioteca Municipală Moreni

Erasmus în bibliotecă! O idee frumoasă, chiar dacă întrebări precum "Ce trebuie să fac?", „În ce domeniu este eligibilă biblioteca?” sau „Cum se scrie un proiect Erasmus?”, m-au frământat ani de zile.

Toate aceste întrebări și multe altele și-au găsit răspuns în decembrie 2018, în urma unui atelier de scriere de proiecte Erasmus, organizat de ANPCDEFP, la care am participat datorită Bibliotecii Județene „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița care a făcut posibilă pentru bibliotecarii din județul nostru implicarea la un astfel de training.

M-am întors cu entuziasm, de la acest curs desfășurat pe parcursul a câtorva zile la București în luna decembrie, chiar înaintea debutului sărbătorilor de iarnă, pe care am reușit să-l transmit și colegelor mele. Împreună am pus bazele a ceea ce acum a devenit o nouă, frumoasă și interesantă experiență Erasmus+. Am avut la dispoziție o lună de zile pentru a scrie un proiect în care am folosit ceea ce am învățat în cadrul atelierului. Și, pentru că, prin acest proiect, ne adresăm persoanelor vârstnice, ce nume mai potrivit puteam să alegem decât „Învățarea adulților începe cu mine”? În primăvara lui 2019 au sosit și rezultatele pentru proiectele depuse la început de februarie și...al nostru a ieșit câștigător.

Oamenii din această categorie de vârstă au nevoie să fie implicați în viața socială, să se simtă valorizați, respectați și apreciați, mai ales la vârsta la care au cel mai mult timp liber, dar și înțelepciunea experiențelor trăite într-o viață. Pentru a putea să ne implicăm în viața acestor oameni, aveam nevoie să învățăm și noi din experiența altor bibliotecari, iar Biblioteca „Penyo Penev” din Dimitrovgrad, Bulgaria, prin personalul său, s-a oferit să ne împărtășească din experiența ei.

În ciuda oportunităților oferite, proiectul implementat de Biblioteca Municipală Moreni nu a fost lipsit de greutate. Început în anul 2019, în derularea lui ne-am lovit de situația epidemiologică, generată de COVID-19. Un punct de cotitură în care, gândul că ar fi bine să renunțăm la finanțare apărea tot mai des. Ne-am bucurat însă de sprijinul moral al experților ANPCDEFP, agenția care implementează programul Erasmus+ în România, care ne-au impulsionat și ne-au ajutat să ne depășim îngrijorarea și care ne-au fost alături pe tot parcursul. După mai multe amânări și renegocieri cu biblioteca ce urma să ne găzduiască, echipa

de bibliotecari din Moreni pleacă în Bulgaria în luna septembrie 2021.

Acum, după zece zile de mobilitate petrecute în Bulgaria, unde ne-am simțit minunat și ne-am făcut prieteni noi, am înțeles că oameni frumoși sufletește există pretutindeni și ne bucurăm că am mers mai departe.

Pe parcursul acestor zile, am întâlnit persoane deosebite, de la care am învățat lucruri inedite, am făcut schimb de experiențe și am legat prietenii care vor dura, cu certitudine, mulți ani. Am vizitat mai multe biblioteci și ne-a fost prezentat modul lor de organizare. Cu ajutorul colegilor din Dimitrovgrad, am reușit să depășim emoțiile de la început, teama de necunoscut și să ne bucurăm de o experiență de neuitat.

Am descoperit zone din Bulgaria pe care nu le mai văzusem și care, nefiind zone turistice, nu credeam că ne vor încânta atât de mult. Am aflat multe lucruri despre obiceiurile, cultura și meșteșugurile vecinilor noștri bulgari și, mai ales, despre implicarea vârstnicilor în perpetuarea acestora și toate acestea se întâmplă prin intermediul bibliotecilor publice.

Am învățat cum să atragem și să implicăm vârstnicii în activități prin care să ne împărtășească din experiența lor, dar și să descopere oportunități de învățare, care să le permită să rămână activi în societate și să-și mențină, permanent, sentimentul utilității. Ne-am întors cu același entuziasm, convinse de ideea că nu trebuie să ne limităm la ceea ce cunoaștem și că, în fiecare zi, putem deschide fereastra cunoașterii, indiferent de vârsta pe care o avem.

Experiența Erasmus este ceva ce fiecare dintre noi ar trebui să trăim. Trebuie să deschidem ochii, să ne deschidem mintea și inima către necunoscut și să nu ne fie teamă să îl explorăm.

Trebuie să îndrăznim mai mult!

Daniela Florea,
Biblioteca Municipală Moreni

DIN VIAȚA BIBLIOTECILOR

SALONUL EDITORIAL „ION HELIADE RĂDULESCU” – XX

Cu ocazia celei de-a douăzecea editii a Salonului Editorial de Carte „Ion Heliade Rădulescu” 2021, desfășurat la Târgoviște, în perioada septembrie 2021, Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița, cu sprijinul Primăriei Municipiului Târgoviște, revine în sprijinul târgoviștenilor iubitori de carte.

O sărbătoare a cărții are de regulă în centrul său bucuria împărtășită în jurul cuvântului tipărit și al autorilor acestuia,

La Salonul Editorial „Ion Heliade Rădulescu” au fost prezente 9 standuri ale editurilor, programul celor cinci zile cuprinzând peste 50 de evenimente, de la lansări și dezbateri, până la vernisaje și evenimente interactive.

Timp de cinci zile, Salonul de carte de la

Târgoviște și-a ținut ușile deschise, având un program generos de vizitare cuprins între orele 10.00-21.00. Chiar dacă, în prezent, alte surse de informație lasă tot mai puțin teren cărților, numărul sporit al vizitatorilor în condiții de pandemie, a demonstrat că oamenii mai au nevoie de ele. Principalii oaspeți ai târgului au fost de departe părinții și copiii lor. De altfel, oferta editurilor a fost pe măsura cerinței cititorilor. Edituri de prestigiu distribuitoare de carte românească, și-au prezentat oferta, publicul având astfel posibilitatea de a alege cărți din diverse domenii. Este interesant de luat în seamă modul în care și de această dată salonul de carte de la Târgoviște s-a dorit a fi o frumoasă campanie socială și culturală care și-a propus să încurajeze lectura în rândul tinerilor și, mai ales, în rândul celor care ar vrea să citească.

Editurile și instituțiile editoare participante la ediția din acest an au fost: ALL; Arhiepiscopia Târgoviștei; Bibliotheca; Cetatea de Scaun; Corint; Curtea Veche Publishing; Eikon; Niculescu; Tritonic; Complexul Național Muzeal „Curtea Domneasca” Târgoviște; Uniunea Ziaristilor Profesioniști din România Filiala „Ion Heliade Rădulescu”.

După deschiderea oficială, participanții și invitații au luat parte la vernisajul expoziției de afișe și fotografii de la edițiile anterioare ale Salonului Editorial.

Prima zi din cadrul Salonului a debutat cu lansarea volumelor: *Sfântul Ianache Văcărescu – mărturisitor al credinței străbune dinpreună cu Sfinții Martiri Brâncoveni*; *Voievodul Radu cel Mare – sprijinitor al Ortodoxiei, promotor al culturii și al tiparului*; *Voievodul Mihai Viteazul – apărător și mărturisitor al credinței strămoșești*; *Sfânta Liturghie – centrul vieții pastoral misionare ortodoxe*; *Înaintașii noștri – modele de viață și de credință*. *Pomenirea celor adormiți – datorie spiritual și familială* – lucrări apărute sub egida **Editurii Arhiepiscopiei Târgoviștei** și prezentate de pr. consilier **Marian Puiescu**.

Evenimentele sunt continuate de **Editura Tritonic** care ne învâluie cu *„Un pic de negru misterios – NOIR de Brașov”* cucerind publicul prezent cu povestirile reunite de **Tony Mott** și **Bogdan Hrib**, în prezentarea Teodoriei Matei și Rebecăi Cojocar.

După-amiaza este rezervată **Editurii Eikon** care și-a prezentat noutățile editoriale: *Nimic esențial*, autor: **A.T. Branca**; *Le Grand Testament/Testamentul Mare*, autor: **François Villon**, trad. Dan Dănilă; *Scripturalia*, autor: **Mihail Soare**; *Șahiștii. Povestiri*, autor: **Ionuț Iamandi**; *Mireasa mecanică*, autor: **Mihail Soare**; *Für Elise*, autor: **Ada d’Ablon**; *Fetele pădurii*, autor: **Cristina Struțeanu**; *Cartea Boemei și Cartea editorului*, autor: **Ion Nicolae Anghel**; *Paiate, măști, grimase, găști*, autor: **Candid Stoica**; *De la Ceaușescu la Fidel*, autor: **Radu Polizu**; *Betonul. Armă de construire masivă a capitalismului*, autor: **Anselm Jappe**; *Politică și canon literar*, autor: **Adrian Dinu Rachieru**; *Revelație și transformare: o interpretare a Evangheliei*

după Ioan (I și II), autor: **Dan Tomuleț**; *Mihail Sebastian: teatrul și interogațiile eticii*, autor: **Tiberius Vasiniuc**; *Deontologie academică și etică aplicată*, coord. **George Colang**; *Nevoia imperioasă de a scrie*, autor: **Hans Bergel**; *Bravo, campion! Memorialul agoniei*, autor: **Vianu Mureșan**; *Marginal și experimental. Cooperativa Gusti: două decenii de cercetare în istoria sociologiei*, autor: **Ionuț Butoi**, **Martin Ladislau Salamon**; *Tim și anotimpurile; Omulețul de fier; Timur și lăpticul*, autor: **Ștăfania Shaydarov**.

În cea de-a doua zi a Salonului editorial, **Editura Bibliotheca** a propus spre dezbatere volumele: *Amar(a)*, autor: **Carmen Georgeta Popescu**; *Rapsodia divinei armonii*, autor: **Florea Turiac**; *Drumul cărții, vol.II și Picătura de neuroni*, autor: **Mihai Stan**; *Recursuri la prezent*, autor: **Chiru Cătălin Cristea**; *Enigmele poetului rebel și Secunda eului ales călător*, autor: **Vali Nițu**; *Trei ani din istoria României octombrie 1918 – decembrie 1921; Cei ce nu se pot odihni*, autor: **Honorius Moțoc**; *Fecioara Maria (monografie) și Un thriller psihologic*, autor: **Corin Bianu**; *Te cunosc după cercei și Anotimpurile, poeme de ieri și de azi*, autor: **Constanța Popescu**; *Anatomia unui fulg și Soclul gol*, autor: **Savian Mur**; *Cealaltă patrie, cealaltă femeie*, autor: **Sorin Diaconescu**; *Există un nou început și În casa Domnului pășim*, autor: **Flori Bungete**; *Mircea Horia Simionescu studio monografic*, autor: **Mădălina Simionescu-Cojocar**; *Nichita Stănescu și Omul-fantă*, autor: **Vasile Bardan**; *Antologia "Litere"(425 de poeți în 20de ani) și Oglinzi târzii*, autor: **George D. Piteș**; *Păsări în furtună și Sfaturi pentru iluminare (perle patristice, postpatristice și contemporane)*, autor: **Vasile Didoacă-Dojană**; *Lumină, univers și gravitație*, autor: **Corneliu Berbente**; *Soarele extatic sau pre-textele fiarei*, autor: **Emil Stănescu**; *Dialoguri convergente*, autor: **Nicolae Oprea**; *Politică și poezie. Viața Veronicăi Micle lângă Eminul ei iubit*, autor: **Nicolae Georgescu**; *În bătaia vântului (roman)*, autor: **Ecaterina Chiriță-Bazilescu**; *Te voi căuta până la capătul pământului (roman)*, autor: **Maria Mirea**; *Trei ghidușe – Jocuri de cuvinte*, autor: **Mihaela Banu**; *Din febra timpului meu*, autor: **Mihaela Mircea**; *Vocea (roman)*, autor: **George Ioan Canache**; *Gara mare cu castan sau cornice apocrifă a unei conspirații universal cu virus*, autor: **George Coandă**; *Eminescu, lumea valorilor și noi, postmodernii*, autor: **acad. Mihai Cimpoi**.

Cea de-a treia zi a avut-o în prim plan pe autoarea de cărți pentru copii **Victoria Furcoiu Bunica** care și-a cucerit auditoriul cu cele 12 volume pline de sfaturi educative, deprinderi sănătoase și bune maniere. Cărțile grupate sub titlul: *Scrieri pentru copii, de la bunica*, ne-au făcut să ne simțim răsfățați, alinați, iubiți, aidoma copiilor iubiți de bunica lor.

Seria lansărilor este continuată de **Editura UP-** cu volumul *Valea Robilor*, autor: **Andreea Albu**, moderator: **Oana Arion**

Ziua a patra a Salonului Editorial găzduiește un eveniment emoționant desfășurat de această dată în Sala de Expoziții a Complexului Național Muzeal Curtea Domnească din Târgoviște, unde a fost celebrată personalitatea profesorului și omului de cultură Victor Petrescu, la împlinirea vârstei de 80 de ani. Cu această ocazie a fost lansat volumul: *O viață printre cărți. Victor Petrescu la 80 de ani*, autori: **Agnes Terezia Erich și Monica Mocanu**.

În după-amiaza aceleiași zile editura **Vatra veche** lansează romanul *Inelul lui Constantin*, autor: **Fikret Nesip Üçcan**, în prezentarea lui **Nicolae Băciuț**, iar editura **ZVEN** încheie ziua lansărilor cu lucrarea lui **Adrian Cristea**, *Așteaptă-mă în inima mea*, în prezentarea lui **Ștefan Ion Ghilimescu**.

Ultima zi a Salonului Editorial "Ion Heliade Rădulescu" este dedicată vernisajului expozițional "*Dâmbovița de poveste*" în prezentarea **Patriciei Pușchilă** de la **Asociația OvidiuRo**, o expoziție cu numeroase lucrări realizate în perioada verii de copii preșcolari în cadrul atelierelor de promovare a lecturii. Coordonați de educatoare și susținuți de bibliotecare, copiii au descoperit frumusețea cărților, natura și propria comunitate.

Porțile celei de-a XX-a ediții a Salonului de Carte de la Târgoviște s-au închis într-o atmosferă care ne-a întărit ideea că importanța cărților în viața noastră nu este dată doar de argumente logice sau obiective, ci și de cele emoționale.

Dincolo de simplul exercițiu al cunoașterii și al câștigului de noi informații, rolul unei cărți frumoase este pur și simplu de a ne transporta, de a ne permite să ne pierdem în ea, și să ne lăsăm purtați de magie și de emoția momentului. Astfel, farmecul unei cărți este de a ne face să trăim alături de personaje aventurile și emoțiile prin care acestea trec, de a iubi, a urî, a plânge sau a ne bucura alături de ele, și de a aștepta cu sufletul la gură următoarea pagină, următorul capitol, în care să aflăm ce se întâmplă în continuare cu noii noștri prieteni.

Cărțile sunt un portal către lumi mai mult sau mai puțin apropiate de realitatea noastră ca decor, dar profund legate de aceasta, prin faptul că reflectă mereu esența umană, cu tot ce are ea de oferit. Adeseori, cărțile ne forțează să ne confruntăm cu sentimente sau idei de care nu ne -am lovit în viața de zi cu zi, dar față de care putem empatiza, sau din care putem învăța lecții prețioase despre alți oameni și despre viață, la orice vârstă.

Daniela Iordache,

Biblioteca Județeană „I. H. Rădulescu” Dâmbovița

„Nocturna bibliotecilor – ediția 2021” la Biblioteca Județeană „Ion Heliade

Anul acesta, pe 1 octombrie 2021, Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița s-a alăturat campaniei tradiționale de activare nocturnă a bibliotecilor, inițiată de Asociația Națională a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România (ANBPR), **Nocturna Bibliotecilor 2021**.

La această a XI-a ediție au participat atât biblioteci din România, cât și din Republica

spațiile în care își desfășoară activitatea, toate acestea cu respectarea normelor de prevenție privind situația generată de SARS-CoV-2.

Programul serii de vineri, 1 octombrie 2021, a debutat în cadrul Bibliotecii Județene „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița la ora 18.00 cu vernisajul expoziției de fotografie și pictură intitulată **„Artă în alb și negru”**. Lucrările

expuse au fost realizate de elevi din cadrul Liceului de Arte „Bălașa Doamna” din Târgoviște sub îndrumarea doamnei profesoare Barbara Popa.

Un alt moment intitulat „Periplu Muzical –Instrumental” a fost oferit și susținut de elevi ai Școlii Populare de Arte „Octav Enigărescu” și ai Liceului de Arte “Bălașa Doamna” din Târgoviște. Acesta a avut două părți: „Momentul Canto”, coordonat de doamna profesoară Adela Nae și

„Momentul Instrumental”, coordonat de domnia profesori Justin Gropescu și Sorin Alexandru Cristea-Baroti.

În cadrul Sălii Multimedia Internet a avut loc o „Serată cu muzică și poezie” unde membrii „Clubului seniorilor”, au avut parte și de mici surprize din partea bibliotecii, pe 1 octombrie fiind și Ziuă Internațională a Persoanelor Vârstnice, dar și Ziuă Internațională a Muzicii.

În semn de apreciere pentru activitățile desfășurate în cadrul Bibliotecii Județene „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița,

Moldova și s-a desfășurat sub genericul **„Biblioteca: spațiul coeziv al comunității”**.

Obiectivul central al campaniei **„Nocturna Bibliotecilor”** a fost acela de a atrage în/către spațiul bibliotecii un număr cât mai mare de utilizatori și de a crea o mai bună legătură între bibliotecari și diferitele segmente de public, într-o manieră interactivă, prietenească și plină de surprize plăcute.

Ediția de anul acesta a adus o ofertă generoasă de activități pentru utilizatorii bibliotecii de toate vârstele și **a reprezentat cea mai bună ocazie de a cunoaște biblioteca, serviciile pe care le oferă și**

membrilor „Clubului seniorilor” le-au fost oferite diplome și flori, iar muzica și poezia au pus zâmbetul pe buze și le-a adus buna dispoziție acestor neobosiți și fideli utilizatori ai bibliotecii noastre.

„**Pe strune de chitară**” s-a intitulat următorul moment muzical din program și a fost susținut de **grupul vocal mixt al Comunei Vulcana Pandeale**.

Un alt moment muzical deosebit și plin de vitalitate a fost susținut de cursanții *Centrului de Arte „Carmina Burana” din Târgoviște* coordonat de **prof. Ana-Maria Gheorghe**.

Intitulat „**Pe o pânză de păianjen**”, acest mozaic de genuri muzicale (muzică clasică, muzică ușoară, folk, și rock) a încântat și antrenat publicul participant și invitații care au răspuns cu aplauze furtunoase.

Începând cu ora 20.30, în cadrul Sălii de Periodice și Legislație a bibliotecii a fost organizată „**Seara de film**”, cu vizionarea filmului „**Aferim**”, în regia lui *Radu Jude* (2015). Participanții au avut parte de un cadru plăcut pentru a viziona filmul, dar și compania mascotei bibliotecii, pisicuța Biju.

Un moment muzical plin de profunzime și sensibilitate a fost oferit la finalul evenimentului „**Nocturna bibliotecilor**” de cantautoarea târgovișteană Flavia Stoica. Ea a cântat și recitat din poeziile proprii, emoționând publicul.

Pe lângă programul special de vizite și prezentări tematice pentru sălile și secțiile bibliotecii (18.00 – 23.00), utilizatorii noi care au venit la eveniment și-au putut face un permis SMART de intrare la bibliotecă.

Permisul SMART, eliberat doar cu ocazia „**Nocturnei bibliotecilor**” oferă beneficii celor

care îl dețin, și anume: cărți cadou (oferite în seara evenimentului); împrumutul la domiciliu a unui număr mai mare de volume (pot fi împrumutate 4 volume, în loc de 2 volume); prelungirea automată a perioadei de împrumut (cărțile pot fi reținute pentru studiu la domiciliu până la 1 lună, de la 14 zile – perioada standard); imprimarea, scanarea sau copierea, la cerere, a 100 pagini pe parcursul unui an.

Tematica și decorul special ALB-NEGRU al acestei ediții organizate la Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” a fost o atracție pentru invitați, utilizatori dar și pentru cei care au venit în vizită la bibliotecă la acest eveniment cultural.

Evenimentele acestei „noți albe” a bibliotecii au fost gândite pentru publicul și utilizatorii dâmbovițeni de toate vârstele, iubitori de lectură, muzică, film și cultură.

Prin participarea la această campanie tradițională de activare nocturnă a bibliotecilor, instituția noastră a dorit să facă și o promovare a lecturii și a misiunii bibliotecarilor care lucrează pentru comunitate.

Florina Rotaru; Raluca Rusu,

Biblioteca Județeană „I. H. Rădulescu” Dâmbovița

BIBLIOTECA PUBLICĂ VALEA-MARE LA 130 DE ANI

Biblioteca publică Valea Mare se află în comuna Valea Mare, județul Dâmbovița, unde sunt cunoscute preocupări pentru lectură încă de la sfârșitul secolului trecut. Astfel, în 1891 la Valea Caselor (sat apărținător) se înființează o bibliotecă sătească, locuitorii de la acea vreme, fiind foarte interesați de vizitarea acesteia și de a împrumuta cărți la domiciliu. Există presă scrisă și un program de anunțuri prin care cetățenii localității (și nu numai) veneau și anunțau dacă voiau să cumpere sau să vândă câte ceva. Învățătorii din localitate, preotul și judecătorul erau prezenți aproape mereu acolo pentru a informa oamenii despre anumite evenimente care urmau să se petreacă.

În Satul Valea Caselor a existat un cămin cultural, care se numea „Unirea”, înființat de către studentul de la acea vreme, Mihail Popescu, viitor preot al satului.

La 1951, căminele culturale din Valea Caselor „Unirea” și din Valea Mare „Ion Heliade Rădulescu” s-au unit, formând un pol cultural puternic prin prisma activităților organizate.

Sunt atestate documentar: bibliotecă în satul Saru, în 1920 – bibliotecă școlară în satul Gârteni și sătească în Valea Mare; 1924 – bibliotecă populară în satul Stroenești; 1937 – bibliotecă școlară în satul Băsești.

Începând cu anul 1952, în cadrul Căminului Cultural „Ion Heliade Rădulescu” din centrul comunei Valea Mare, se înființează actuala bibliotecă comunală, fondul său de publicații fiind procurat de primărie și Schela petrolieră.

Fondul de documente cu caracter enciclopedic din acel moment număra 7.768 unități de bibliotecă. Accesul era liber la raft și exista o sală de lectură. Se practicau împrumutul la domiciliu și schimbul interbibliotecar. Au funcționat ca bibliotecari: Silvia Dima, Claudia Sima, Maria Cărmizaru, Filofteia Ilie și din anul 1990, Aurora Loliceru.

De-a lungul timpului, biblioteca a fost într-o continuă dezvoltare, iar după anul 1990, totul s-a schimbat, bibliotecile fiind locuri pentru petrecerea timpului liber în mod plăcut, mai ales prin evenimentele organizate. Mai târziu, copiii

au avut acces la internet și la toate mijloacele de informare moderne. Totodată, au fost consolidate colaborările cu instituțiile din localitate și au fost derulate proiecte cu instituții similare din județ și din țară.

A fost implementat în bibliotecă programul BIBLIONET, încă din anul 2011, iar parteneriatele cu Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița și Centrul EUROPE DIRECT Târgoviște, au făcut ca majoritatea bibliotecilor din județ să aibă proiecte frumoase la nivel național. Așa am adus în bibliotecă calculatoare, laptop-uri, diverse soft-uri, carte nouă, mobilier etc., și am devenit vizibili național și internațional, iar colaborarea cu Romania EduCaB, a generat proiecte demult visate.

Acum, Biblioteca Comunală Valea Mare, își desfășoară activitatea într-un sediu generos, având spațiu pentru lectură, spațiu pentru pictură (reabilitat în anul 2017), internet gratuit pentru public, 9 calculatoare, un laptop, scanner, imprimantă, videoprojector și sisteme audio.

Actuala criză nu a afectat aproape deloc comunitatea, biblioteca fiind locul unde oamenii au venit în continuare să socializeze și să participe la activitățile desfășurate cu diferite ocazii ori cuprinse în programul activităților socio-culturale al instituției, la condițiile pandemice.

Dacă treceți prin zonă, vă invităm să ne vizitați, ori să participați la evenimentele pe care noi le propunem tuturor! Sigur o să vă placă la noi la bibliotecă.

Aurora Loliceru,

Biblioteca Comunală Valea Mare

111 ANI DE LECTURĂ PUBLICĂ ÎN COMUNA CONȚEȘTI

„Singurul lucru pe care trebuie să îl cunoști cu precizie este unde se află biblioteca.” Albert Einstein

Biblioteca Comunală Conțești reprezintă una dintre cele mai vechi instituții de cultură din județul Dâmbovița. A fost înființată în anul 1910, în sediul Căminului Cultural Conțești ce purta numele învățătorului Constantin Stănescu.

Consiliul de conducere își propunea ridicarea nivelului cultural al sătenilor prin serbări, teatru sătesc, coruri, radio, cinematograful, organizarea unui muzeu al satului și realizarea unor abonamente la

Între anii 1970-1984, biblioteca se afla într-o casă particulară avându-l ca bibliotecar pe dl. profesor Olteanu Dumitru.

Din lipsa unui local adecvat colecțiile bibliotecii au fost mutate succesiv și provizoriu în mai multe imobile din localitate precum: Școala Primară Conțești, o sală a Grădiniței nr.1 Conțești, sediul Primăriei, clădirea Dispensarului Veterinar.

Începând cu anul 2012, colecțiile de documente au fost mutate în sediul Școlii Conțești de Sus, spațiu renovat și modernizat și care a fost dedicat în întregime bibliotecii.

În același an, Biblioteca Comunală Conțești a devenit și beneficiara programului „*Biblionet – lumea în biblioteca mea*”. Cu ajutorul acestuia, serviciile bibliotecii s-au diversificat, s-au realizat numeroase proiecte și parteneriate cu diverse instituții ce au avut ca scop dezvoltarea colecțiilor, promovarea cărții, lecturii și a educației nonformale. Astfel,

reviste și ziare. Este greu de stabilit fondul de carte deținut de biblioteci în acea vreme și numele celor ce se ocupau de desfășurarea acestora. Din documentele găsite în bibliotecă, au funcționat ca bibliotecari: prof. Olteanu Dumitru, prof. Chitu Nicolae, Alexandrescu Angela, Manolache Mariana, Neacșu Cristina și începând cu martie 2006, până în prezent, Antohi Ana Georgiana.

biblioteca publică din localitate a devenit un spațiu atractiv și important pentru întreaga comunitate, în special pentru copiii și tinerii.

În data de 18 mai 2021, cu prilejul aniversării a 111 ani de la înființare, Biblioteca Comunală Conțești a fost gazda Centrului Metodic din Zona Titu, eveniment la care au participat bibliotecari din localitățile: Costești Vale, Dărmănești, Doicești, Fieni, Gura Șuții,

Ocnița, Perșinari, Produlești, Sălcioara, Slobozia Moară, Răciu, Răcari și Târgoviște.

În prima parte a evenimentului a avut loc un schimb de bune practici, unde bibliotecarii prezenți au împărtășit povești minunate din proiectele de succes ce se desfășoară în bibliotecile publice din județul Dâmbovița. Au urmat: *Consfătuirea metodică* cu tema **Evidența activității de bibliotecă pentru lucrul în mediul online** și instruirea cu tema **O Europă pregătită pentru era digitală - Jamboard Google**, unde bibliotecarii ce deservește puncte de informare europeană în județul nostru au învățat cum să răspundă solicitărilor venite din parte cetățenilor privind competențele digitale.

În cea de-a doua parte a evenimentului, cu sprijinul *Asociației Liber la Educație, Cultură și Sport*, bibliotecarii prezenți, alături de doamnele învățătoare Pavel Maria Mădălina, Adam Ruxandra Luana, elevi ai clasei a IV a din cadrul Școlii Gimnaziale „Dr. Mioara Mincu” Conțești, tineri înscriși în proiectele *Code Kids* și *Dare to Care* – implementate de bibliotecă - părinți și voluntari, au participat la Concursul Local **Bocce pentru toată lumea de la 7 la 70 ani**, ca parte a proiectului internațional Erasmus+ Small Collaborative Partnerships „Bocce For Everyone From 7 To 70”.

Bocce este un joc care datează încă din timpul Imperiul Roman, însă prea puțin cunoscut la noi. Toți participanții au descoperit o nouă formă de educație nonformală, o variantă de a-și petrece timpul liber, de a acumula noi informații culturale și sportive și, mai ales, de a face mișcare.

La finalul concursului, participanții au fost premiați iar câștigătorii, copii și adulți, au primit diplome, dulciuri și tricouri personalizate din

partea *Asociației Liber la Educație, Cultură și Sport*. Clasamentul a fost următorul:

Secțiunea *Copii*: Locul I: Bobea Rebeca și Stan Ștefan;

Locul II: Popescu Alexandra și Buși Alexandru;

Locul III: Stanciu Delia și Chiosa Laura;

Locul IV: Stan Alexandru și Ghica Tefelin;

Secțiunea *Adulți*: Locul I: Cristea Gabriela și Dumitrescu Violeta;

Locul II: Avramescu Maria și Petrișor Ionela;

Locul III: Voicu Mihaela și Toboșaru Vasilica;

Locul IV: Dobre Cătălina și Barbu Cateluța.

Felicitări câștigătorilor și mulțumim tuturor

sponsorilor și partenerilor evenimentului: *Primăria și Consiliul Local Conțești*, *Asociația Liber la Educație, Cultură și Sport*, *Biblioteca Județeană „I.H. Rădulescu Dâmbovița”*, *Centrul EUROPE DIRECT Târgoviște*, *Școala Gimnazială „Dr. Mioara Mincu” Conțești*.

În bibliotecile publice se scriu povești magice despre cărți, copii și adulți cu suflet frumos!

Vă așteptăm cu drag să scriem povești și să (re)descoperim bucuria de a citi!

Ana Georgiana Antohi,

Biblioteca Comunală Conțești

PATRIMONIU

STOLNICUL CONSTANTIN CANTACUZINO, ISTORIA ȚĂRÎI ROMÂNEȘTI ȘI PROBLEMA AROMÂNILOR

Stolnicul Constantin Cantacuzino a fost și a rămas una dintre marile personalități creatoare ale civilizației românești în perioada apariției și dezvoltării Renașterii și Umanismului în sud-estul Europei. Aici s-a desfășurat al treilea ciclu al acestei mișcări civilizatoare.

Ca toți cei care au creat marile curente culturale în țările române, stolnicul descindea din boierime. Pe linie paternă era la cea de a treia generație stabilită în Valahia. Bunicul său, Andronic Cantacuzino, fusese mare vistiier al lui Mihai vodă Viteazul (1593-1601); tatăl său Constantin Cantacuzino devenise mare postelnic și era factotum la curtea domnului Matei Basarab (1632-1654), iar el însuși, stolnicul Constantin Cantacuzino era protosebastos². Deși unul dintre genealogiștii familiei, Banul Mihai Cantacuzino, a scris despre stolnic că era mare filosof în elină, acesta fusese complet românizat. Această situație o întâlnise și la rudele lui din Moldova. Erau frații tatălui său, Toma și lordache Cantacuzino, mult lăudați de marele logofăt Miron Costin³.

Născut în anul 1639, într-o frumoasă casă boierească de pe Str. Justiției din Târgoviște, Constantin Constantin, al treilea fiu și al cincilea copil al marelui postelnic Constantin Cantacuzino⁴, a beneficiat de mic de o educație aleasă. Inițial a urmat școala de slovenie de pe lângă Mitropolia din orașul Târgoviște, școală creată de cumnatul domnului Matei Basarab, boierul cărturar Udriște Năsturel. Apoi, după 1646 a urmat cursurile „Schola Greca e latina”, instituție datorată tatălui său. În acea școală au predat doi erudiți profesori greci: Ignație Petrițis și Pantelimon Ligaridis⁵. De la ei din adolescență

viitorul stolnic a învățat limbile de comunicare în evul mediu – elina și latina. În același timp, a început să pătrundă în tainele logicii și patrologiei. A avut mult de câștigat în urma plecării postelnicului și a familiei sale în orașul Brașov în anul 1659. Acolo a învățat cu profesorul sas Martin Albrich⁶. Lecțiile de atunci i-au permis tânărului să afle cum se predă în universitățile din lumea Europei Occidentale. Mai târziu, în anul 1667, a reușit să plece spre nordul

Italiai. A poposit în orașul Padova⁷. Acolo a rămas circa un an și jumătate. În acel timp a învățat multe, căci a frecventat cursurile Universității din Padova și s-a pregătit în plus, cu o serie de profesori particulari, bine plătiți.

La întoarcerea acasă, în anul 1670, după mai multe peregrinări impuse de căutarea fostului domn Grigore Ghica (1660-1664; 1672-1673), care era vinovat de uciderea tatălui său, stolnicul Constantin Cantacuzino a adus cu sine o bogată experiență intelectuală și circa

120 cărți. Mario Rufini a remarcat că era începutul unei biblioteci a unui student de la o universitate occidentală⁸.

A adăugat aceste cărți la biblioteca umanistă inițiată de tatăl său⁹. Apoi a dezvoltat biblioteca de la Mănăstirea Mărgineni. A ajuns să aibă acolo peste 3000 titluri de cărți. Între ele au primat cele de teologie și istorie. Dar nu trebuie să se uite că a avut și cărți de medicină dăruite de profesori de la Academia Domnească din București¹⁰.

În biblioteca sa stolnicul a adus și o serie de atlase și publicații prin care a făcut să circule între intelectualii români cunoștințele despre lumea nouă, despre America¹¹.

Întrucât a fost conducătorul politicii externe a Țării Românești în timpul domnului Șerban Cantacuzino, fratele său, apoi în anii domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu, nepot de soră, precum și în vremea domniei lui Ștefan Cantacuzino, fiul său, stolnicul a putut să creeze și să dezvolte o cancelarie modernă a țării. Ea era organizată pe secțiuni în care lucrau scribi și grămăticii atent selectați care știa, fiecare, mai multe limbi. Însemnat este că în cancelarie oameni competenți lucrau bine, fără greșeli, eficient și respectând regulile diplomatice. Dintre aceștia au rămas pomeniți Afenduli pentru acte și corespondență în limbile turcă, arabă, paștu și farsi, Niccolo da Porta pentru mesajele criptate și pentru folosirea limbilor greacă, latină și italiană, frații David și Teodor Corbea din Brașov, buni cunoscători ai limbii ruse și a altor limbi slave etc.

Din toate aceste preocupări, impresionant este că acest om de origine greacă, a fost preocupat să impună folosirea limbii române în oficierea cultului în biserica ortodoxă din Valahia.

În același timp, stabilind că în mintea și în sufletul său este de fapt român, și-a propus să scrie o istorie a Țării Românești.

Fiind de școală umanistă occidentală, ale cărei principii și mod de lucru și le însușise la Universitatea din Padova, în munca sa de a scrie o istorie a țării sale, a purces la o documentare solidă, amplă. În acest sens a lucrat mult timp, cu acribie. Important este că datorită averii personale, a familiei lui și a relațiilor pe care le-a avut, a putut călători în toată Valahia, unde a văzut ținuturile, caracteristicile și populația țării, a cercetat pe cât de exhaustiv a fost posibil toate categoriile de hrisoave – ale bisericii, cele domnești, boierești, negustorești etc., cronicile românilor, literatura orală populară și a putut obține din străinătate toate cărțile și publicațiile care-l interesau. Tot ceea ce cerea din străinătate primea, căci plătea bine¹².

Poate baza determinantă a scrierii unei istorii a Țării Românești se găsește în primul rând în corespondența cu contele Luigi Ferdinando Marsigli. Acesta i-a solicitat stolnicului o serie de date despre Țara Românească și despre Moldova. Stolnicul a constatat că informațiile lui Marsigli și ale altor occidentali trebuiau corectate, deoarece erau incomplete și eronate. În al doilea rând, imboldul de a scrie *Istoria...* a rezultat poate și din realizarea impresionantă a hărții a Țării Românești. Pe Constantin Cantacuzino l-au rugat iatrofilosoful Ioan

Comnen și tânărul arhimandrit Hrisant Nottaras să alcătuiască o hartă a Țării Românești cu cât mai multe detalii¹³.

Timotei Rad a scris că informațiile cerute de Marsigli stolnicului ar fi urmat să fie folosite doar pentru o hartă a Moldovei¹⁴.

În realitate, corespondența dintre stolnic și contele Marsigli se referă la intenția celui din urmă de a scrie o istorie a Daciei. Pentru acest motiv îl rugase pe stolnic să-i corecteze scrierea, ceea ce acesta din urmă a și făcut. Dealtfel, stolnicul i-a scris că se ocupă el însuși de redactarea unei istorii a Țării Românești, context în care era decis să lămurească inclusiv problema continuității poporului român¹⁵. Totodată, stolnicul voia să arate că din istoriografia consultată de el rezultă că poporul român este urmaș al simbiozei dintre daci și romani. Poate că este primul, mai mult ca Miron Costin, care arată și demonstrează clar latinitatea poporului român. El a promovat mult mai mult ca toți ceilalți cronicari ideea că românii reprezintă latinitatea orientală în Europa, singura de altfel.

Stolnicul a corectat textul lui Marsigli, dar în nici caz nu a făcut-o nici sumar, nici superficial și nici fără cunoștințele necesare, cum vrea să ne lase să credem dl. Rad¹⁶. Dimpotrivă, informațiile, adaosurile, cataloagele domnilor din Țara Românească și Moldova, corecturile și comentariile stolnicului pe însemnările lui Marsigli intervin în foarte multe locuri, sunt totdeauna argumentate, binevenite și documentate cu trimiteri la lucrări de bibliografie universală. Ele relevă un cercetător plin de acribie, cu cunoștințe foarte solide, care s-a aplecat cu multă râvnă pe scrierile lui Marsigli, redactând în același timp propriile texte a ceea ce avea să reprezinte Harta Țării Românești și Istoria Țării Românești.

Constant s-a pus problema influenței iatrofilosofului Ioan Comnen și a tânărului arhimandrit Hrisant Nottara, care l-au rugat pe stolnic să elaboreze o hartă a Țării Românești. Evident, stolnicul avea pregătirea necesară. În anul 1694 el elaborase planul asediului de la Petrovaradin. Îl trimisese imperialilor. Era o acțiune de spionaj împotriva Sublimei Porți¹⁷. Această lucrare era cunoscută de apropiații stolnicului, inclusiv de Ioan Comnen și de Hrisant Nottaras. În pofida acestor cunoștințe evidente ale stolnicului,

dobândite în Italia, la Universitatea din Padova și perfecționate în cariera lui diplomatică, Timotei Rad a susținut că stolnicul nu ar fi avut cunoștințe de cartografie¹⁸. Această afirmație este complet greșită. Stolnicul avea preocupări serioase de geografie universală și de cartografie, fie și numai dacă judecăm strict din prezența în biblioteca sa a lucrărilor lui Gabriel Bucelinus. În opinia mea, stolnicul a elaborat o foarte bună hartă a Țării Românești. Medalionul hărții cu chipul domnului Constantin Brâncoveanu și dedicația pentru el arată că a fost închinată domnului țării. Poate, dacă autor ar fi fost Ioan Comnen, susținut de Hrisant Nottaras, harta ar fi fost dedicată lui Dositheu Nottaras, patriarhul Ierusalimului. Mai trebuie să se țină seama de conținutul hărții. Pe harta de mari dimensiuni, 132 cm x 64 cm, realizată în culori, tipărită în anul 1700 la seminarul iezuit din Padova, unde era cea mai bună imprimerie din Italia, există în stânga sus în medalion chipul domnului Constantin Basarab Brâncoveanu (cu explicația: «Joan Constantin Basarab Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn stăpânitor a toată Ungrovlahia»), care a inițiat lucrarea și a suportat bănește o parte din efortul financiar.

În dreapta medalionului este indicația autorului, legenda hărții, atât în grecește cât și în latinește, din care rezultă clar că autorul este stolnicul¹⁹.

În partea stângă, jos, într-un pătrat sunt indicate cele mai bune podgorii din Valahia. Sub acestea, în cartuș este indicat anul și locul tipării: Padova, 1700, în grecește și în latinește.

În dreapta jos, pe același rând cu indicația unde a fost imprimată harta, există mențiunea latitudinii și longitudinii la care se găsește capitala Valahiei, Bucureștiul.

În colțul din dreapta jos este legenda hărții, a semnelor grafice întrebuințate de autor (mănăstiri, orașe, ape etc.), tot bilingvă, în grecește și latină.

Poate că inițial stolnicul a fost rugat și de Comnen și de Nottaras să lucreze la Hartă, sau a făcut-o din proprie inițiativă, ori în urma sugestiei domnului Constantin Brâncoveanu. De fapt conține prea puțin. Ceea ce interesează este că **Harta** este clar rodul muncii stolnicului²⁰. În ea este imprimat spiritul lui românesc, de bun cunoscător și cercetător al întregii țări, informații fără de care harta nu ar

fi arătat așa. Harta are pe ea împărțirea corectă în cele 17 județe ale țării, marcate orașele, marile mănăstiri ale maicilor și călugărilor, toate marile monumente istorice din țară. În același timp sunt marcate râurile, bălțile, marile drumuri, satele, zonele cu resurse minerale, păduri, vii, poduri etc. Grafia pe hartă în limbile română, greacă și latină arată că autorul avea limba română drept limbă maternă, ceea ce nu este cazul nici al lui Ioan Comnen, nici al lui Hrisant Nottaras.

Profesorii Dumitru Tudor și Dinu Adameșteanu au demonstrat că Luigi Ferdinando Marsigli s-a ocupat de cercetarea unora dintre monumentele de pe teritoriul României actuale²¹, dar cel care i-a dat informațiile despre acestea a fost stolnicul Constantin Cantacuzino, care i-a arătat sau i-a descris vestigiile lăsate de romani pe teritoriul Țării Românești. Marsigli, care lucra în Italia, l-a inițiat pe stolnic în tainele arheologiei și cercetării monumentelor romane.

În anul 1694 stolnicul i-a scris lui Luigi Ferdinando Marsigli, care solicita informații despre continuitatea istorică a poporului român că acest subiect este extrem de amplu: „*La ceea ce ceri Domnia-Ta, îți răspund ca trebuie timp și osteneală mare; care lucru îl fac eu după puteri, pe românește, pentru a elucidă mai bine anele acestei provincii; dar până acuma nu e gata.*”²².

Doisprezece ani mai târziu, în anul 1706, biv stolnicul a scris unui alt cunoscut, Francesco Lagasi, precizându-i că opera sa, *Istoria...*, era în apropiere de finalizare. Terminarea ei era amânată sau oprită de lipsa unor cronici și hrisoave pe care nu le găsisese încă²³.

Ținând seama de aceste mărturisiri asupra trudei grele și îndelungate a stolnicului remarc ușor că scopul său este arătat chiar din titlu: „*Istoria Țării Rumânești* întru care să cuprindă numele ei cel dintâi și cine au fost lăcuiitorii ei atunci și apoi cine o au mai descălecat și o au stăpânit până și în vremile de acum s-au tras și stă”²⁴.

Acest scop al stolnicului este lămurit tot de el. A arătat că au fost și sunt mulți denigratori ai neamului românesc. Deoarece pînă la el nimeni „*nici cu condeiu, nici cu palma, a-i sta împotriva, și a-i răspunde*”, nici cu vorba nu i-a înfruntat pe aceștia, de obicei slujbași ai cancelarilor statelor care vor să cotopească Țara Românească, atunci el, stolnicul își luase misiunea de a-i pune la punct științific și documentat pe denigratori.

În vederea atingerii țelului pe care și l-a propus, stolnicul și-a structurat lucrarea după modelul padovan:

- „1. Predoslovie
2. Numele aceștii țări den vechi cum îi era și cine o stăpâniia
3. Stăpânitorii și lăcuitarii aceștii Dachii. Cine au fost întâi
4. Traian Ulpie. Puindu-se împărat romanilor, au supus Dachia desăvârșit
5. De Dachia pe scurt iar voi mai arăta, cât zic că au fost de mare și cu ce părți s-au hotărât
6. Dupe ce au așezat Traian pre romani în Dachia, cum s-au ținut și până când tot așa au stătut
7. Vlahii de unde să zic vlahi, sau alt nume iar mai tot așa, căruia scriitoriu cum i-au plăcut puindu-le numele și mai ales de unde să trag ei
8. Dupre ce au rămas rumânii în dachia moșnéni, cât supt ascultarea împăraților romani au stătut și apoi la ce au mai ajuns
9. Hunii, sau cum le zic alții unii, den cari ungurii să trag și sunt și până astăzi, de unde au pogorât și cum au descălecat Țara Ungurească; și ce voievozi întâi au venit cu dânșii.”

Din păcate, nu a reușit să-și termine opera. A ajuns până la huni, pe care-i considera strămoșii ungarilor de astăzi.

El a folosit un complex de izvoare, după cum știa că proceda în Italia Muratori, care pregătea pentru publicare *Rerum italicarum scriptores; raccolta degli storici italiani dal cinquecento al millecinqucento*²⁵.

Stolnicul a folosit din plin și cântece populare și legende ale barzilor, în mod critic însă. Le numea în chip sugestiv cântece și poeme etnice. Știa că prin acestea se transmiteau de la gură la ureche fapte și întâmplări păstrate de memoria colectivă, dar nescrise în hrisoave. Acest mare boier român a fost un mare cugetător. El a analizat din plin tot ce putea să obțină din cântecele și poemele populare, confirmate de izvoare scrise sau arheologice. A reușit să folosească mai bine cuvântul scris care se suprapunea pe pietrele care erau făcute să vorbească. Deoarece din această îmbinare dintre un complex de izvoare istorice românești și datele obținute din izvoare străine, stolnicul și-a formulat și a expus propria lui părere, se poate afirma că el a scris istorie comparată. Se poate susține mai mult această afirmație deoarece permanent precizează că se referă, pozitiv sau negativ, dar argumentat, la istoricii străini și scrierile lor. Fiind un om bogat, el a

putut cumpăra orice carte i-a fost necesară, nelimitându-se, ca Dimitrie Cantemir, numai la filosoful van Hersen.

Astfel, în tinerețe, în anul 1659, când a ajuns la Iași, unde l-a cunoscut pe spătarul Nicolae Milescu, aflat în casa vel comisului Ioniță Racoviță, stolnicul a putut pune să i se „prepună” cronica lăsată de marele vornic Grigore Ureche. Din primele momente, după ce a citit textul, s-a declarat împotriva interpolatorilor și i-a condamnat. Aceeași poziție a avut-o față de Antonio Bonfini care, în cronica lui, are multe exagerări.

În momentul în care discută întinderea Daciei, l-a contestat pe geograful german Philipp Clüver (latinizat în literatură Philippus Cluverius). Stolnicul a conchis că acel „Cloverie” nu a văzut locurile despre care a scris. Geograful german a relatat totul după cele povestite de alții. Pornind de aici, stolnicul a comentat cele scrise de „Cloverie”. Hotarul de răsărit al Daciei nu a fost nici pe Siret, nici pe Prut, ci pe Nistru, sau mai degrabă pe Nipru. În privința celorlalte hotare, este categoric: Stolnicul a arătat că în vest țara avea drept graniță râul Tisa, în sud fluviul Dunărea și în nord Munții Carpați.

În ceea ce privește originea și numele locuitorilor antici ai țării, stolnicul comentează o serie de ipoteze. Îl lasă pe cititor să ajungă la propria concluzie, după ce citește informațiile oferite de el.

Stolnicul subliniază că populația locală din antichitate, dacii și geții, s-au impus în mentalitatea colectivă prin curajul și îndrăzneala vădite în special în lupta împotriva Imperiului Roman. Interesant și important este că stolnicul a făcut deosebirea între geți, așezați în special în teritoriile extra-carpatiche și daci, care locuiau în interiorul regiunii formate de Munții Carpați. El a pomenit în scrierea sa și de luptele din Dobrogea.

Aici a fost o formă de gândire renașcentistă, influențată de ce întâlnește la Padova. Considera că după întunecatul mileniu al evului mediu, românii puteau reveni la gloria daco-geților și romanilor din antichitate.

Poporul român, după stolnic, era rezultatul mixajului între geto-daci și coloniștii romani. Ca atare rezultatul este un popor latin, reprezentantul latinității orientale, de care stolnicul este foarte conștient și mândru.

A fost primul om de cultură român care a scris despre latinitatea tuturor românilor cu argumente științifice, cursiv, convingător, utilizând multiple izvoare istorice. În acest

sens s-a situat pe același plan cu moldoveanul Grigore Ureche, mare vornic, care scria „*Românii, câți se află lăcuitori la Țara Ungurească și la Ardeal și la Maramoroșu, de la un loc sunt cu moldovenii și toți de la Râm să trag*”, depășindu-l pe marele logofăt Miron Costin, care fusese educat în spirit occidental, la colegiul iezuit din Bar, din Polonia. Sub influența celor învățate acolo și a observațiilor proprii, Miron Costin a scris: „*și aceștia zic că moldovenii sint den Râmleni*”²⁶. Era o limitare strictă la locuitorii țării sale, chiar dacă în mare, era aceeași idee ca a stolnicului.

Evident, Constantin Cantacuzino scria atunci când în sud-estul Europei se dezvoltă un nou curent cultural apărut în Sublima Poartă sub numele de lăleli. Care era o formă specifică de umanism răspândit în lumea mahomedană. Curentul renașterii și umanismului aflat în al treilea ciclu al dezvoltării sale, a pătruns și între creștinii aflați în sud-estul Europei. Primii care au dezvoltat acest curent au fost românii, care au putut să îl impună și între locuitorii creștini din întreaga Peninsula Balcanică, și chiar și între creștinii din Sublima Poartă. Renașterea și umanismul induceau la marii boieri cărturari români ideea că istoria și-o făureau oamenii. Stolnicul, înscriindu-se pe această linie, preluată de la universitatea din Padova și din multiplele lui lecturi, a folosit principiul pre-socraticului Heraclit „panta rhei” și ideile lui Gioacchino da Fiore, susținător al milenarismului. Astfel, a trecut la formularea unor idei clar renaștentiste și umaniste în Istoria scrisă de el. În felul acesta stolnicul a fost creatorul român pentru semenii săi al unei adevărate filosofii a istoriei.

Fiind un renaștentist, el voia să trezească în români, conștiința că sunt plini de calitate, ca urmași ai dacilor, geților dar și ai romanilor – aceștia din urmă fiind creatori ai celui mai mare și puternic stat al Antichității, model pentru lumea modernă și chiar contemporană.

Pentru aceasta, stolnicul ține să precizeze că în momentul în care autoritățile Imperiului Roman, la ordinul împăraților Galien și Aurelian au părăsit Dacia, ele au fost urmate doar de o mică parte a celor bogăți. Stolnicul discută pe larg această situație. Cu o observație logică, de bun simț, el a arătat că nu a plecat din Dacia populația care-și făurise un rost acolo. Era o populație care avea un nume nou, cel de vlahi, sau valahi. Practic, acest nou nume, pe care încerca să-l explice

stolnicul cercetând izvoare și comentarii, îi desemnează pe români. Datorită ordinului împăraților romani, o parte dintre locuitorii Daciei, cei care formau armata, au fost siliți să plece în sudul Dunării. Ei au fost așezați în Peninsula Balcanică pentru a apăra partea de răsărit a Imperiului Roman. Venind din Vlahia, aceștia au păstrat numele de vlahi. Pentru a-i deosebi de cei din vlahia, grecii, care după stolnic erau răutăcioși și bîrfitori, i-au numit cuțovlahi. În acest sens, stolnicul a scris:

„*Sunt dară acești coțovlahi, cum ne spun vecinii lor și încă și cu dintr-înșii am vorbit, oameni nu mai osebiți, nici în chip, nici în obicene, nici în tăria și făptura trupului, decât rumânii, ceștea, și limba lor rumânească ca acestora, numai mai stricată și mai amestecată cu de ceastă proastă grecească și cu turcească, pentru că foarte puțini, cum s-au zis, au rămas la niște munți trăgându-se de lăcuiesc. Carii să tind în lung de lângă lanina Ipirului până spre arbănași lângă Elbasan, în sate numai lăcuind, săvai că și mari unele sate. Zic că sunt și oameni cu putere în hrana lor, de carii și mare minune, iaste, cum și până astăzi să află păzindu-și și limba, și niște obicei ale lor. Aceștea dară și limba ș-au mai stricat, și ei s-au împuținat, drept că și ei desăvârșit supt jugul turcescu cu acei greci dupre acolo s-au supus, unde și stăpânire, și blagorodnia, și tot ș-au pierdut. Și poate fi că nice dintâi așa mulțime nu va fi fost de dânsii. Că iată acum și câți sunt, mojici și țărani sunt, și locurile lor cu greu de hrană fiind, pentru multa piatră și munți ce sunt de lăcuiescu, să împrăstie și să duc mai mulți pen cele orașe mari turcești de să hrănescu; și pe acolo mai mulți amestecându-se, și limba, cum am zis, foarte ș-au stricat, și ei puțini au rămas. Zic și aceasta că de-i întreabă pre ei neștine: Ce ești? el zice: vlahos, adecâte rumân; și locurile lor unde lăcuiesc le zic Vlahia ăcea mare.*”

„*Pare-mi-să, zic, că ei grăind, mai mult îi înțeleg ceștea rumâni decât ceștea grăind ceia să înțeleagă; însă și unii, și alții cu puținea vreme într-un loc aflându-se și vorbind adese, pe lesne pot înțelege. De crezut dară iaste că și acei coțovlahi, dintr-acești rumâni sunt și să trag; și într-acéle vremi ce Galian au alt împărat, au rădicat o seamă dintrînșii de aici și i-au așezat pe acolo, au rămas și până acum.*”²⁷

Din cuvintele scrise de stolnic rezultă că el a făcut o muncă de teren, căci a vizitat locurile de baștină și a ascultat limba românilor sud-dunăreni.

„Coțovlahi le zic grecii, râzându-i și batjocură făcându-și de dânșii, adecâte, șchiopi, orbi, blestemați, hoți, și ca acéstea le zic că sunt. Și câți au fost de acel feliu pe undevași, i-au adunat de i-au dus pe acolo; precum și de ceștea rumâni dupre aici rād și încă destule cuvinte grozave le zic și de nimic îi fac, și că din hoți să trag povestesc și bănuiesc între ei. Ci de aceasta, căci grecii cești dupre acum rād de rumâni și grăiesc așa de rău, au socoteală mare; pentru că văzând și ei pe toată alaltă lume râzând de dânșii și batjocorindu-i, au stătut și au obosit și ei pen gunoaiete lor, ca cocoșii, părăndu-le că au mai rămas cevași vlagă și de ei: unde văd zugrăviturile celor vechi ai lor, ei întru dânșii își fac mângâiere și bucurie, soții părăndu-le că au pe cinevași batjocorii lor. Căce cu dreptul neștiind aceștea și necitind céle ce oarecând și stăpânii lor au avut mare ajutoare și folosuri împotriva vrăjmașilor lor de aceștea rumâni, când și Odriul l-au izbăvit din mâna frâncilor, carii îl ocolise și-l lua, și iară lor grecilor l-au dat, cum scrie și Bonfinie într-a doao decade-i, carte a șaptea. Și alte multe bune și ajutoare le-au făcut, cum mai nainte voi arăta. Ei grăiesc céle ce le par în ochi și în plăcere că sunt cevași și nu știu ce zic. Au doară căci sunt nemulțămitori și necunoscători binelui, că foarte au fost un neam nemulțemitori și ei, cum istoriile arată. Și și până astăzi ori în ce țară merg, cum să zice zicătoarea, "arama-și arată", faptele lor cinstea micșorând și împilând; au mai bine să zic să-i iertăm și să ne fie milă de ei, căce și grăiescu de acelea și hullesc pe alții, căce fiind ei scăzuți den toate și lipsiți, și supărați sunt foarte. Deci asémenea fac și ei ca ceia ce sunt au în robie, au la închisori, au în strânsori de alte nevoi, au la sărăcie, au la alte neînrociri și mai strâmtori, cum obiciuiaște lumea de aduce; și atâta le aduce, cât niciodată nu lipsesc de la neamul omenescu ca acélea, când unuia, când altuia descărcându-se; décii de marea-i supărare îi pare că toți oamenii îi strică, și așa pe toți și bănuiaște, și hulêște, părăndu-i că cu acélea își mai oteșăște și-și răcorește doară patimile sufletului și simțirile trupului.”²⁸.

Din aceste rânduri se poate conchide că stolnicul demonstrează că la un moment dat masa românească se întindea mult în sudul Dunării. În acest sens, el aduce în discuție și termenul de Vlahia mare.

În paginile următoare a scris împotriva interpolatorului din cronica marelui vornic Grigore Ureche. Cuvintele și ideile interpolate sunt calificate drept pline de îndrăzneală. Însă nu doar atât. Stolnicul le abordează și le desființează prin critica literaturii istorice pe care o citează spre comparație. El conchide că acele cuvinte nu pot fi luate în seamă: „Iară noi într-alt chip de ai noștri și de toți câți sunt rumâni, ținem și crédem, adevérindu-le den mai aleșii și mai adevériții bătrâni istorici și de alții mai încoace, că valahii, cum le zic ei, iară noi, rumânii, suntem adevărați romani și aleși romani în credință și în bărbăție, den carii Ulpie Traian i-au așezat aici în urma lui Decheval, dupre ce de tot l-au supus și l-au pierdut; și apoi și alalt tot șireagul împăraților așa i-au ținut și i-au lăsat așezați aici și dintr-acelor rămășiță să trag până astăzi rumânii aceștea.

Însă rumânii înțeleg nu numai ceștea de aici, ce și den Ardeal, carii încă și mai neași sunt, și moldovenii, și toți câți și într-altă parte să află și au această limbă, măcară fie și cevași mai osebită în niște cuvinte den amestecarea altor limbi, cum s-au zis mai sus, iară tot unii sunt. Ce dară pe aceștea, cum zic, tot români îi ținem, că toți aceștia dintr-o fântână au izvorât și cură.”²⁹

Stolnicul, înscris ca personalitate de frunte, poate cea mai de seamă între boierii care au creat civilizația originală românească, deschizători de drumuri pentru umanismul sud-est european, a avut meritul de a scrie istoria sa într-un spirit nou. A depășit pe cronicarii epocii sale, chiar și pe mulți scriitori care i-au urmat. A avut calitatea de a introduce scrierea istoriografică română în care a promovat critica izvoarelor și a literaturii de specialitate, așa cum învățase de la Lorenzo Valla, a citit atent, obiectiv, și cele bune și cele rele din operele consultate. Toate aceste elemente mă îndeamnă să scriu că stolnicul a fost poate primul istoric din lumea cărturărească românească și sud-est europeană. l-a depășit cu mult prin cunoștințe, prin metoda de lucru, prin scriitură, prin limba românească folosită, baza limbii literare de astăzi. Să nu se uite că el mai scrisese pentru mitropolitul Teodosie Veștemeanul³⁰ și contribuise din plin la traducerea și scrierea în limba română a cărții de mare valoare universală – Biblia.

Din păcate, angrenarea stolnicului în complicata viață politică a țării și a Europei a fost nefastă pentru el în final. Rolul lui în

îndepărtarea de pe tron a nepotului său de soră, domnul Sfânt și Martir Constantin Basarab Brâncoveanu și înlocuirea acestuia cu fiul stolnicului, Ștefan Cantacuzino, i-au luat timpul pe care ar fi putut să-l întrebuițeze pentru terminarea mirificei sale istorii.

Dedicându-și ultimele zile ale vieții luptei politice, în noaptea de 6-7 iunie 1716 a pierit sugrumat în Istanbul, împreună cu fiul său Ștefan. Dispariția sa a însoțit în mod dramatic pieirea ultimului domn pământean și impunerea pe tron a domnilor fanarioți.

NOTE

1. Acest titlu, *protosebastos*, creat la curtea basileului Alexis I Comnenul (1080-1118), pentru fratele său Adrian și apoi și pentru alte familii apropiate de curtea imperială s-a perpetuat în timp. A ajuns ca, în secolul al XIV-lea să reprezinte una dintre cele mai înalte demnități la curtea basileilor, fiind situat între *megas logothetēs* și *pinkernēs*. Această demnitate este astfel definită în *De Officiis* a lui Pseudo-Kodinos. Sigur că în sec. al XVII-lea era o demnitate simbolică.

2. „Ce oameni au fost acești doi aicea în țara aceasta, ales lordachie vistiernicul, fără scrisoarea mea crez că va trăi numele lor în veci într-această țară de pomenirea oamenilor, de om în om. (...) Capite ca acelea abia de au avut țara cândva sau de va mai avea” (Miron Costin, *Letopiseșul Țării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în *Opere*, ed. P. P. Panaitescu, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1958, p. 169).

3. Stolnicul Constantin Cantacuzino urma fraților săi Drăghici (fost mare paharnic și apoi mare spătar) și Șerban (care avea să ajungă domn al Țării Românești între 1678-1688), precum surorilor sale Marica (măritată întâia dată cu marele spătar Pană Filipescu și apoi cu vel logofătul Radu Crețulescu) și Stanca (măritată cu Papa Brâncoveanu și mama domnului Constantin Basarab Brâncoveanu 1688-1714).

4. Pentru Schola greca e latina din Târgoviște și pentru Ligaridis și Petriș v. George Călinescu, *Altre notizie sui missionari cattolici nei paesi romeni*, în *Diplomatarium Italicum, Documenti raccolti negli archivi italiani*, vol. II, Roma, 1993, p. 362-363, 378-379, 395-396, 400-401, 404, 430-431; Victor Papacostea, *Originile învăpământului superior în țara Românească*, în „Studii”, XIV, (1961), 5; republicat după aceea sub titlul Victor Papacostea, *Les Origines de l'enseignement supérieur en Valachie*, în „Revue des études sud-est européennes”, I, (1963), nr. 1-2, p. 7-39 și în Victor Papacostea, *Civilizație românească și civilizație balcanică*, Ed. Eminescu, București, 1983, p. 259-282; Radu-Ștefan Ciobanu (=Vergatti), *Pe urmele Stolnicului Constantin Cantacuzino*, București, Editura Sport-Turism, 1982, p. 60-63.

5. Cf. Radu-Ștefan Ciobanu (=Vergatti), *Pe urmele Stolnicului Constantin Cantacuzino*, ed. cit., p. 68-69.

6. Pentru etapele acestei călătorii – Edirne, Istanbul, Veneția, Padova, v. Florica Dimitrescu, *Stolnicul Constantin Cantacuzino: Însemnările de călătorie și de studii la Constantinopol, Veneția și Padova (1665-1669)*, în idem, *Contribuții la istoria limbii române vechi*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1973, p. 106-120; Radu-Ștefan Ciobanu (=Vergatti), *Pe urmele Stolnicului Constantin Cantacuzino*, ed. cit., p. 87-95.

7. Cf. Mario Ruffini, *Biblioteca stolnicului Constantin Cantacuzino*, trad. din lb. italiană de D. D. Panaitescu și T. Părvulescu, Ed. Minerva, București, 1973, p. 121 și urm.

8. Cf. Dan Simonescu, Victor Petrescu, *Târgoviște – vechi centru tipografic românesc: studiu monografic cu repertoriul cărților vechi tipărite la Târgoviște și catalogul Muzeului „Carte românească veche”*, Târgoviște, Muzeul Județean Dâmbovița, 1972, passim; Gabriel Mihăescu, Eugen Fruchter, *Sediul primei biblioteci a Cantacuzinilor munteni*, în *Scripta Valachica*, Targoviste, 1972, p. 363-367; idem, *Unde a funcționat prima bibliotecă a Cantacuzinilor munteni?*, în *Târgoviște, cetate a culturii românești. Lucrările Sesiunii științifice din 21-23 decembrie 1972*, Partea I, Studii și cercetări de bibliofilie, București, 1974, p. 473-475; Afirmația se bazează pe existența a trei cărți care au aparținut postelnicului Constantin Cantacuzino și au trecut în biblioteca fiului său, stolnicul. Ele sunt citate de Corneliu Dima Drăgan în *Biblioteca unui umanist român Constantin Cantacuzino stolnicul*, Comitetul de stat pentru cultură și artă, Consiliul Așezămintelor Culturale, București, 1967, nr. catalog 214, 218, 303.

9. Stolnicul va influența pe domnul Șerban vodă ca în anul **1683** să înființeze Academia Domnească din București (cf. R. Șt. Ciobanu (=Vergatti), *Pe urmele stolnicului...*, ed. cit., p. 149-168 pentru bibliotecă și p. 170 pentru înființarea Academiei Domnești din București în prima parte a domniei lui Șerban. Pentru aceasta pledează însemnarea spudeului Mihail, care nota pe marginea unei file a unui miscelaneu grec: „am parcurs după puțină terminând *Versurile de Aur ale lui Pitagora*, cu ajutorul lui Dumnezeu, **cu prea înțeleptul nostru profesor kir Sevastos, în anul 1683, luna august, 28** (subl. ns.)” (B.A.R., Ms. Grec., nr. 167, fol. 38. Precizăm aici numele spudeului din document, nume care nu se găsește la Ariadna Camariano-Cioran, *Academiile grecești din București și Iași*, Editura Academiei, București, 1971, p. 120).

10. Stolnicul se documentase temeinic despre „lumea nouă” și a răspândit cunoștințele sale fondate pe citirea atlaselor și lucrărilor de specialitate. Dealtfel, notează: „Zic dar de d-acestea țări, povestesc gheografii așa, dar încă de céle **Indii ale Răsăritului și ale Apusului** (subl. ns.) și alte locuri ce-s într-acolo, ce de povești și de neadevăruri scriu și

zic!” (Constantin Cantacuzino, *Istoria Țării Românești*, Ed. Litera, București, Chișinău, 1998, p. 29).

11. Pot da aici ca exemplu periodicele „Il corriere ordinario”, un bisăptămânal vienez care i-a fost trimis cu regularitate între anii 1688-1703, „Il corriere” din Veneția, „Foglio” din Foligno (Perugia), „La Galleria di Minerva” etc. Aceste publicații conțineau știri de natură politică, militară, culturală (cf. R. Șt. Ciobanu (=Vergatti), *Pe urmele stolnicului*, ed.cit., p. 160-161).

12. Această rugăminte rezultă din chiar legenda hărții (tradusă aici în românește): „Tabula geografică a prea înălțatei Domnii a Ungrovlahiei împărțită în șaptesprezece județe, după descrierea și forma foarte exactă pe care a făcut-o prea-nobilul, prea învățatul și prea înțeleptul boier stolnicul Constantin Cantacuzino pentru documentarea (sau spre folosul) prea eminentului medic filosof Ioan Comnen. Acum pentru întâia oară tipărită cu litere grecești și închinată în chip respectuos prea înălțatului și prea piosului domn și stăpânitor a toată Ungrovlahia, domnului Io Constantin Basaraba Voevod de către Hrisant presviterul și arhimandritul apostolicului și prea sfântului Scaun Patriarhicesc al Ierusalimului” (cf. C. C. Giurescu, *Harta stolnicului Constantin Cantacuzino. O descriere a Munteniei la 1700*, în „Revista Istorică Română”, MCMXLIII, 1943, vol. XIII, fasc. 1, p. 1-28, aici p. 2-3)

13. Cf. Timotei Rad, *Ioannis Komninos autorul hărții Valahiei de la 1700; Dimitrie Cantemir primul român care a realizat o hartă pentru un teritoriu locuit de români*, în <https://hoe.ub.rub.de/retrieve/InternetDocument/2eebf83e-84ec-4a65-97da-468c43af2aab>, consultat 12 septembrie 2020.

14. Cf. N. Iorga, *Manuscripte din biblioteci străine relative la istoria românilor*, în AARMSI, Seria II, Tomul XXI, 1898-1899, Inst. de Arte Grafice Carol Gobl, București, 1900, p. 1-109, aici p. 67-78.

15. Cf. Timotei Rad, *Ioannis Komninos autorul hărții Valahiei de la 1700; Dimitrie Cantemir primul român care a realizat o hartă pentru un teritoriu locuit de români*, în <https://hoe.ub.rub.de/retrieve/InternetDocument/2eebf83e-84ec-4a65-97da-468c43af2aab>, consultat 12 septembrie 2020.

16. Cf. Paul Cernovodeanu, *Un croquis du siège de la forteresse de Petrovaradin (1694) appartenant au sénéchal Constantin Cantacuzène*, în „Revue des études sud-est européennes” (RESEE), (XIV), 1976, 4, p. 591-602.

17. Timotei Rad, *op.cit.*, loc.cit.

18. Pentru traducere, v.infra, nota nr. 12.

19. Încă o dovadă în sensul paternității stolnicului asupra hărții este ceea ce a scris Anton Maria del Chiaro, fostul secretar al domnului Constantin Basarab Brâncoveanu, care l-a cunoscut bine pe stolnic, în *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia: con la descrizione del paese, natura, costumi, riti e religione degli abitanti: annessavi la tavola topografica di quella provincia, dove si' vede ciò che è restato nella Valachia agli Austriaci nel Congresso di Passarovitz* / composta da Anton-

Maria del Chiaro, Fiorentino. - Nuova edizione / per cura di N. Iorga. - Bucarest: [s.n.], 1914, p. 10-11: „Prima di ogni altra cosa adunque hò voluto inse-rire nel principio della storia la tavola geografica di quella provincia, ridotta in piccolo, per commodo maggiore gioie del libro, da una grande, stampata del 1700, nel Seminario di Padova, ma con caratteri greci. L' autore di detta tavola fù il conte Costantino Cantacuzeno, che, nel 1716, fù miseramente strango-lato in Costantinopoli, col principe Stefano, suo figli-uolo, come si vederà nella seconda parte di questa mia Istoria. L' ho fatta anche rigorosamente rivedere ed esaminare da molte persone, che hanno una particular cognizione e pratica de' luoghi eziandio più rimoti di quel loro paese; onde, assicurato da essi loro che non può essere, nè più esatta, nè più fedele, ciò mi hà dato coraggio di farne intagliare il rame senza risparmiio di spese.”

20. Cf. D. Tudor, *Castrele romane de la Jidava lângă Cimpulung în Muscel*, Bucuresti, 1938, 29 p. (extras din Bucuresti, II, 1936); Dinu Adameșteanu, *Il primo archeologo della Romania – Luigi Ferdinando Marsigli*, Roma, 1942, 9 p. (estratto dalla rivista „Roma”, anno 1942, fasc. XII).

21. N. Iorga, *Manuscripte din biblioteci străine relative la istoria românilor*, loc. cit., p. 68.

22. Cf. Radu Ștefan Ciobanu (=Vergatti), *Pe urmele stolnicului...*, ed. cit., p. 198.

23. În cazul de față a fost folosită ediția Constantin Cantacuzino, *Istoria Țării Românești*, Ed. Litera, București, Chișinău, 1998, care reproduce edițiile critice: *Cronicari munteni*, ed. Mihail Gregorian, vol. I, Editura pentru Literatură, București, 1961, p. 1-224; *Stolnicul Constantin Cantacuzino, Istoria Tarii Rumânesti* [Text tiparit] / în *Cronicari munteni*, ed. îngrijita de Mihail Gregorian; pref. și tab. cron. de Dan Horia Mazilu, vol. 1, Ed. Minerva, București, 1984, passim.

24. Publicată întâia dată între 1723 și 1751 la Milano, reluată după anul 1900.

25. Miron Costin, *Letopisetul Țării Moldovei dela Aron Voda încoace*, ed.de P. P. Panaitescu, Ed. Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1944, p. 3.

26. *Stolnicul, Istoria Țării Românești...*, ed.cit., p. 65-66.

27. Idem.

28. Idem, p. 9.

29. Pentru ajutorul dat de stolnic mitropolitului Teodosie Veștemeanul și scrierea unor texte care au fost lăsate să fie semnate de mitropolit, a se vedea Radu Ștefan Ciobanu (=Vergatti), *op.cit.*, p. 180-181 și urm.

*Radu Ștefan Vergatti**

Academia Oamenilor de Știință din România

* Profesor universitar, conducător de doctorat, domeniul Istorie; membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România.

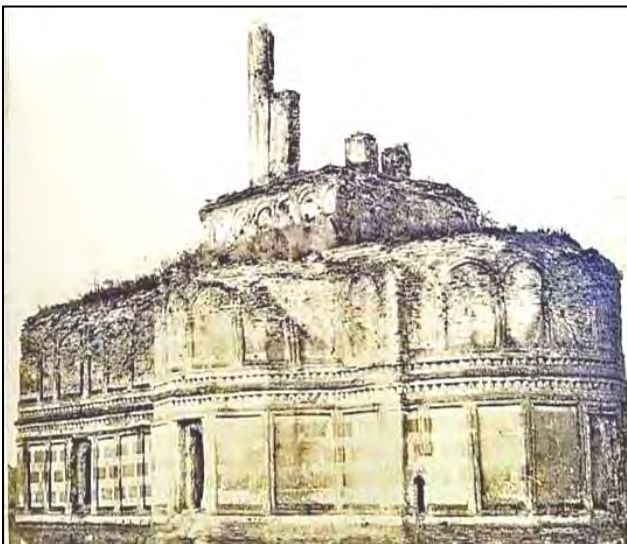
BISERICA VĂRZARU – CTITORIA LUI MATEI BASARAB, DĂRĂMATĂ ÎNTRE 1900-1905

Biserica Vărzaru a fost ridicată pe vremea domniei lui Matei Basarab (1632-1654), în Târgul de Sus al orașului, de către marele armaș Radu Vărzaru care își avea casele aici. Cu timpul, nefiind îngrijită și lăsată în paragină, biserica s-a ruinat, determinând Primăria urbei să o dărâme începând cu 1900, din motive de salubritate. Marele dramaturg Ion Luca Caragiale (1852-1912), cel care s-a inspirat foarte mult din *Ruinurile Târgoviștei* pentru a scrie „O scrisoare pierdută”, și-a arătat disprețul și nemulțumirea față de distrugerea urmelor unei vechi biserici din

orașul de sub turnul Chindiei, într-un articol intitulat sugestiv **Dărâmarea bisericii Vărzaru:**

„La o margine a orașului, se ridica de pe vremuri o biserică...ruinată de demult și părăsită... Deoarece venerabila ruină era la marginea orașului, populațiunea locală creștină, geloasă de strălucitele tradiții naționale, cu aceeași evlavie cu care străbunii aduceau odinioară prinosuri în sfântul locaș, își ducea și ea acum

gunoaiile și murdăriile...Duce fiecare ce poate. Dumnezeu nu ține la scumpetea darului, ci la osârdia cu care i-l aducem: prețul darului stă afară din acesta, anume în fundul inimii aducătorului! De sub bolțile de sub cari, odinioară, pe vremea vitejilor străbuni ieșeau în valuri mirosul de smirnă și de tămâie, ieșea acum, prin ușile și ferestrele vraise, alt cu totul fel de valuri...O, timpuri! O, mirosuri! Între zidurile ei, pe cari d-abia se mai zăreau stinse chipuri de sfinți și de drept credincioși ctitori; pe pardoseala ei, sub care zăceau osâminte de viteji jupani și strălucite jupanițe, se prăseau acum, pe mormane de putrejuni dospite-n umbră, tot soiul de muște și fel de fel de gângănii infecte; de acolo, ieșeau la soare, să roiască de jur împrejur, într-o dogoare pestilențială, la o distanță mai largă de câtă ar fi-ncăput altădată mulțimea norodului la un mare praznic domnesc”.

Așa cum reiese din documentele studiate de noi și aflate în custodia Serviciului Județean al Arhivelor Naționale Dâmbovița, situația Bisericii Vărzaru la începutul secolului al XX-lea, a reprezentat o problemă deosebit de importantă și de impact național. Astfel, primarul orașului Grigore Cair (aflat la al doilea mandat, între 2 august 1899 și 23 februarie 1901), era informat prin adresa 4768 din 7 februarie 1900, de către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, că „veți binevoi dar, domnule primar, a opri lucrările de dărâmarea

bisericii Vărzaru, până ce va aviza Comisiunea Monumentelor Istorice”. În plus, Serviciul Tehnic al orașului Târgoviște, prin adresa nr. 36/17 februarie 1900, aducea la cunoștința primarului, faptul că „...s-a oprit dărâmarea ruinelor acelei biserici, care se făcea de către Constantin Pietrăreanu, cel ce ne-a afirmat că la îndemnul mai multor orașeni, de prin prejurul acelor ruine, care văzând că amenință să cadă în stradă, a făcut o cerere la Primărie, ca să i se încredințeze dărâmarea ruinelor, și că fără a aștepta vreo autorizație, a și început a dărâma de câteva zile”.

Prin adresa 1097/3 aprilie 1900, înaintată de Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice către Grigore Cair, primarul orașului Târgoviște, se preciza că Ministerul Cultelor, înainte de a lua vreo decizie, a delegat pe arhitectul N. Gabrielescu, membru în Comisia Monumentelor Istorice, să se deplaseze la fața locului și să viziteze ruinele, pentru a putea realiza un raport bine documentat privind Biserica Vărzaru. Cu toate acestea, se pare că biserica era dărâmată treptat, așa cum reiese din adresa 1838/24 mai 1900, expediată Primarului orașului Târgoviște, de către Ministerul Cultelor: „Actualmente suntem informați că ați dărâmat acea biserică și pentru aceasta vă rugăm a ne da grabnic

informațiuni asupra motivelor ce v-au determinat de a dărâma biserica”. Confrunțați cu această nouă situație, Ministerul Cultelor a înaintat primarului Grigore Cair, o nouă adresă cu nr. 5837/21 decembrie 1900, prin care făcea cunoscut că „Ministerul autorizează comuna să ia materialul rezultat din partea dărâmată și aceasta sub supravegherea Revizorului Școlar spre a observa dacă nu se găsesc vreo cărămidă cu inscripțiuni sau orice alt obiect însemnat, și apoi după curățirea gunoaielor, veți binevoi a înștiința Ministerul spre a trimite în localitate pe domnul arhitect Gabrielescu, spre a vizita restul monumentului și în urma raportului domniei sale ne vom da avizul dacă se poate dărâma restul din acea biserică”.

Cu problema ruinelor Bisericii Vârzaru s-a confruntat și Ion I. Stematiu, primarul orașului Târgoviște în cel de-al doilea mandat la conducerea urbei între 13 ianuarie 1904 și 12 ianuarie 1905. Astfel, printr-o adresă înaintată de Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice nr. 2712 din 21 februarie 1904 către Primăria orașului Târgoviște, se solicita administrației locale „să se ia de urgență măsuri pentru dărâmarea zidului ce a mai rămas din Biserica Vârzaru din cauză că o amenință căderea fiind veche și ruinată”. Dând curs adresei înaintate, Consiliul Comunal a luat în discuție la 27 februarie 1904 problema Bisericii Vârzaru, și a hotărât înființarea unei comisii care să hotărască măsurile care se impuneau, aceasta fiind constituită din: Alexandru Constantinescu, ajutorul de primar, Petrache Calciu, consilier și D. Athanasescu, locțiitor al șefului Serviciului Tehnic. Principala sarcină a comisiei întrunită la 6 aprilie 1904, a fost aceea de a stabili cât costa „dărâmarea zidurilor” (zomolul a fost calculat la 759 m³, iar pentru transport și descărcat s-a stabilit suma de 60 de bani/m³). În plus, pentru soluționarea cât mai urgentă a problemei, comisia a recomandat ca cei care urmau să dărâme zidul Bisericii Vârzaru, să poată lua și cărămida, fără să mai plătească ceva, iar zomolul strâns să fie transportat pe străzile din apropiere, Vârzaru, Bărăției, Matei Basarab, Piscului și Crețulescu.

Un lucru atrage atenția în mod deosebit, faptul că un întreprinzător local Gheorghe Niculescu Ciufu, prin adresa 1932/11 mai 1905 înaintată Primarului orașului Târgoviște, oferea suma de 25 de lei pentru șase bucăți din piatră din zidul Bisericii Vârzaru, fără a se preciza importanța acestora sau de unde proveneau cu exactitate. Însă, primarul orașului Ion I. Stematiu, deși se afla sub incidența hotărârii luate de către Ministerul Culturii și Instrucțiunii Publice privind

dărâmarea Bisericii Vârzaru, totuși nu și-a exprimat imediat acordul privind achiziționarea celor șase bucăți din piatră, precizând că ar trebui să fie luat „avizul inginerului”, care considera că fiecare bucată „s-ar putea vinde cu lei 30”.

În locul a ceea ce a rămas după dărâmarea bisericii Vârzaru, „pentru cauze de salubritate publică”, ca urmare a solicitării primăriei orașului Târgoviște, a rămas o movilă gigantică de moloz și cărămizi sparte, între care a fost descoperită o cărămidă ruptă în două, având o inscripție, scrisă în română și slavonă, din care se desprinde ideea că biserica Vârzaru a fost ctitorită în vremea lui Matei Basarab: „... mai bun Domnu decât Mateiu vodă n-au fostu nici un domnu...” (Text autentic săpat pe o cărămidă aflată astăzi în cadrul Muzeului Național de Antichități din București - Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române). În plus, trimisul Ministerului Cultelor avea să mai descifreze ceva din însemnările scrijelite și păstrate sub patina timpului: „Inscripția a fost făcută cu un vârf de fier, un cui, pe cărămida crudă și apoi au pus-o la cuptor. Inscripția arată că biserica Vârzaru fusese clădită chiar pe vremea lui Matei Basarab și maistru fusese unul Dima. Domnul Gabrielescu observă că tot Dima îl chema și pe artistul care a zidit baia turcească din lași a lui Vasile Lupu. Poate să fie același: în Târgoviște sunt două biserici, Stelea și Sf. Constantin, zidite de domnul Moldovei, desigur pe când era în bune relațiuni cu domnul Muntenie”.

Foarte interesantă este descrierea făcută cu privire la ctitorirea Bisericii Vârzaru din Târgoviște de către armașul Radu Vârzaru, mai ales a modului în care a fost inscripționat mesajul pe o parte din zidăria bisericii, care s-a păstrat și astăzi: „Biserica fusese zidită pe o latură a ogrăzii, din dorința de pohfală a armașului Radu Vârzaru...ca să încredințeze toată obștea de înalta sa pioșenie - pentru care, el fiu de grădinar, înțelegea chiar să-și jertfească parte din avere - poftise la zaiafet toată lumea din Târgoviște, în frunte cu Domnul și cu preafericitul Mitropolit al Ungrovlahiei, de pe atunci, chiar Ștefan. Știind că bătrânului cap încoronat îi place să i se spună că faptele sale și meritele sale vor dăinui peste veacuri, nu șovăi ca în zidăria temeliei să prindă câteva cărămizi pe care puse să fie scrijelite cuvinte de laudă de acest fel...<Am pus să fie încrustate aceste cuvinte aici, ca măreția numelui Măriei Tale să dăinuie cel puțin atâta vreme cât va dăinui acest lăcaș de închinăciune! Desigur, că nu cuvintele mele sărăcăcioase vor păstra faima înălțimii

Voastre, ci însăși cele făptuite în lunga și strălucita voastră domnie. Vorbele mele, în schimb, au menirea de a arăta viitorimii că noi înșine, cei de acum, ne-am bucurat de nemăsurate binefaceri revărsate asupra-ne în acest răstimp și am iubit pe făptuitorul lor, căci ne-am dat seama de măreția sa! > Vtori logofătul Udriște Năsturel, cumnatul măritului principe, scoborî în șanțul care înconjura temelia de zid abia ajunsă puțin deasupra feței de pământ a ogrăzii și, aplecându-se cu obidă buchisi scriitura cu glas ridicat, ca să fie auzit de toți”.

SURSE

- Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Dâmbovița, fond *Primăria orașului Târgoviște*;
- Iancu Anastasescu, Ion Negoescu, *Târgoviștea, simbol al mării românești*, Institutul de Arte Grafice <Marvan> S.A.R., București, 1942;
- Gloria Radu, Gheorghe Bulei, Monica Sângeorzan, *Dărâmarea Bisericii Vârzaru în documente de arhivă*, în „Valachia”, Anul XV, Târgoviște, 1997;
- Micu Secuiu, *Crepusul voievodal, vol. I, Sfârșitul lui Matei Vodă Basarab – falsă cronică de curte*, Editura Mecatrin, Brașov, 2016.

Dărâmarea bisericii Vârzaru, de Ion Luca Caragiale, 1900

Extras din: I. L. Caragiale, *Opere*, vol. IV, ediție îngrijită de Șerban Cioculescu, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, București, 1938.

Atenția publică urmărește cu încordare atâtea ș-atâtea împrejurări de înaltă ordine politică și socială, interioare și internaționale – criză financiară, război, expoziție universală, întrevederi de împărați, o nouă lege a pensiilor, un monopol asupra alcoolurilor șcl. – încât se pot întâmpla multe lucruri foarte interesante care să treacă absolut neluate-n seamă, mai ales dacă se-ntâmplă în vreun colț lăaturalnic, mai la o parte de drumul cel mare.

E natural ca ochii publicului, ațintiți la Londra, Berlin, Paris, Viena, București, să nu bage de seamă și la ce se petrece pînă Târgoviște. Și cu toate astea, se petrec lucruri destul de interesante și la Târgoviște. Cer voie cititorului să -i distrag un moment atenția de la marile chestiuni interne și internaționale și să-i povestesc ce s-a petrecut acuma-n urmă în vechea capitală a lui Matei Basarab. La o margine a orașului, se ridică de pe vremuri o biserică, pe care lumea de acolo o numea biserică Vârzaru. Din ce pricină se numea astfel, nu putem ști, și nici nu e treaba noastră să știm;

asta e treaba istoricilor noștri. Ceea ce putem spune cu siguranță este că dintr-o anume pricină nu s-a putut numi astfel, și adică din pricina hramului; căci biserica era pravoslavnică, iar nu gregoriană; prin urmare, după hram, nu se putea numi astfel, fiindcă noi pravoslavnicii nu prăznuim pe Sf. Agop Vârzaru.

Dar, în sfârșit...Biserica era ruinată de demult și părăsită. Deoarece venerabila ruină era la marginea orașului, populațiunea locală creștină, geloasă de strălucitele tradiții naționale, cu aceeași evlavie cu care străbunii aduceau odinioară prinosuri în sfântul locaș, își ducea și ea acum gunoaietele și murdăriile...Duce fiecare ce poate. Dumnezeu nu ține la scumpetea darului, ci la osârdia cu care i-l aducem: prețul darului stă afară din acesta, anume în fundul inimii aducătorului! De sub bolțile de sub cari, odinioară, pe vremea vitejilor străbuni ieșeau în valuri mirosul de smirnă și de tămâie, ieșea acuma, prin ușile și ferestrele vraise, alt cu totul fel de valuri... O, timpuri! o, mirosuri!

Venerabila ruină, mai ales pe căldurile cele mari, devenea o groaznică amenințare pentru vechea capitală a lui Matei Basarab. Între zidurile ei, pe cari d-abia se mai zăreau stinse chipuri de sfinți și de drept credincioși ctitori; pe pardoseala ei, sub care zăceau osăminte de viteji jupani și strălucite jupanițe, se prăseau acuma, pe mormane de putrejunii dospite-n umbră, tot soiul de muște și fel de fel de gânganii infecte; de acolo, ieșeau la soare, să roiască de jur împrejur, într-o dogoare pestilențială, la o distanță mai largă de câtă ar fi-ncăput altădată mulțimea norodului la un mare praznic domnesc.

Primăria celebrei urbi istorice, voind să cinstească cu sfințenie regulamentele de salubritate publică, fără să indispuie pe alegători, cari țineau să nu fie deranjați în practica tradiției lor de a aduce prinosuri sfântului locaș, s-a pus pe gânduri: ce e de făcut cu biserica Vârzaru?...

După multe și mature dezbateri în consiliul comunal, primarul a înaintat ministerului o adresă, prin care cerea autorizație să dărâme biserica pentru cauză de salubritate publică. În alți termeni decât noi, firește, dar cu aceeași convingere, primarul arăta că bătrâna ruină, după afirmările oamenilor științei, poate deveni la un moment dat un izvor de mari primejdii, o calamitate, pentru populațiunea târgovișteană. Domnul primar termina, rugând cu profund respect pe onor minister să-i răspundă de urgență, până nu-nviază muștele albastre. Destul de urgent, peste vreo patru--cinci luni,

ministerul răspunde primarului că nu poate acorda autorizația cerută până când, conform legii, comisia monumentelor istorice nu va merge la fața locului și nu va face un raport asupra stării și importanței acelei biserici ruinate. În adevăr, iarăși urgent, un membru al comisiei primește ordin să meargă la fața locului și să constate dacă, din punctul de vedere al legii pentru conservarea monumentelor istorice, este admisibilă cererea primarului.

Însărcinatul ministerului caută o zi-ntreagă și nu găsește monumentul. Merge la primărie și-ntreabă:

– Mă rog, unde e biserica Vărzaru?

– Unde a fost..., vreți să ziceți.

–?...?

– A! am dărâmat-o!

Și de la primărie, îl conduc pe domnul comisar al monumentelor la locul unde se poate convinge singur că biserica Vărzaru a fost. În locul ruinei, o movilă gigantică de moloz și de cărămizi sparte.

– Bine, domnilor, pentru Dumnezeu și pentru memoria lui Matei Basarab! ce-ați făcut? cum v-a venit să dărâmați?

– Nu se mai putea, domnule! începeau căldurile și-nvia musca!

Solid clădeau bătrânii! Iată ce am aflat de la comisarul însuși, amicul meu, domnul Gabrielescu, arhitectul, care e dezolat de această împrejurare. Dărâmarea a fost dată pe seama unui întreprinzător s-o facă în schimbul materialului ce ar putea scoate de acolo. Zidăria însă era foarte solidă; a trebuit multă muncă pentru a o distruge. Tencuiala fiind fiartă de pe vremuri cu cărămida, cărămizile se spargeau mai des decât tencuiala, încât întreprinzătorul, văzând că n-are să se poată alege cu nimic, a părăsit lucrarea și astfel au mai rămas câteva părți neatinse, îngropate sub movila de dărâmături. Printre acestea, domnul Gabrielescu a găsit o cărămidă spartă în două cu o inscripție parte slovenește, parte românește. Inscripția a fost făcută cu un vârf de fier, un cui, pe cărămida crudă și apoi au pus-o la cuptor. Inscripția arată că biserica Vărzaru fusese clădită chiar pe vremea lui Matei Basarab și mastru fusese unul Dima. Domnul Gabrielescu observă că tot Dima îl chema și pe artistul care a zidit baia turcească din Iași a lui Vasile Lupu. Poate să fie același: în Târgoviște sunt două biserici, Stelea și Sf. Constantin, zidite de domnul Moldovei, desigur pe când era în bune relațiuni cu domnul Munteniei.

Am întâlnit alaltăieri pe domnul arhitect Gabrielescu; era revoltat de fapta d-lui primar. D-sa va înainta ministerului un raport energetic, în

care va cere să se pilduiască numaidecât fapta aceluși părinte denaturat al vechii capitale. Raportul va conchide la darea-n judecată a primarului pentru:

1. a i se aplica art. 352 și 353 din codul penal, privitoare la dărâmări prin samavolnicie; și

2. a se osândi la punerea lucrului dărâmat în starea dinaintea dărâmării.

– Domnule, i-am zis eu, pretențiile d-tale sunt absurde, fiindcă:

1. legea prevede reaua-voință, adică intenția de a face rău, prin urmare priceperea gravității faptului, și aci se vede lămurit că priceperea a fost nulă; și

2. mulți, chiar dintre d-voastră arhitecții restauratori de monumente istorice, nu se vor găsi să știe clădi la loc aceea ce, și mai ales cum, a clădit maisterul Dima.

Astfel, din cauză de salubritate publică pe de o parte, iar, pe de alta, pentru a nu contraria sentimentele de evlavie ale alegătorilor târgovișteni, deprinși să aducă prinosuri din inimă la vechea biserică Vărzaru, primarul local, – în loc să îngrijească a se curăța venerabila ruină și a o îngrați, iar apoi a pune strajă cu strașnică poruncă să rupă urechile oricărui cetățean, aibă și zece voturi la colegiul întâi, când l-a prinde că mai aduce prinosuri – primarul local, doritor de binele public, n-a mai avut răbdare să aștepte decizia comisiei și, scurt! a suprimat monumentul istoric.

Unde? unde să-și mai verse evlavia cetățenii târgovișteni?

Gion, istoricul capitalelor noastre! ce o să zică amicul meu Gion, când îi voi spune fapta primarului de Târgoviște? când îi voi zice:

– Gion, sais-tu, mon vieux coco, que Varzaro vient d'être rasé?

– Pas possib'! o să-mi răspundă el.

– Ma pa'o' d-honneu'! o să-i zic eu.

– Et par quel raseur? nom d'un Bassaraba! o să întrebe el.

– Par le maire de la bonne vieille capitale des Bassarabas mêmes! o să răspund eu.

– Allons donc! c'est bizarre autant qu'étrange! ...o să zică dânsul.

– Gion! știi tu, vechiul meu prieten, că Vărzaru e dărâmat până în temelii?

– Nu se poate!

– Pe onoare!

– Și de cine? Pe numele unui Basarab!

– De primarul bunei bătrâne capitala Basarabilor chiar.

Aida de! E bizar pe cât e de straniu!

Prof.dr. Cornel Mărculescu,

Școala Gimnazială „Dora Dalles” Bucșani

INTERVIU CU BIBLIOLOGUL VICTOR PETRESCU LA 80 DE ANI

1. Ați fost director al Bibliotecii Județene Dâmbovița timp de aproape patru decenii. Cum era percepută instituția atunci când ați preluat-o?

Din totdeauna am considerat biblioteca ca pe un templu al cunoașterii și înțelepciunii, care a teaurizat de-a lungul existenței umane, tot ce este mai frumos și mai util acesteia.

Lucrând în domeniul culturii din 1968 (ca inspector, iar din 1970 ca muzeograf, șef de secție literatură, nu mi-a fost greu să preiau prin concurs, conducerea bibliotecii în 1972, ea având titulatura de Bibliotecă Municipală, devenind la puțin timp (Decretul 703) Bibliotecă Județeană. Deși într-un oraș cu certe tradiții istorice și culturale, așezată într-un spațiu generos (scurarul Primăriei) ea nu mai corespundea necesităților ca spațiu, dotare, implicare în viața culturală a orașului sau pregătirea profesională și de cultură a personalului.

Au urmat anii anevoioși ai extinderii activităților, cei ai reorganizării și modernizării, începuți în 1974 prin mutarea într-un spațiu adecvat (localul fostei Prefecturi a județului, monument istoric). S-au creat secții și servicii noi, ceea ce a făcut să devenim o bibliotecă cu valențe științifice certe.

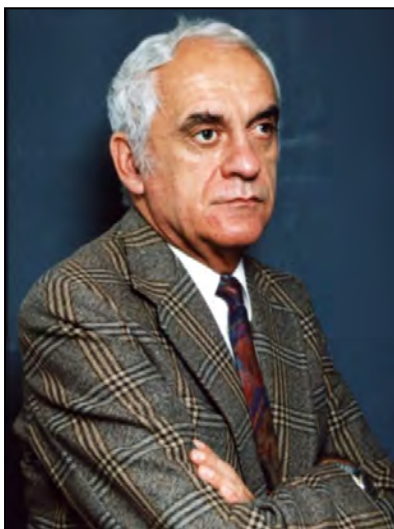
Ca multe biblioteci ale țării, am avut de suferit la cutremurul din 1977, clădirea fiind avariata. Au urmat anii consolidării, grei, anevoioși. Din 1986 ne-am mutat în actualul spațiu, neterminat și neadecvat pentru funcționarea unei biblioteci (inițial fiind conceput pentru muzeu). S-a reluat munca de la capăt.

Am făcut o trecere succintă în revistă a evoluției instituțional-organizațională a instituției, pentru a evidenția mutațiile survenite, care sunt

concordante cu cele ale societății românești din acea perioadă. Cu toate greutatea de ordin economic, politic sau social, progresul a fost, considerăm noi, evident răspunzând imperativelor diferitelor etape, precum și solicitărilor și intereselor utilizatorilor.

2. Cum ați defini dumneavoastră biblioteca în contextul actual în care se pune tot mai mult accentul pe digitizare și pe utilizarea noilor tehnologii de informare și documentare?

Biblioteca a aparținut și aparține în continuare comunității intrând, de-a lungul timpului, în tradiția culturală a popoarelor. Drumul cărții a fost strâns legat de cel al bibliotecii. Sintetizând acest parcurs, bibliologul Dan Simonescu, membru de onoare al Academiei Române, afirma „*Cartea și biblioteca sunt două noțiuni în perfectă armonie, care trăiesc bine una lângă alta, ba mai mult se completează în așa fel, încât una fără alta nu poate viețui... Cartea este mijlocul necesar de a trăi, o necesitate vitală pentru omul înzestrat cu pasiunea cunoașterii adevărului și a noului, pentru acel dotat cu simțul a tot ce este frumos în lume...*” (Cf. „Centenar Dan Simonescu. Contribuții la istoria culturii românești. Vol. îngrijit de Gheorghe Buluță și Victor Petrescu. Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2002, p. 15) Recunoscându-i-se importanța socială, în anul 1972, sub auspiciile UNESCO, se lansa „*Charta cărții*”, document esențial pentru fundamentarea unei politici culturale moderne. Acesta includea o serie de principii care sintetizau funcțiile cărții în societatea contemporană: fiecare are dreptul să citească, să beneficieze de binefacerile lecturii; cărțile

rămân instrumente esențiale ale conservării și difuzării cunoștințelor acumulate în lume; ele sunt indispensabile educației. „*Charta cărții*” recunoaște că bibliotecile sunt o importantă resursă națională, fiind privite prin prisma calității lor de serviciu public care „favorizează lectura”, care depozitează și răspândesc informații și cunoștințe din toate domeniile.

Ceea ce nu au putut anticipa redactorii „*Chartei*” au fost schimbările spectaculoase care au survenit în ceea ce privește destinul cărții și al bibliotecii, schimbări determinate, în primul rând, de modificările survenite în domeniul mijloacelor de comunicare care au dus la diminuarea importanței cuvântului scris. Același Dan Simonescu, cu multe decenii în urmă, afirma „... *Biblioteca viitorului ne introduce metode noi de difuzare a cărților și informare a cititorilor prin informatizarea și automatizarea diferitelor servicii. Bibliotecarul trebuie să fie pregătit din timp pentru schimbare, pentru «șocul viitorului»!*” (Ibidem, p. 17)

Tendința este una clară: indiferent de relația care va exista între industria procesării datelor și industria comunicațiilor, tehnologia ne va furniza noi și extinse capacități pentru mișcarea și distribuirea informației electronice în toate formele dintr-un loc în altul. Specialiștii văd în biblioteca viitorului o bază de date în care informațiile ocupă un spațiu foarte restrâns, sunt excelent indexate și accesibile la comanda oricărei persoane conectate la rețea. Sigur, la început, noile tehnologii vor fi folosite alături de metodele tradiționale de transmitere și asimilare a informațiilor. Esențială în această perioadă apare problema schimbării unor mentalități tradiționaliste care suferă de un anumit imobilism.

Statutul bibliotecilor și al bibliotecarilor se va modifica substanțial. Specialiștii își pun diverse întrebări, pornind chiar de la problema existenței bibliotecii acum, la începutul mileniului III. Dacă răspunsul este afirmativ, se nasc noi întrebări: va fi vorba de același tip de bibliotecă? Ce metode vor trebui aplicate pentru adaptarea profesioniștilor bibliotecii la impactul mijloacelor electronice?

Concluzionând afirmăm că bibliotecile trebuie „să constituie, să organizeze, prelucreze,

dezvolte și conserve în timp colecțiile de cărți, publicații, alte documente specifice și baze de date, pentru a facilita utilizarea acestora, în scop de informare, cercetare, educație sau recreere”, așa cum este stipulat în „*Legea bibliotecilor*” (2002), lege organică careia i s-a adus pe parcurs mici corecții.

3. Cum previzionați parcursul meseriei de bibliotecar în următoarea perioadă? Va fi o meserie pe cale de dispariție sau se va transforma în conformitate cu noile cerințe ale societății?

Bibliotecarul epocii noastre nu va fi scutit de impactul informatizării, anticipându-se schimbări importante în fizionomia sa funcțională. Bibliotecarul viitorului va fi (probabil) un specialist în informație. El va lucra de la un birou sau de acasă și se va adresa celor ce au nevoie de asistență în exploatarea surselor informaționale disponibile. „*A consulta pe bibliotecar*” va însemna a utiliza un terminal pentru a contacta un specialist în informație. Bibliotecarul va deveni un consultant cu o nouă cunoaștere asupra tehnicilor microelectronice și calculatoarelor. El va înceta să fie un intermediar între puterea culturii sau științei și exploatarea lor, nu mai trebuie să caute și să descopere documentația și informația pentru a o pune la dispoziția celui care o solicită.

Sunt însă și alte păreri care neagă, în anumite domenii, rolul bibliotecarului de mâine. De exemplu, se acreditează ideea că cercetarea literaturii (literature survey) în sensul sistematizării, identificării surselor bibliografice și al altor operațiuni similare, va trebui să intre nu în competența bibliotecarului, ci a inovatorilor/inventatorilor. Se sugerează schimbări în forma în care literatura este oferită, indexată, pentru a o face mai accesibilă cercetătorilor, apreciindu-se că aceasta ar trebui să fie identificată în funcție de informația în termenii nevoilor userului pentru puncte specifice din procesul inovației, mai degrabă decât de nevoia bibliotecarului, bibliograficianului sau a arhivistului.

Este cert că viitorul va duce la extinderea rețelelor computerizate de biblioteci. În condițiile

reducerii costurilor pentru comunicarea datelor va fi posibil pentru tot mai multe biblioteci de dimensiuni reduse să se racordeze la rețelele naționale și internaționale. *Biblioteca se va transforma într-un centru de informare.*

Un astfel de centru comunitar trebuie să reflecte interesele prezente sau posibile ale utilizatorilor ce trebuie luate în considerare, să cerceteze, semnaleze, descrie și difuzeze documente și informații în scopul constituirii unor baze de date care să faciliteze munca intelectuală nu doar la nivelul indivizilor, ci ca o formă de organizare a informării și documentării întregii comunități.

Știe cineva care sunt cerințele actuale pe plan global, național sau local? Se pot ele satisface? Sunt resurse economice, financiare, umane pentru a le îndeplini?

Întrebările și multe altele, așteaptă un răspuns care va influența favorabil sau nu și bibliotecile ca parte componentă a sistemului cultural-informațional. Eu personal sunt sceptic.

4. Cum vă imaginați biblioteca viitorului?

Bibliotecile s-au dezvoltat în timp parcurgând drumul de la spațiul închis, rezervat unor persoane, elite, către unul public din ce în ce mai necesar membrilor colectivităților, cu influențe benefice în structurile didactice, artistice, științifice, politico-administrative, sociale. Ele au fost printre primele astfel de spații publice, alături de școli, universități, muzee, instituții de spectacol, asociații culturale, mass-media.

Omenirea se află acum la o dezvoltare nemaîntâlnită a posibilităților societății informaționale și a cunoașterii. Considerăm că biblioteca își are rolul ei alături de celelalte instituții de documentare și informare, îmbinând în acest moment, informația în suport grafic pe care o deține (a deținut-o pe parcursul a sute de ani) cu cea electronică. Bibliotecarilor le revine rolul de a facilita utilizatorilor această trecere.

Este evident că lumea se schimbă, omul este din ce în ce mai grăbit, obligat, în același timp, să fie din ce în ce mai bine informat. Fiind presat de timp, el va cere să fie servit (informațional) rapid și eficient.

Statutul bibliotecilor și al bibliotecarilor se va modifica semnificativ. Se încearcă răspunsuri la

unele întrebări. Ce tip de bibliotecă vom avea? Ce metode vor trebui aplicate pentru adaptarea profesioniștilor bibliotecii la impactul mijloacelor electronice? Desigur, și la multe altele.

Desigur, întregul fenomen este unul complex, întrucât mutația la nivelul bibliotecilor, de la depozitarea de cărți la depozitarea computerizată va fi un proces lent și costisitor.

Nici bibliotecarul nu va fi scutit de impactul informatizării, fiind obligatorii schimbări importante în fizionomia sa funcțională.

5. Ce părere aveți despre sistemul de biblioteci din România? Mai este unul viabil sau ar trebui o regândire și la acest nivel?

Sistemul actual de biblioteci a fost statuat prin Legea 334/2002, lege organică a Parlamentului României, cu modificări sau completări ale unor articole (în 2006, 2009, 2010, 2011).

Este definit ca fiind format din „totalitatea bibliotecilor de drept public și din bibliotecile de drept privat care au activități specifice celor de drept public”, conceput ca „parte integrată a sistemului informațional național”, cu posibilitatea realizării unor „consorții sau alte forme de colaborare interbibliotecară în vederea achiziției în comun de documente specifice și a partajării diverselor tipuri de activități și de servicii de bibliotecă. Activitate cu rezultate slabe la noi, aproape insignifiante.

Este structurat în concordanță cu funcțiile și atributele fiecărui tip de bibliotecă în: Biblioteca Națională a României; Biblioteca Academiei Române; biblioteci universitare; biblioteci specializate; biblioteci publice; biblioteci școlare. Deși acționează după aceeași lege, ținând însă cont de specificitatea fiecăreia, din păcate nu putem vorbi de un sistem corespunzător din cauze obiective (lipsa dotării corespunzătoare, a fondurilor precare, insuficiente, calitatea personalului) dar și subiective (diverse programe folosite, lipsa posibilităților de interconectare și multe altele).

Și pe planul asocierii profesionale se manifestă o scindare după 1990, când bibliotecarii s-au grupat în asociații, după specificul fiecărei instituții, cu slabe rezultate în timp, în locul unei singure voci, puternice, care

să fie ascultată: Asociația Bibliotecarilor din Învățământ – România (A.B.Î.R.); Asociația Bibliotecarilor din Bibliotecile Publice din România (A.B.B.P.R.); Asociația Bibliotecarilor și Documentariștilor din România (A.B.D.R.); Federația Asociațiilor de Bibliotecari din România (F.A.B.R.) s-a încercat o perioadă, unirea acestora, cu rezultate neconvingătoare.

În acest context este necesară o regândire a sistemului actual, greu de realizat în zilele noastre, concordant cu cel din Uniunea Europeană, adaptat nevoilor utilizatorilor noștri.

6. Ce rol credeți că mai joacă biblioteca în viața oamenilor din România?

Biblioteca a aparținut și aparține în continuare comunității, intrând de-a lungul timpului, în tradiția culturală a popoarelor. Drumul cărții a fost strâns legat de cel al bibliotecii.

În etapa actuală a informatizării și globalizării societății umane, când asistăm la o veritabilă explozie informațională, rolul bibliotecilor sporește, ca o condiție a dezvoltării unei societăți moderne, care aduce un nou tip de cultură, de comunicare implicând și o relevanță dinamică a limbajului informatic.

De fapt, acestea sunt dintre cele mai vechi instituții de cultură care alături de muzee și de cele ale artei spectacolului, au fost create din necesitatea de a tezauriza și a transmite în timp cât mai multe informații despre evoluția umanității. Suportul pe care au fost păstrate informațiile, în varii domenii, a evoluat și el de la tăblițele de lut la papirus, pergament, manuscrise, tipărituri și până la cele recente: floppy disk, înregistrare video și CD-ROM.

Definiția dată de UNESCO, în 1994, specifică: „Biblioteca publică este un instrument esențial pentru educația permanentă, pentru luarea unor decizii în mod independent și pentru dezvoltarea culturală a individului și a unor grupuri sociale...”. Ca parte componentă a sistemului, ca și a subsistemului cultural, instituția bibliotecară trebuie să-și direcționeze activitatea în așa fel încât ea să mențină permanent un echilibru între stabilitate și dinamism, între modalitățile clasice și cele moderne de interacțiune, între funcția tradițională și tendințele novatoare.

Acesta aparține informaticii și este clar că cel care va pierde „trenul” va fi departe de dezvoltare și emancipare. Biblioteca rămâne, după părerea noastră, o instituție viabilă încă și în acest al treilea mileniu. Desigur, ea va arăta cu totul altfel, fiind imperativă recuperarea eficientă și rapidă a rămânerilor în urmă din acest domeniu ce presupune eforturi considerabile, atât financiare, cât și profesionale sau manageriale. Cu toate greutățile, din momentul în care va fi construit, sistemul informațional național (care din păcate este în fază incipientă, puțin operațional) își va dovedi eficiența

Este evident că lumea se schimbă, omul este din ce în ce mai grăbit, obligat în același timp, să fie din ce în ce mai bine informat. Fiind presat de timp, el va cere să fie servit (informațional) rapid și eficient. De aceea, vechile formule devin greoaie și perimate. Sunt numeroase semnale ale decăderii instituțiilor tradiționale ale tiparului: edituri care sunt închise sau înglobate în conglomerate de comunicație; prețurile cărților cresc în permanență; spațiile de depozitare ale bibliotecilor fac față din ce în ce mai greu solicitărilor; sistemul de identificare a informației este greoi și necesită timp (care este foarte prețios). Deci, schimbări structurale sunt de așteptat și în domeniul bibliotecii și al bibliotecarului, ele pornind de la ultima revoluție informațională.

7. Care este cea mai frumoasă amintire din cariera dumneavoastră?

Privind retrospectiv cariera mea de peste patru decenii în slujba bibliotecii, îmi dau seama că am avut parte de situații plăcute sau mai puțin plăcute, cele plăcute fiind totuși preponderente. Sentimentul că ești util celor din colectivitate, că ai reușit în demersul făcut, îndeamnă la o responsabilitate sporită. Două au fost totuși situații deosebite. Prima a fost participarea la Congresul de Bibliofilie și Ex-Libris din Polonia (1973), desfășurat la Cracovia și Varșovia. Prin contactul cu iubitori ai cărții din întreaga lume, prin vizitele la locuri istorice, muzee și biblioteci poloneze mi s-a întărit viziunea despre marile momente ale cărții, bibliotecilor ca purtătoare ale

spiritualității europene. Expoziția de incunabile organizată la Cracovia cu ocazia Congresului, prezentată de episcopul de atunci al Cracoviei, *Karol Wojtyła*, viitorul papă Paul al II-lea, a fost un eveniment deosebit.

Cea de a doua, cu implicare directă timp de peste două decenii, a fost înființarea Bibliotecii Târgoviște la Chișinău, ca filială a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” Chișinău și a Bibliotecii Județene „I.H. Rădulescu” (în 1995), actul de înființare semnându-l în cadru festiv, în prezența reprezentanților administrației celor două localități.

Se răspundea necesităților din ce în ce mai mari de informare, documentare și studiu în grafia latină, a cetățenilor Republicii Moldova, concordante cu evenimentele majore petrecute după 1990.

La inaugurare (31 august 1995), Ministrul Culturii din Republica Moldova, Mihail Gheorghe Ciubotariu, sublinia importanța evenimentului în procesul de integrare culturală a celor două spații românești: „Țin să mulțumesc din inimă confrăților noștri, care, în momentele grele în care ne aflăm, când ne lipsește și cartea, iar în Basarabia nu avem mai mult de 6 procente carte românească, ne-au sprijinit cu aceste daruri care vor fi un monument în inimile noastre și unul de foarte lungă durată. Căci o carte trăiește atât cât trăiește omenirea”.

8. A existat vreun moment în care ați fost tentat să renunțați la această profesie?

Bineînțeles. Fiind din fire o persoană tenace, optimistă în general, am depășit aceste momente cu tact și înțelepciune, dar mai ales cu sprijinul celor din jur (familie, oameni de decizie, colegi) care au înțeles noblețea demersului în slujba culturii dâmbovițene.

Au fost situații deosebite și nu puține. Una dintre acestea a fost, de exemplu, cel al cutremurului din 1977, cu avarierea clădirii (fosta Prefectură, monument istoric), consolidarea și refacerea ei, evacuarea fondurilor de carte, a mobilierului, și reorganizarea ce a urmat. A necesitat multă muncă, solidaritate, abnegație. La fel au stat lucrurile și în 1986, prin mutarea intempestivă în sediul actual (care era în

construcție), neadecvat funcționalității de bibliotecă. Totul a fost luat de la capăt.

Acestora li s-au adăugat o serie de alte probleme, momente tensionate ale activității cotidiene, specifice managementului curent. Ele vor face probabil, cândva subiectul unor mărturisiri scrise.

9. Ce ați dori să le transmiteți cititorilor revistei „Curier. Revistă de bibliologie și cultură”?

Ca fondator al revistei, cu aproape 27 de ani în urmă, în numărul aniversar, dedicat celor 25 de ani de la apariție (2019) am inserat câteva rânduri evenimentului, pe care le redau mai jos:

„Cu 25 de ani în urmă, în toamna lui 1994, hotărăm să edităm, cu mijloace modeste, un buletin biblioteconomic intitulat „Curier”. Se dorea să fie un „curier” pentru cunoașterea preocupărilor, a sistemului de bibliotecă al județului Dâmbovița, în mediul nostru cultural, dar și al țării. Având o periodicitate rezonabilă (semestrială) este relevant faptul că am asigurat o apariție neîntreruptă, pe parcursul a 5 luștri.

Datorită calității activității, a colaboratorilor, începând din anul 2000, el a devenit „Curier. Revistă de cultură și bibliologie”. Ce se urmărea de fapt? O îmbogățire continuă, teoretică și practică, a zestrei spirituale a Târgoviștei, a județului Dâmbovița în domeniu, a preocupărilor în timp, creionând astfel o viitoare istorie a cărții și bibliotecii. De asemenea, reliefa trecutul și prezentul, a unor personalități care au îmbogățit spiritualitatea acestor plaiuri încărcate de istorie și prin ea pe cea românească.

Aflată în contact cu nume importante ale bibliologiei românești, cu scriitori, cercetători ai fenomenului cultural la nivel național, dar și local, biblioteca și revista sa au devenit în timp, o oază de lumină, iradiind profesionalism, competență, devotament.

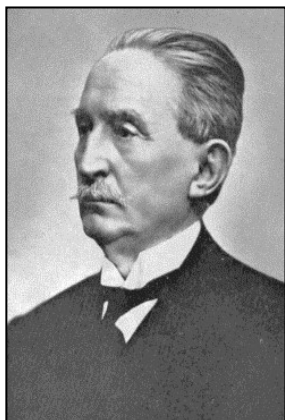
Tuturor, dar în mod special celor ce au alcătuit în acești ani colegiul redacțional, cuvenitele mulțumiri și grațitudinea noastră!

Prof. univ. dr. Agnes Terezia Erich

REMEMBER

IOAN BIANU

Creator al școlii românești de biblioteconomie și bibliografie

Se naște la 8 septembrie 1856 în comuna Făget, Județul Alba. Studiază în Blaj, oraș denumit „Mica Romă” (Liceul confesional greco-catolic „Sfântul Vasile”). L-a avut ca îndrumător pe Timotei Cipariu, stând în gazdă la profesorul său, Ioan Micu Moldovan, apoi la București. Student încă,

lucrează la Biblioteca Centrală a Statului dar și la Biblioteca Academiei Române ca bibliotecar-arhivist, din 1879 și după absolvirea facultății. Sprijinit de Alexandru Odobescu și Bogdan Petriceicu Hașdeu, August Treboniu Laurian, Titu Maiorescu, obține după 1880 o bursă de studii în Italia și Franța, unde se specializează în științele filologice. Contactul cu marile biblioteci ale Europei, împreună cu pasiunea sa de paleograf îi determină cariera științifică.

Despre această perioadă își amintea: „Fiind bibliotecar al Academiei de la 1879, m-am interesat în mod statornic de organizarea acestor așezăminte, de lucru științific și-n afară de informațiile culese din cărți speciale și din reviste – am vizitat numeroase biblioteci în călătoriile mele făcute de la anul 1881 încoace, în multe capitale și orașe, de la Moscova până la Oxford și de la Neapol până la Hamburg”. Urmează studii de filologie romanică la Paris, Madrid, Milano.

Profesor de limba și literatura română la Liceul „Sfântul Sava”, apoi înființează și conduce Catedra de Istoria literaturii române a Facultății de Litere și Filosofie a Universității București. În 1884 devine directorul Bibliotecii Academiei Române pe care o conduce până la dispariția sa (1935). Reușește să construiască prima clădire a bibliotecii.

După decenii de căutări și experiențe în organizarea diferitelor tipuri de biblioteci, aduce în știința cărții românești, pentru prima dată, o *concepție biblioteconomică clară*, bazată pe redefinirea structurală a bibliotecii însăși. Constituie o *bibliotecă* din fondul eterogen al primelor donații ale membrilor Academiei Române. Elaborează și pune în aplicare, de la 30 martie 1884, un *Regulament pentru Biblioteca Academiei*, care definește cadrul organizatoric general al acestei instituții și liniile de perspectivă ale evoluției sale. Dezvoltă cu pricepere organizarea bibliotecii, în anii 1903 și 1905, odată cu creșterea vertiginoasă a colecțiilor, operează marea separare biblioteconomică a cărților de periodice. Adoptă din mers (în 1903) așezarea pe formate. Introduce în 1908 sistemul de clasificare Otto Harwig (al Bibliotecii Universității din Halle), dar nu ezită ca, în 1915, să renunțe la acest sistem în favoarea Clasificării Zecimale Universale, la recomandarea lui Al. Sadi-Ionescu. Elaborează în 1895, un amplu plan al *bibliografiei naționale retrospective* care urma să cuprindă: *bibliografia cărții românești*, din perioada veche (1508 – 1830); din perioada modernă (de după 1830); a cărților străine referitoare la români; *bibliografia periodicelor* (a titlurilor și analitică a articolelor din periodice) și *bibliografia manuscriselor și documentelor*.

Desigur, dintre lucrări se distinge „*Bibliografia românească veche*”, în patru volume (1903 – 1944) „care cuprinde o icoană completă a tot ce s-a tipărit în țările românești sau de români în alte țări, între 1508 – 1830” (cf. Dimitrie Macrea „*Lingviști și filologi români*”, București, Ed. Științifică, 1959). Printre colaboratorii săi, de prestigiu: Nerva Hodoș, Ilarie Chendi, Dan Simonescu.

Alte valoroase lucrări: „*Catalogul manuscriptelor românești*” în trei volume (1907 – 1933); „*Publicațiile periodice românești*”, „*Despre cultura și literatura românească în secolul al XIX*

-lea”; editarea poeziilor lui Vasile Alecsandri”, ș.a.

O bogată activitate academică: membru corespondent (1887), titular (1902); secretar general (1927) apoi președinte (1929) și vicepreședinte (1932 – 1935). Discursul său de recepție îl dedică limbii române și bisericii neamului: „Despre traducerea limbii românești în biserica românilor”. Afirma că: „Un mare dar de la Dumnezeu este acea calitate a neamului nostru care este înțelepciunea, cumpătul. Acest cumpăt și această înțelepciune s-au manifestat întotdeauna atât în dezvoltarea noastră culturală și literară, cât și în cea politică” [Oare!!n.n.].

Organizează, în 1924, la București primul Congres național al bibliotecarilor, care a avut ca urmare crearea, la 15 septembrie 1924, a primei Asociații a Bibliotecarilor din România, al cărei

președinte perpetuu a devenit. Participă la „Congres International des bibliothecaires et des amis du livres” (Praga, 1926) cu comunicarea „*Les bibliothèques de Roumanie*”

La încetarea sa din viață (13 februarie 1935) Academia Română, prin președintele său, Ludovic Mrazec sublinia: „*El a știut să păstreze intacte tradiția ei [a Academiei s.n.], moștenire lăsată de predecesorii noștri mari; știa să păstreze neștirbită autoritatea și prestigiul ei cu toate vicisitudinile grele din ultimele decenii. Pierderea lui Bianu este una din cele mai mari și în orice caz cea mai dureroasă ce a suferit vreodată Academia Română*”.

Din volumul: **Gheorghe Buluță, Victor Petrescu** „*Galeria bibliologilor români: portrete*”. Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2003, p. 27

GABRIEL ȘTREMPEL

Cărturar și slujitor al cărții, de excepție

Istoricul, filologul, bibliograful, editorul Gabriel Ștrempele și, nu în ultimul rând, continuatorul marilor cititori ce au contribuit la îmbogățirea patrimoniului spiritual al românilor, și-a dedicat peste șase decenii trăindu-l în cea mai prestigioasă bibliotecă a nației, Biblioteca Academiei Române, pe care a și

condus-o o mare perioadă de timp, în calitate de director adjunct (1975-1993) și director general (1994-2004).

Născut pe meleagurile Sătmăruului (comuna Pomi) la 8 septembrie 1926 este elev al Liceului «Mihai Eminescu» din Satu Mare, apoi refugiat din Ardealul de Nord, își continuă studiile liceale la Pitești. Urmează Facultatea de Istorie a Universității din București (1947-1951) obținând apoi titlul de doctor în istorie al Universității din Cluj (1967).

Din 1950, timp de peste cinci decenii, existența sa se confundă cu cea a Bibliotecii Academiei Române, unde a îndeplinit diferite funcții, până la cea de manager general (bibliotecar ajutor, bibliotecar principal, paleograf principal, șef de serviciu, cercetător principal, director adjunct (din 1975), director general (1994-2004). A apărut cu tenacitate zestrea

culturii scrise (cărți, manuscrise), celelalte colecții ale bibliotecii, în special cele referitoare la marea cultură medievală, în ani nu tocmai favorabili unui asemenea demers.

Activitatea sa științifică a scos la iveală lucrări de referință bazate pe o remarcabilă documentație: „**Copiști de manuscrise românești până la 1800**” (1959), teză de doctorat, ce prezintă argumentat, acribic, istoricul scrisului în Țările Române, circulația manuscriselor, analizând caracteristicile caligrafiei, costurile copierii și alte aspecte sociale, culturale, legate de dezvoltarea fenomenului. Apoi „**Catalogul manuscriselor românești**” Vol. I-IV (1978-1992); „**Bibliografia românească modernă: 1831-1918**” Vol. I-IV (1984-1996). De asemenea, a publicat volume dedicate lui Antim Ivireanul, Ion Neculce, Nicolae Costin, Axinte Uricariul, Grigore Ureche, Miron Costin, Ianache Văcărescu.

Sute de articole publicate (de la debutul din 1953, în „Viața capitalei”) printre altele în reviste ca: „Studii și cercetări de bibliologie”; „Luceafărul”; „Revista bibliotecilor”; „Româno-slavica”; „Buletinul monumentelor istorice”; „Manuscriptum”; „Magazin istoric”, „Secolul XX”; „Biserica Ortodoxă Română”; „Revue Roumaine”; „Buletinul Societății de Științe Filologice”, „Academica” etc., ne dau viziunea globală a operei sale, impresionantă prin dimensiune și forță documentară.

Dintre acestea, amintim pe cele dedicate manuscri-selor (*Fondul de manuscrise românești al Bibliotecii Academiei: Manuscrise românești aflate la Leningrad și Kiev*), operei lui Antim Ivireanul (*Un cronograf ilustrat atribuit mitropolitului Antim Ivireanul*). Altele se referă la secvențe din istoria Academiei Române (*Cabinetul de manuscrise, documente și cărți rare; Activitatea editorială a Academiei Române între anii 1868 și 1948*). În calitate de cercetător al istoriei culturii scrise publică pagini privitoare la romanul popular în colecțiile de manuscrise ale Bibliotecii Academiei și „Miniaturi și colecții de manuscrise grecești ale Bibliotecii Academiei”. Însemnate sunt, de asemenea, și studiile despre Ioan Bianu și etapele de dezvoltare a B.A.R. („Ion Bianu 1856-1935”; „Biblioteca Academiei Române în viața lui Ion Bianu”; „Întemeierea și începuturile Bibliotecii Academiei Române”; „Din istoricul Bibliotecii Academiei Române”).

Ca manager al prestigioasei instituții, în tradiția predecesorilor săi, în special a lui Ioan Bianu, depune o laborioasă activitate în direcția întocmirii de bibliografii pentru cartea românească indispensabile oricărei culturi, a elaborării lucrărilor de referință pentru publicațiile periodice românești și în mod deosebit a conservării celui mai bogat fond de manuscrise și carte existent în spațiul românesc, la care a contribuit în timp floarea intelectualității noastre.

De numele său se leagă și perioada construirii noii clădiri a Bibliotecii Academiei Române (1993-2003). Totodată, ca profesor mulți ani la Facultatea de Litere a Universității din București, a contribuit la formarea a numeroase generații de specialiști în bibliologie.

Pentru această viață închinată cărții și edificiului ei, biblioteca, în 1993 este ales membru de onoare al Academiei Române. De asemenea, este membru al Uniunii Scriitorilor, membru de onoare al Societății Numismatice Române, al American Biographical Institute, al altor instituții prestigioase din țară și străinătate.

Dintre numeroasele premii științifice enumerăm: premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române (1976), al revistei „Manuscriptum” (1972), cel al Uniunii Scriitorilor (1999), Premiul Național al Ministerului Culturii (2001) sau Premiul de Excelență al Asociației Române pentru Patrimoniul (2005).

Ca o recunoaștere a strădaniilor sale este distins cu titluri de cetățean de onoare (comuna natală Pomi, orașele Râmnicu-Vâlcea și Satu Mare), alte premii, diplome, decorații (Ordinul „Steaua României” în grad de ofițer, Ordinul

Meritul Cultural, clasa a II-a, Medalia Muncii, Medalia „Mihai Eminescu”).

De asemenea, pe 8 septembrie 2006, la împlinirea celor opt decenii de viață este sărbătorit de Academia Română. Au participat conducerea acestui distins for științific, alături de prietenii săi de o viață, specialiști ai bibliologiei românești, cadre didactice universitare, studenți, scriitori, ziariști, reprezentanți ai mass-mediei. A fost lansat volumul „Gabriel Ștrempel la 80 de ani... O viață închinată cărții”, editat, spre onoarea lor, de Muzeul din Satu Mare. La acesta și-au adus contribuția personalității de seamă ale spiritualității noastre: Bartolomeu Valeriu Anania, Mitropolit al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului; Casian, Episcopul Dunării de Jos, acad. Virgil Cândea; acad. Dinu Giurăscu; acad. Gheorghe Mihăilă, acad. Răzvan Theodorescu; acad. Ștefan Ștefănescu, precum și numeroși cercetători, cadre didactice din diferite centre culturale ale țării, colegi ai sărbătoritului din cadrul Bibliotecii Academiei Române. Volumul cuprinde numeroase contribuții originale referitoare la diferite aspecte ale literaturii noastre vechi, ceea ce îi sporește valoarea științifică.

Caracterizându-i opera și existența în beneficiul spiritualității române, Dan Zamfirescu sublinia că „pentru cultura română, pentru știința românească, prezența pe scaunul lui Ioan Bianu a lui Gabriel Ștrempel, ca și îndelungata sa veghe în secția de manuscrise, au fost o binecuvântare... căci suprema realizare a celui ce-și poate contempla cu conștiința împăcată drumul străbătut până acum rămâne totuși modul în care a știut să țină în funcție această uzină centrală a spiritului românesc, într-un timp în care se distruge sau se înstrăinează, dar în care culturii îi revine din nou misiunea de a salva și a face să renască întreaga națiune românească”.

La venerabila vârstă, afirma că „volumele omagiale nu se alcătuiesc la tinerețe, când entuziasmul clocotește, gata să erupă, în inimile oamenilor. Acestea sunt apanajul senectuții, când lumina zilelor se înclină spre apus, iar apusul este preludiul întunericului veșnic. Așa prezentându-se lucrurile, nu este greu de străbătut sufletul celui omagiat. Bucuria și mândria că viața și realizările lui sunt recunoscute și subliniate de contemporani sunt sensibil umbrite de gândul sfârșitului de spectacol”.

Din volumul: **Victor Petrescu** „*Portretistică literară: De la Heliade încoace*”. Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2016, p. 166-170

TABLETĂ DE SCRITOR

ISTORIA CELOR MARI / ISTORIA CELOR MICI

Când este celebrat un oraș, mai ales în ocazii festive, toată lumea vorbește despre trecutul lui glorios și despre personalități. Despre cei din manualele de istorie, din monografiile și albume, despre cei care dau nume de bulevarde și piețe,

despre cei care au statui în scuaruri.

Dar cei mici? Cei ale căror cruci au putrezit demult în cimitire și ele dispărute?

Acest text propune un exercițiu de imaginație, pornind de la reperele reale din *Istoria României în date* (Editura Enciclopedică, 2010) având ca țintă un oraș. Pe care îl urmărim de la atestare încoace.

Cine se plimbă azi prin tihnită Târgoviște are impresia unui loc pașnic, sigur, unde timpul curge lent și nimic spectaculos nu se întâmplă. Un orașel de provincie ca multe altele.

Dar aceasta era capitala Țării Române înainte ca orașul Craiova, ulterior considerat drept al doilea oraș ca importanță în Valahia, să fi fost atestat documentar. E drept, devenise capitală după Curtea de Argeș și Câmpulung, dar în 1442 era Cetate de Scaun.

Erau vremuri frământate în care domnii se schimbau des și nicio dinastie nu apuca să se configureze. Bebelele curgeau, și nu atât dinspre turci, cât dinspre partidele sau familiile boierești care aduceau și apoi alungau cam un domn la doi-trei ani, cerând ajutor de la străini.

Evul Mediu era obișnuit cu scenele horror. Așa că târgoviștenii din secolul al XV-lea aveau parte de grozăvii. În 1459, de exemplu, din porunca lui Vlad Țepeș sunt arși de vii 300 de băieți din Brașov și Țara Bârsei, care spre

nenorocirea lor se aflau în Țara Românească. Asta ca represalii legate de niște interese comerciale aducătoare de venit domniei.

Nu era primul episod sângeros trăit de oraș. Ce vor fi simțit oamenii locului, târgoveți, țărani, țârcovnici de biserici, călugări ori slugi de la Curte, în 1447, când invadea cetatea de scaun soldătimea lui Iancu de Hunedoara? Acest creștin tocmai ce îi omorâse în satul Bălteni pe Vlad zis Dracul și pe fiul său Mircea, bănuți de sentimente (sau interese) pro-turce.

Iancu se instalează pentru scurtă vreme în oraș, se autoproclamă „prin mila lui Dumnezeu, voievodul părților transalpine”, dar nu zăbovește mult. Astăzi am spune că era un prim pas pentru unire, așa cum am fost educați să credem că românii „visau de veacuri”.

Numai că atunci nu se gândea așa. Era vorba despre campanii punitive ori de interese de moment. Drept care Iancu îl pune domn pe Vladislav al II-lea și pleacă.

În confruntările dintre Ștefan cel mare și turcii, cu domni care vor sau nu să supună Porții, Ștefan cel Mare intervine **manu militari** în țara Românească de mai multe ori. În 1470 vine asupra lui Radu cel Frumos, pustiește Brăila, dar nu merge până la cetatea de scaun. În 1473 îl alungă pe Radu, pus la loc de turci și îl pune domn pe Basarab Laiotă cel Bătrân, dar fără să intre în Târgoviște. În 1476 revine ca să-l alunge pe fostul protejat. Care între timp fusese pus pe fugă, după ce Vlad Țepeș, însoțit de ajutoare din Transilvania, cucerise orașul Târgoviște, se înscăunase domn în noiembrie, și fusese alungat de turci care îl reinstalaseră pe Laiotă. În 1477 Ștefan cel Mare îl răstoarnă de la domnie și îl aduce pe scaun pe Basarab cel Tânăr, Țepeluș. Pe care îl va îndepărta în 1480, dar tot fără a intra în capitală.

Chiar dacă nu toate vărsările de sânge au loc mai departe, veștile despre iminente cuceriri trebuie să-i fi îngrozit pe târgovișteni.

Să ne punem în locul lor. Habar n-au ei că Vlad Țepeș, lancu de Hunedoara și Ștefan cel Mare vor fi eroi ai neamului, vor deveni nume de bulevarde și modele de statui.

Ei știu că vin asupra-le unii sau alții despre care văd că vin cu sabia și alungă domni pe care nu i-au pus ei. Care domni le aduc doar biruri, oști care pradă și incendiază. E drept că domni mai ridică biserici și miluiesc mănăstiri, dar și pe boierii cu care se au (sau vor să se aibă) bine.

Se mai plătesc, de la domnie, tipărirea unor cărți, un *Octoih*, un *Liturghier*, o icoană... Dar ce știe sârmanul locuitor care le plătește de fapt, despre acestea? El oricum e analfabet, c așa cei mai mulți dintre boieri, de fapt.

Pentru el Ștefan nu e ca pentru noi, „cel Mare”, e un stăpân care vine din Moldova cu orgie și îi ia domnului alungat avuția și chiar și femeile. Pe una „și-o făcu sieși doamnă”. Mai contează că e creștin? Dar nu asta era grija omului de rând. Acesta se ascundea unde putea e năvală, se întorcea și asista la îngropăciunile care urmau dregea ce se putea după prăpăd și își urma viața. Până la nenorocirea următoare. Care venea de obicei tot de la ai lui, mai ales după ce intră cu adevărat în scenă boierii Craiovești, neam turbulent, profitor de putere, lacom și uneltitor, care saltă și răstoarnă vreo duzină de domnitori exedându-i pe turci cu plângeri, instigări și cereri de suport militar.

Boierii nu știu nici ei ce e mai oportun. Ba să nu se supună turcilor, ba să accepte suzeranitatea. În vremea lui Mircea Ciobanul (la jumătatea secolului al XVI-lea) cei mai mulți vor rezistență, Domnul dimpotrivă. Așa că execută vreo 200, câți nu apucă să pribegească spre Brașov - orașul - refugiu tradițional. Alte scene horror pentru oraș, nu știm cu ce consecințe pentru cei care nu depindeau de familiile boierești.

Mai trece o vreme de la măcel și Petru Cercel reclădește și extinde Curtea Domnească (1583-1585). Tot el ridică și o mare biserică-paraclis. Iată și ceva pașnic și constructiv. Dar asta nu înseamnă că toate

merg bine. Gusturile „pro-europene” ale domnului irită boierimea conservatoare.

Nu trec nici cincizeci de ani (adică, dacă ne raportăm la scara istoriei, cât a durat regimul comunist în România, dar o viață de om pentru Evul Mediu) și vine cu oaste, din Transilvania, alt creștin, Gabriel Bathori. Soldații lui jefuiesc și ard totul în cale, ocupă Târgoviștea și îl pun pe fugă pe Radu Șerban.

Suntem în 1611, Mihai Viteazul creează un precedent, așa că noul venit unește Valahia cu Transilvania. Numai că Poarta nu-l recunoaște, așa că vine la tron Radu Mihnea. Nu sosește nici el pașnic. Asta se întâmplă în martie, dar nu apucă orașenii să se liniștească, și, în luna mai, tot cu armată, Radu Șerban îl alungă. În iunie vin turcii și îl pun la loc pe Radu Mihnea.

Să ne închipuim ce însemnau aceste mișcări de trupe pentru localnici care se convinseseră deja că „schimbarea domnilor e bucuria nebunilor”.

Manualele de istorie (cel puțin pe vremea generației mele n.a.) prezintă lungile domnii concomitente ale lui Vasile Lupu și Matei Basarab mai curând idilic. Construcții de biserici, cultură religioasă, relativă prosperitate.

Istoria României în date moderează idila, cu proba faptelor. Domnului de la Iași vrea să-și instaleze fiul pe „moșia” celui de la Târgoviște. După ce îi obține mazălirea (ceea ce trebuie să-i fi costat nu puțin pe contribuabilii moldoveni) se răzgândește și vrea să fie domn peste ambele țări. Dar nu venise vremea lui Cuza. Nici Matei Basarab nu stă cu mâinile în sân. Drept care, în noiembrie 1639 românii din Moldova, atacatorii celor din sud, sunt înfrânți de românii din Muntenia. Restaurația îi costă pe valahi altă creștere de dări către turci. Pagube de ambele părți.

Cei doi domni români în marea Istorie ca niște binefăcători. Cei care suportă costurile în vieți și bani nici nu sunt luați în calcul. Turcii rămân în istorie ca sursa tuturor necazurilor, dar se aleg cu profit neplanificat.

E adevărat că domniile celor doi sunt culturale. Sub Matei Basarab iau ființă două tipografii, una la Câmpulung și una la Craiova, de atunci datează câteva frumoase cărți manuscrise cu miniaturi (aflate azi la Viena și

Paris) dar asta nu-i impresionează pe dorobanți și pe seimenii, domnitorului, care se răscoală și îi cer „demisia”. Și, cum ieșise din Târgoviște până la Argeș, trei zile nu-l lasă să intre în oraș. Îl suspendă, adică.

Cum târgoviștenii, nici boieri, nici simpli, nu știu să scrie și nici hârtie nu au, nu avem memorii din care să aflăm ce gândeau ei despre evenimente. Probabil că le și era indiferent dacă dările plătite mergeau la turci sau la creștini.

În fine, din 1659 capitala se mută la București. Poate pentru faima orașului să fi fost o pierdere, dar pentru sănătatea, liniștea și siguranța locuitorilor (chiar dacă probabil că nu știau), era o binefacere. După atâtea măceluri, invazii frățești și păgâne, orașul nu mai apare des în cronologia românească. Vor fi fost epidemii, incendii, cutremure, dar ele făceau oricum parte din existență.

Marea Istorie se consumă acum în altă parte. E drept că în agitatul an 1821 mai are loc un asasinat care încheie Evul Mediu întârziat în care trăiau românii. Arestat la Târgoviște, Tudor Vladimirescu este ucis, dar nu chiar în oraș. Ce simțeau-credeau locuitorii, nu știm. Boierii, care fugiseră de „zaveră”, răsufiau ușurați.

De acum înainte fosta capitală trăiește ca oricare alt oraș de provincie. Revoluția din 1848 n-o atinge, dar schimbările din secolul al XIX-lea sunt aceleași ca în alte așezări. Se dezvoltă comerțul, învățământul, vin medici, se formează biblioteci, se ridică o burghezie dornică de progres, apar case elegante în stil european, iluminat public, viață modernă. Târgoviște ia exemplul de la capitală. Traversează trecerea de la Principat la regat, supraviețuiește cu bine, grație lipsei de însemnătate, celor două războaie mondiale, se transformă, ca orice altă urbe, în cei 50 de ani de comunism. Clădirilor Belle Epoque li se adaugă - substituie blocurile cu zece etaje, se înființează industrii locale se schimbă numărul și compoziția socială a populației. Pare că nimic spectaculos nu se mai poate întâmpla.

În 1984 orașul mai trăiește, fără să știe, un episod sângeros. Tribunalul Militar condamnă la moarte un grup din conducerea unei întreprinderi din industria alimentară. Furaseră, în acele

vremuri de mare penurie, niște came. Nu apar amănunte în sursele consultate, așadar nu știm câți oameni au fost împușcați.

Dar asemenea lucruri nu erau publice. Condamnarea era pentru „subminarea economiei naționale”. Până în 1989 nu s-a mai întâmplat nimic dramatic în istoria mare. Atunci, însă orașul a revenit în atenția întregii țări.

Ca în vremurile de demult, nu un domn, ci un președinte (ce e drept înzestrat cu însemne ca și cele domnești) este răzbunat Nicolae Ceaușescu și soția lui, Elena, nu apucă să fugă la Brașov, după tradiție (și oricum nu mai folosea la nimic) ci, în mod inexplicabil, la Târgoviște. Aici îi ajunge mâna Revoluției, sunt arestați, ținuți din 22 până în 25 decembrie într-o unitate militară, judecați de un tribunal ad-hoc și împușcați. Între alte acuzații figura și aceea de „subminare a economiei naționale” pentru care fuseseră executați anonimii din 1984. Ironia soartei...

„Domnise” 24 de ani, cu doi ani mai mult decât Matei Basarab (una dintre cele mai lungi domnii la români) și nici „șeimenii” lui nu erau mulțumiți.

A fost, probabil, ultimul act istoric de asemenea factură din istoria orașului.

Câte subiecte de romane istorice!

Câte reconstituiri epice ar putea inspira acest orașel care a văzut atâtea evenimente tragice.

Nu știm, în lipsa documentelor, ce gândeau-simțeau cei mici despre toate acele întâmplări. Dar am putea afla (încă) prin anchetă jurnalistică, publicată apoi, cum au văzut evenimentele de acum un sfert de secol târgovișteni din diverse categorii sociale care au trăit fuga, procesul și execuția Ceaușeștilor și tot ce a urmat.

Consemnarea lor ar fi un document de arhivă locală pentru viitoare cercetări ale altor generații, în trecutul devenit istorie și în prezentul care va fi devenit trecut.

Sultana Craia

Din volumul: **Victor Petrescu, Mihai Stan** „Târgoviște: ore astrale ale cetății: (analecte)”. Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2017, p. 635-639.

TINERE CONDEIE

STELUȚA DIN MAREA MOARTĂ

Steluța din Marea Moartă

De câte ori mă înec în a mea mare de sare, de atâtea ori strălucește soarele prin mare, și am salvarea pe cerul meu pe care nu l-am văzut atât de înălțător, ce-mi arată un nou început.

Nu puteam să văd nimic de umbra valurilor reci, care într-un abis mă duceau și nu puteai să treci mai departe către o rază de speranță vie, unde toate mările-s umplute cu poezie.

Cât de mult să plângi într-o mare de amărăciune, cu densitatea ce destramă orice pasiune? și câte lacrimi se văd în marea ta de oglindă, ce-ți eclipsează toată inima ta suferindă?

Lumina se pierde odată cu abisul mării, dar eu sunt lumina de la capătul deformării fiecărei raze ce nu mă așteaptă, să strălucesc, asemenea valurilor mele pe care le iubesc.

Vedeam algele care de furie se prăpădeau, căci nu se înțelegeau cu peștii ce doar treceau pe lângă ele și toată strălucirea lor o mâncau, dar pe mine mă evitau, amintirile nu mureau.

Când furtuna venea spre mine, eu mă duceam spre ea, crezând că mă poate salva de toată durerea mea, în care m-am obișnuit să trăiesc așa de rău, căci uitam că zilele mele se zvârcoleau în hău.

Fost-am în toate oceanele și-am putut vedea tot sau poate că mi se pare mie că așa vrea să pot să văd ceea ce se ascunde dincolo de mine, ca să rămân într-o mare ce doar cunoaște bine.

Sus pe cerul de opal să mă pui să stau degrabă, vreau să fiu precum o stea ce devine a ta roabă, din lumina ta să-mi dai și să mă vadă lumea toată că eu strălucesc mereu într-o adâncime ingrată.

Acolo așa fi un soare, cu planete dansatoare, așa putea să mă văd mare, trăind doar din recitare, fericire-aș da pentru fiecare din bunătate, aici și acum să ne petrecem din eternitate...

Fără abisul pe care l-am străbătut, n-ar fi soare pe cer, să strălucească din nou pentru fiecare, așa de nobil e și plin de raze încântătoare, că tuturor ne este drag, să tânjim către soare.

Perfecțiune prematură

Într-un timp ce nu vrea să se nască-n toate cele vii, dincolo de moartea lor, în lumină trăiesc copii, din ziua cea eternă, aproape de tot sfârșitul, ce este-al tuturor, la fel cum zboară infinitul...

Ce nu se oprește niciodată din a da viață în tot spațiul mărinimos, iubirea-i măreață, precurată și albă, orice inimă dezgheață din a sa fortăreață, ca s-o umple cu verdeață.

Păduri și ape de smarald, ceruri și vise calde, ale mele și-ale tale, noi toți facem ghirlande din toate formele create... numere și date, le punem în cerc pe toate, toate-s împreunate.

Spațiul aici este una cu timpul tuturor, iar blândețea noastră cântă și răsună iar în cor, ce de mult puteam cunoaște, acum este mult mai mult, chiar și decât fericirea ce ne este nouă cult.

Noaptea nu mai stăpânește niciun colț al plaiului celui ce viața îi renaște-n mijlocul raiului, singura noastră minune-i dulcea compasiune, deschizând calea noastră spre orice dimensiune.

Iată cum licăre farul acelora veșnic vii dintr-un izvor de începuturi toate, ca tu să fii ceea ce niciodată nu ți-ai imaginat a fi: armura ce numai pentru bunătate s-ar jertfi!

În fața celor sfârșite, sufletele se-ntorc miei spre apele sfințite din cascada cu flori de tei, cu un toiag de busuioc se botează casa mea, apoi urmează casa ta și toată-i mulțumirea.

De noi vom răzbi mereu a noastră întinăciune, așa mereu să fie întregă înțelepciune pe care-am avut-o la facerea oricărei stele, căzând una câte una-n sclipirea lor de rele.

Și totuși încă răsar din gropi mii și mii de lăstari, și totuși unii dintre ei vor să-și fie adversari atât lor, cât și ai tuturor semenilor corecți, nu trebuie să te lupți cu ei, ci doar să îi respecti.

Nimic nu este absolut decât perfecțiunea, esența sufletului meu ce-mi crește rațiunea de a fi ca ea... înapoi totul să se întoarcă, precum și-a-mpărțit mările, ca să ne ia în arcă.

Cristian Birdeș,

Student la Facultatea de Litere a Universității București

Programul „Vacanță la bibliotecă”, ediția a XIII-a, iulie 2021

Salonul Editorial „Ion Heliade Rădulescu”, ediția a XX-a, septembrie 2021

